yazko

somut

15 NİSAN 1983
50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 37/11

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Bu sayıda

3 • "Suçlu" çocuğun yargılanması nasıl olur

4 • Aile ve okul cins ayrımının temelini atar
• Bir sayfaya sığmak
• "Entelektüel yetersizlik yoktur"

5 • Televizyonun kitle sporunu yönlendirme gücü
• "Öğrenci taşıtları"nda bir deli rüzgâr eser

6 • Konumuz yine sınavlar
• Üniversite anıları

7 • Burçak tarlası: Nereden nereye

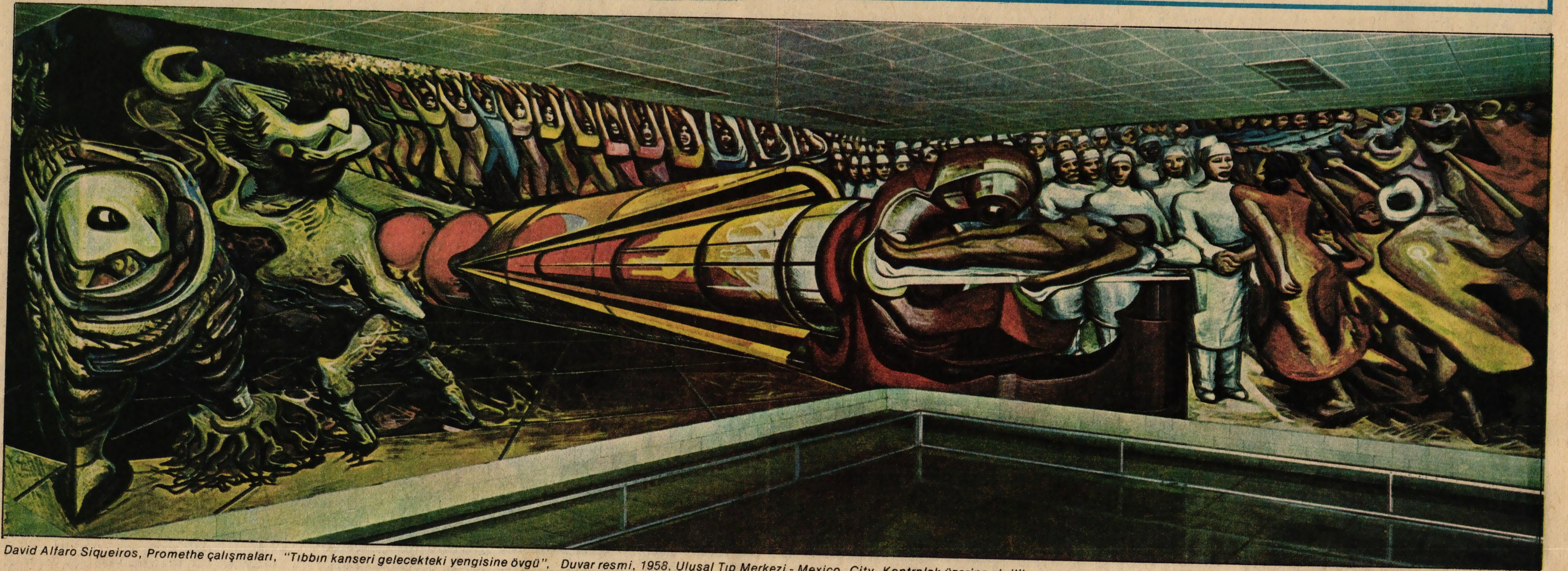
8 • Ökmen'in tek hikaye kitabı: "Köpeğin Biri"

9 • Esendal soruşturmasına gelen yanıtlar
• Sabahattin Ali için
• Enver Gökçe'nin Eğin Türküleri

Ayrıca...

• Mizah, eleştiri, kültür, okul yaşamı, spor, eğitim, müzik, plastik sanatlar, sinema yazıları...

• Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, haftanın kitapları, ilan tahtası, satranç, bulmacalar ve "İnsancıklar"

David Alfaro Siqueiros, Promethe çalışmaları, "Tıbbın kanseri gelecekteki yengisine övgü", Duvar resmi, 1958, Ulusal Tıp Merkezi - Mexico City, Kontrplak üzerine akrilik.

Duvar resmi yüzyılın en önemli sanat hareketlerinden biri ama...

DUVARLARIMIZ RESME KAPALI

Duvarlarımızı yalnızca tüketime özendirme aracı olmaktan çıkarıp toplumun yararlanacağı görsel alanlar hazırlanamaz

Son günlerin gazete ve dergilerinde ilginç bir olayın haberleri yer aldı. "Avrupa boyanıyor", "Avrupa kentleri renkleniyor" vb. gibi.

Anlaşılan Avrupa, kentlerinin sıkıntı-

Nedir bu olay? Yeni bir sanat akımı mı? Neden 20. yüzyılın son yıllarında birden yoğunlaşıyor özellikle Avrupa'da duvar resmi? Daha önce nerelerdeydi? Nasıl gelişti? Ve "duvar resmi" gerçeği

Oscar ödülleri dağıtıldı

"Gandi"ye 8 Oscar

"Sophie's Choice" adlı filmdeki rolü ile Meryl Streep, "En başarılı

nasılsınız

En zayıf olduğunuz an, bütün herkes tarafından desteklenir gibi göründüğünüz andır. Gerçekte hiç kimse desteklememektedir sizi: Size verilen evet, yalnızca bir bekleyişi dile getirmektedir ve o evetin ardında daima fırtınalı bir gün yatar.

BISMARCK

iyi uyarlama" dalındaki Oscar da, "Missing" filmindeki başarıları ile Costa Gavras ve Donald Stewart'ın oldu

Los Angeles'te 11 Nisan akşamı dağıtılan geleneksel Oscar ödüllerinin 8'i **Richard Attenborough**'un yönettiği **"Gandi"** filmine verildi. Hindistan'ın bağımsızlık savaşımını ve **Mahatma Gandi**'nin yaşamını konu alan filmdeki rolüyle **Ben Kingsley**, "en başarılı erkek oyuncu" Oscarını aldı. "En başarılı kadın oyuncu" Oscarı da, **"Sophie's Choice"** adlı filmdeki rolü ile **Meryl Streep**'in oldu.

"Tootsie" deki rolüyle **Jessica Lange**, "en iyi yardımcı aktris" ödülünü kazanırken, **Mickey Rooney** de en iyi dram oyuncusu olduğu gerekçesi ile "şeref" ödülü aldı.

Kısa metrajlı belgesel film dalında Kanada yapımı **"If You Love This Plannet"** adlı film Oscar alırken, "en iyi makyaj ödülü", **"Quest For Fire"** filmindeki çalışması ile **Sarah Monzani ve Michele Burke**'a verildi.

"En iyi özgün müzik" ödülünü de **"E.T."** filminin müziğini yapan **John Williams** aldı.

"En iyi uyarlama" Oscar'ı da **"Missing"** filmine, dolayısıyla **Costa Gavras** ve **Donald Stewart**'a verildi.

"Gandi" filminin kazandığı sekiz Oscar'ın dağılımı da şöyle:

1- En iyi film: **"Gandi"**
2- En iyi aktör: **Ben Kingsley**,
3- En iyi yönetmen: **Richard Attenborough**,
4- En iyi özgün senaryo: **John Briley**,
5- En iyi çekim: **Billy Williams ve Ronnie Taylor**
6- En iyi sanat yönetmeni: **Stuart Graig ve Bob Laing**
7- En iyi sahne dekoru: **Michael Seirton**
8- En iyi giysi: **John Mollo ve Bhanu Athaiya**

(8 dalda Oscar alan "Gandi" filminin tanıtımı 10. sayfamızda)

İnce Memed İngiltere'de vizyona giriyor

Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı romanından uyarlanan film, yakında İngiltere'de vizyona giriyor. Yugoslavya'da çekimi tamamlanan İnce Memed büyük bir İngiliz oyuncu kadrosu ile gerçekleştirildi. İnce Memed'in yapımcısı (filmin senaryosunun da kendisi tarafından düzenlendiği belirtilen) Peter Ustinov. Çekimin tamamını Yugoslavya'da ve uzun bir sürede tamamlayan yönetmen film hakkında şunları söylüyor:

"İlk kez İnce Memed'i 20 yıl önce okudum. O zaman da çekim teklifinde bulunulmuştu. Ancak çekim, başında fes, elinde silah bir "Türk kovboyu' biçiminde düşünüldüğü için reddettim. Sonradan çekim kararım ise romana ve anlatıya uygun olduğuna karar kıldıktan sonra oldu."

Bilindiği gibi Peter Ustinov, Rus asıllı bir İngiliz Yönetmen. İngilterede doğup büyümüş. Ancak doğu kültürü ile bağlantı kuran ve bu kültürü yansıtabilen bir sanatcı. İnce Memed'te de Abdi Ağa rolünde olan Ustinov, Yaşar Kemal'in üstün bir yazar olduğu ve filmin de "iyi iş" yapacağı kanısında. İngilterenin bütün güçlü oyuncu kadrosu ile gerçekleştirilen filmde kendi rolü hakkında da Ustinov "Abdi Ağa tipik bir Anadolu ağası, onu iyi tanıdığımı ve canlandırdığımı sanıyorum" diyor.

Sanatta duvar resmi diye bir gerçek varsa, Türkiye'de neden yok, ya da neden görülemeyecek kadar az?

olsun kurtarabilmek amacıyla binaları, bahçe duvarlarını ve daha bir çok alanı renkli, canlı, her tür form ve biçimle donatıyor. Artık pek çok ressam dış mekana çıkıyor, olay salgın halinde gelişiyor. Yarışmalar düzenleniyor, ödüller veriliyor. Avrupalı, "artık otobüste yürüyen insan, bisikletli çocuk, otomobil ya da otobüsteki yolcu, gözlerini kirli, koyu renksiz duvarlara değil, yaşam sevinci getirecek, resimlerde gezdirmeli" diyor.

Orhan Taylan, Promethe, 1976-81, Antalya Belediye Işhanı, Akrilik, 93.5 m2

varsa Türkiye'de neden yok? Ya da neden görülmeyecek kadar az? Ülkemizde gelişmemişliğindeki etkenler nedir? Duvar resmi için bir gelecek olası mı Türkiye'de? Yeni malzemeler, yeni yatırımlar, yönetici kadroların bilinçliliği, ressamlar, heykeltıraşlar, yazarlar ve halkın desteğinin gerektiği, halka dönük bir sanat için, olanaklar nedir Türkiye-de?

Dışardan, Avrupa boyanıyor haberleri gelirken de, Ocak ayı içinde Ankara'da bir duvar resmi yarışması düzenlendi. Fransız Kültür Merkezi'nin bir yan duvarına "duvar resmi" yapılacağı duyuruldu. Yarışma herkese açık, konu serbestti. Önümüzdeki haftalarda sonuç açıklanacak. Bu yarışmanın iki koşulundan biri "projenin reklam niteliğinde ve politik amaçlı olmaması" idi. Oysa biz duvarlarımızda yalnızca reklam panoları görmeye öyle alıştık ki, "reklamsız duvar resmi olur mu?" diye soracağız neredeyse!!!

Kentlerde, kasabalarda (şükür henüz köyler bunun dışında) irili ufaklı, ışıklı ışıksız panolar, afişler, duvar süslemesi biçiminde sunulan reklamlar sürekli, olarak yüzlerce malı tanıtıp duruyorlar. Duvarlarımız hiç boş kalmıyor. Ancak sanatçılarımız yok duvarlarımızda. Birkaç büyük özel sektör girişiminin dışında da kimse sanatçıya "gel kardeşim, birşeyler anlat insanımıza, dingin, düşünsel bir olay sunalım ona..." demez. Birbirinden kötü hazırlanmış, insanı çirkinliğe alıştıran, yalnızca çarpık bir tüketime iten reklamlar görmekte bizim insanımız.

Türk Ceza Kanunu'nun 536'ncı Maddesi "... izin almaksızın veya verilen izne aykırı biçimde, basılı olan veya olmayan elle yapılmış veya yazılmış her türlü resim, yazı ve işaretler veya bunları içeren kağıt pano, pankart, bant ya da benzerlerini.." asmanın ya da yapıştırmanın ya da boyamanın yasak olduğunu bildiriyor. Reklamlar da yerel yönetimlerde izin alınarak yerleştiriliyor kuşkusuz. Ancak bir reklamın görsel değeri konusunda nitelikli ya da niteliksizdir diyebilecek kişiler kimlerdir?
Kimler reklamların mesaj ulaştırma biçimlerini, hangi estetik değere göre onaylıyor?

Halkın her an gözlerinin önünde olan yerlere, başıboşca yerleştirilmiş duygusunu veren, onu tüketime yöneltmekten başka amaç taşımayan bir tavırla akla gelen her yere uygulanan bu çalışmaları kim denetliyor? Duvarlarımızı yalnızca tüketime özendirme aracı olmaktan çıkarıp, toplumun yararlanacağı görsel alanlar hazırlanamaz mı? Halka yönelik, ondan kopuk olmayan, salt müzelerde saklı sanat yapıtları üretmek yerine, insanımızın yüzyıllardır içinde var olan renk, desen, çizim olgusuna seslenerek onu geliştirecek bir anlatım aracı niteliğiyle kullanılamaz mı duvarlarımız?

Böyle bir sanat kolunun gelişmesi ile toplumda var olan ayrıcalıkların oldukça değişeceği söylenebilir. Halka yalnızca 'tüketim' düşüncesi sunmaya yönelik bir ekonomik tutum da değişip, daha sorumlu bir biçim alabilir.

Gönül Yazar'a nisbet

Dört köşeydi son gördüğümde
Beş köşeli bir daire almış Etiler'de
Profesörler Sitesi'nin orda, köşe başında

Boşuna üzülmüşüm bak, dedim

Köşe yazarı olamadım diye!

CAN YÜCEL

RESME DÖNÜŞEN ZAMAN

(Meksika Duvar Resimleri)

ANNA SEGHERS

Meksika'da bir Hitler çıksaydı da, her türlü özgür kültür mirasını, daha iyi bir geleceğe ilişkin her türlü belirtiyi ortadan kaldırmak isteseydi, o zaman burada, Berlin'de olduğu gibi kitap yakılmayacaktı; bunun yerine, Meksikalı ressamların geçmiş yirmi yıl boyunca bakanlıkların, okulların ve evlerin duvarlarına yapmış oldukları resimleri kazımak gerekecekti. Çünkü Meksika halkını ...bu resimler anlatır...

Duvar resimlerinin yapıldığı dönemde Meksika halkının büyük bölümü okuma yazma bilmiyordu. Son iki cumhurbaşkanının çabalarıyla gerçi okuma ve yazma kitlelerde daha yaygınlaştı; ama doğal bir durum sayılmasına daha çok var. Gelgelelim halkın bir kitabı ya da gazeteyi anlayamaması, hiçbir zaman onun kültüre de kapalı olduğu anlamını taşımıyor. Meksika halkının büyük sanat yeteneği, biçim ve renklere ilişkin kavrayış gücü, yaşamın içeriklerini biçimlerle anlatabilmeye yönelik tükenmez içgüdüsü, göze görünen jestlerin, biçimlerin ve renk tonlarının yardımıyla insanın özünü kavrama yeteneği -insan yeniden "Eski Dünya"ya, bütün bunların şu ya da bu ölçüde tek tek insanlarda artık sönmüş olduğu ya da yerini bir alfabenin aldığı dünyaya döndüğünde, daha acı biçimde algılanıyor.

İşte duvar resimlerinin Meksika için taşıdığı anlam ve önlemi kavrayabilmek için, bunların bilinmesi gerekir... Büyük bir olasılıkla, Rönesanstan bu yana hiçbir sanat akımı Meksika duvar resimleri kadar kitlelerde kökleşememiştir...

1920'lerde bir grup ressam, resmi yapıların duvarlarına ülkenin tarihini resmetmek için bir araya geldi. Cömert bir bakan, onlara istedikleri kadar mekan ayırdı. Bunların arasında Diego Rivera, Orozco, Siquieros ve Xavier Guerrero gibi, çalışmalarını günümüze dek sürdüren, adları ülkelerinin sınırlarını aşan sanatçılar da vardı...

Meksikalı duvar ressamları, kendi uluslarının sanatına ve dünyanın sanat yaşamına olan katkıları, ancak dünyayı ve o dünyada ulusları harekete geçiren düşünceler sanatçıları da sardığı takdirde gerçekleşebilecek türdendir; ve bu sanatçılar, bu düşünceleri hem kendi ulusları, hem de dünya için dile getirebilecek yetenekte yaratıcılardır; bu içerikler, kendilerine uyan biçimlere kavuşabildikleri içindir ki duvar resimleri "kitleleri coşturan bir güce" dönüşebilmektedir.

1947
Türkçesi: Ahmet Cemal

Sanatçılar ne dedi?

Nevzat Yüzbaşıoğlu:
"Duvar resmi çevreye katılan büyük bir olaydır"

Erol Eti:
"İnsanımıza görünmez yararlar sağlayacaktır"

Hüsamettin Koçan:
"Temelde yatan insan olgusudur"

Metin Şahinoğlu:
"Bu bir mimar-sanatçı çalışması olmalıdır"

Güngör Güner:
"Sanatçının duvarı yok ki resim yapsın"

Orhan Taylan:
"Önemli bir özelliği de meta değeri taşımamasıdır"

12. sayfamızda

GERÇEK SAYGISI

FETHİ NACİ

DİL KONUSUNDA

"BİZLE" - "BİZİMLE"

Cevdet Bey ve Oğulları'nı okuyorum bugünlerde. Orhan Pamuk'un romanı, şu son birkaç yıldır iyice durgunlaşan romancılığımızda, beni yeniden heyecanlandıran ilk roman. Büyük bir başarı. O romandan ilk söz açan, yanılmıyorsam, Konur Ertop; 15 Ağustos 1982 günlü M.Sanat Dergisi'nde "Karanlıkta ve Işıkta" başlıklı bir yazısı yayımlanmıştı, kesip bir yana koymuşum; **Cevdet Bey ve Oğulları**'nı okurken Konur Ertop'un yazısını yeniden okudum: Orhan Pamuk, 22 yaşında yazmağa başlamış romanını, 26 yaşında bitirmiş. Bunu öğrenince, "büyük başarı", "şaşırtıcı büyük başarı" oluyor.

Romanı bitirince düşündüklerimi yazacağım. Ben de, Yahya Bey gibi, "Kâşki sevdiğimi sevse bütün halk-ı cihan/Sözümüz hemen kıssa-i canan olsa" diyenlerdenim, ama sadece sanat yapıtları hakkında ve eleştirmen olarak; Ataç'ın da değindiği gibi, Yahya Bey'in dediği "canan" için doğru olmasa da sanat yapıtları için doğrudur.

Şimdilik bir dil sorununa değinmekle yetineceğim. Konur Ertop şöyle bitiriyor yazısını: "Bu dil kusurlarını ben gene de bağışlıyorum ve edebiyat dünyasının yeni üyesini hayranlıkla selamlıyorum." Konur Ertop, hayranlıkla selamlanan biri hakkında "bağışlamak" gibi laflar edilemeyeceğini bilir elbette, bilir ya... ne diyeyim, ah bu Türkoloji öğrenimi! O öğrenimden yarasız beresiz kurtulmak olanaksız!

Konur Ertop'un takıldığı dil yanlışlarından biri şu: "Yazan da ikide birde 'bizle', 'kendinle...' deyip duruyor."

Bu yazıyı yazarken romanın 419. sayfasına gelmiştim. (Roman, 587 sayfa; 22 kadrata 8 punto.) Atlamamışsam, sadece 187. sayfada "benle", 347. sayfada "bizle" ve 389. sayfada "sizle" geçiyor. Bunları da "yazan" "deyip durmuyor"; roman kişileri diyorlar. Konur Ertop bu kadar sinirlendiğine göre belki 419. sayfadan sonra sık sık geçiyordur bu sözcükler; bilmiyorum; ama o sözcükler geçince onları not edeceğim.

Cevdet Bey ve Oğulları'nı okurken, bir yandan da Tanpınar'ı, Yahya Kemal'i, Ataç'ı (Kimbilir kaçıncı kez!) şurasından burasından okuyorum. Ataç'ın **Günce**'sinin birinci cildinde "Benimle, seninle, onunla..." diye yazmaya karşı çıkan iki sayfa bulmayayım mı! (68. ve 69. sayfalar. Ataç, 26 Mayıs 1953'te yazmış.) Konur Ertop, bildiğim kadarıyla, gençliğinden beri Ataç'ın düşüncelerine çok değer veren bir yazardır; daha önce okuduğunu sandığım o yazıyı anımsatmakta yarar var: "Şu ile'yi, le'yi, la'yı kim uydurmuş bilmiyorum. Acaba kullanılır mıydı eskiden? Onu da sanmıyorum. Buğün kullanmıyoruz. İstanbul'da da kullanılmıyor, öteki şehirlerimizde, köylerimizde de kullanılmıyor. Nen diyoruz, nan diyoruz. Kimsenin 'Ahmet ile', yahut 'Ahmet'le konuştum' dediğini duydunuz mu? iyi dinleyin, genç, yaşlı, çoluk çocuk, okumuş, okumamış hepimiz 'Ahmet'nen konuştum' diyoruz. Babamnan, annemnen, arkadaşımnan. (...) Benimle, seninle, onunla... Bunları da nereden çıkarmışlar? O im, in nenin nesi? Bennen, sennen, onnan. Belki bu bu onnan yüzündendir, orada nan'ın birinci n'si ikileştiğinden oluyor sanmışlardır. **Benle, senle de demeyip anlaşılmaz bir kural uydurmuşlar.** (Siyahlar benim.-FN). (...) Ben bundan sonra ile'yi, le'yi, la'yı atayım da doğrusunu yazayım, nen, nan yazayım diyorum, bir türlü göze alamıyorum. Yeni gelmedi aklıma, kaç yıldır düşünüyorum. Yapsam, biliyorum, gene söylenecekler. 'Anlaşılmıyor yazdıkların' diyecekler. Yani kendi konuşmalarını, kendi dillerini anlamıyorlar. (...) Şimdi nen, nan yazsam, onu da yenilik diye karşılarlar, uydurma derler. Oysaki onların kitaplarda görüp de alıştıkları ile, le, la uydurma, dilde onların bir dayanağı yok. / Daha göze alamıyorum, çekiniyorum. Ne yapayım? Kişi çevresindekilerin etkisi altında kalıyor, onları da şaşırtmamak istiyor. Ama yapacağım bir gün, o sahteliği de kaldıracağım yazılarımdan. Sırası gelir elbette."

Ataç'ın dedikleri bunlar. Konur Ertop ne düşünür bu konuda bilemem, ama ben "Benimle, seninle, onunla" diye yazmağa devam edeceğim.

"ANSIMAK" MI, "ANIMSAMAK" MI?

Yıllardır "hatırlamak" karşılığı "anımsamak" sözcüğünü kullanırım yazılarımda. Geçen gün Ferit Edgü'nün bir yazısını okurken "anımsamak" yerine "ansımak" dediğini gördüm. Dil sorunlarını, Türkçe'yi çok iyi bilen bir yazarımız da "ansımak" diyor. **Türkçe Sözlük**'e bakayım dedim. Bende "Gözden geçirilmiş altıncı baskı" var, 1981 baskısı. "1974 baskısından tıpkıbasım" demişler ikinci sayfasında. 364. sayfada "hatırlamak" karşılığı "ansımak" denmiş... Açık söyliyeyim, "anımsamak"ı bulamayınca üzüldüm. Tahsin Saraç'ın **Fransızca Türkçe Büyük Sözlük**'ü de Türk Dil Kurumu Yayınları'ndan; baskı tarihi 1976; **Türkçe Sözlük**'ten iki yıl sonra basılmış. Ona baktım: 1227. sayfada "se souvenir" karşılığı "anımsamak, ansımak, hatırlamak" yazılı. İki sözlük de Türk Dil Kurumu yayını; biri "anımsak"ı hiç almıyor, yok sayıyor, öbürü alıyor.

Birden bir gazete ilânını anımsadım (Artık rahatlıkla "anımsadım" diyebiliyorum!): **Türkçe Sözlük**'ün genişletilmiş biçiminin birinci cildinin çıktığını bildiriyordu. Ona baktım: 1983 tarihli, yedinci baskı; sayfa 510: "Hatırlamak" yerine sadece "anımsamak" var; Türk Dil Kurumu vazgeçirmiş "ansımak"tan; çürüğe çıkarmış "ansımak"ı!

"Türk Dil Kurumu çeşitli saldırılar karşısında, bunu yazmanın sırası değil!" diyenler olacaktır, biliyorum. Ama "sırası mı, sırası değil mi" diye düşünürsek bu kınanası durum sürer gider.

Düşünce özgürlüğünün ilk koşulu, kendi kendimize koyduğumuz sınırlamaları, "sırası mı, sırası değil mi" gibi kaygıları bir yana bırakmaktır.

ELEŞTİRİ

ŞU KÖŞE NE KÖŞESİ?

TOMRİS UYAR

Somut yöneticilerinin de isteği üstüne, dergideki köşe yazarlarıyla bir açık oturumda buluşmayı, onlara ülkemizde köşe-yazarlığının ne gibi özel bir anlamı olduğunu sormayı düşünüyordum ama konuyu kısır tartışmalara sürüklememek için önce kendi düşüncelerimi açıklamayı, Fethi Naci'nin "Kısaca"sındaki (25 Mart 1983tarihli Somut) kimi yanlışları düzeltmeyi daha uygun buldum.

Yazarın değindiği gibi **Çağdaş Eleştiri**'nin Mart 1983 tarihli sayısında yayımlanan "Kendinden Menkul Değerler Piyasası" başlıklı yazıda, geleneksel değerlerimize sahip çıkan sağlam, tutarlı **muhafazakârlar**'ın yokluğundan yakınıyor, günümüzde, **yalnız edebiyat piyasasında değil**, her alanda sürüp giden değer keşmekeşini biraz da bu kültür temelsizliğine bağlayabileceğimizi savunuyordum. Bu arada, yazarlarımızın köşe kapma tutkusundan da söz ediyordum dolayısıyla. Amacım, kendi alanlarında ad yapmış edebiyatçıları herhangi bir köşede yazdıkları için suçlamak değildi. Okunan bir yazar hangi sütunda, sayfada, köşede yazarsa yazsın, okunur zaten. (Nitekim **Somut**'taki köşelerde de zaman zaman düşündürücü yazılar okudum.) Üstelik ne yazık ki ülkemizde düşün yazı yazan sayısı "yapıt" veren sayısına göre oldukça düşüktür. Durum böyleyken, dergileri en azından sayfa düzeni açısından donduran, arkaları özenle çarpılanmış küçük kartvizitlere duyulan bu tutkuyu neye bağlayabiliriz? Gizli bir yetke özlemine mi? Düşünüyorum da yine o yazıda sözü geçen haftalık dergi girişiminin başarısızlığa uğramasında -daha önemli nedenlerin yanısıra - dergide "köşe yazısı" ve "kişisel sataşma" yazısı yayımlanmayacağına ilişkin kesin bir karar alınmasının payı yok muydu hiç? Yazı yollayanlar, "İlle de köşe!" diyorlardı.

Önce köşe-yazısının sınırını koyalım. Gazetelerde- dergilerdeki tıp, ekonomi, hukuk, siyasal, sinema vb. gibi özel bilgi alanına, uzmanlık dalına giren köşelerde yazanlar, "köşe - yazarı"kapsamına girmez. F. Naci'ye göre ve benim **düşman** olduğum anlamıyla köşe-yazarlığı (köşe yazarı değil), çağdışı bir kurumdur: yazara tıptan ekonomiye, edebiyat eleştirisinden kişisel anılara, öykü taslaklarına kadar açılma olanağı veren "tepeden inmeci" bir anlayış sonucunda doğmuştur. Gerçi bazı dönemlerde, özellikle de iktisat, siyasa, toplumbilim alanındaki başyapıtların dilimize henüz çevrilmediği günlerde köşe-yazarları, toplumu çağdaş gelişmelerden haberli kılmada çok önemli bir işlev üstlenmişlerdir. Gelgelelim uzmanlık alanlarının kesin çizgilerle birbirinden ayrıldığı günümüzde, böylesi bir "panoramik" bakış neler getirir, neler götürür? Hele köşe-yazarının sunduğu bilgilerle yetinen bir okur türü varken?

Eski bir yazımda şöyle diyordum: "**Köşe yazarları, sanki her konuda bilgilerine başvurabileceğimiz ansiklopediler... (...) "Benim bu konuda bilgim yok, kitaplara bak!" diyerek çocuklarının gözünden düşmek istemeyen babalara benziyorlar. Evet, hâlâ çağdışı bir tutumla bir baba arıyoruz. Bize güvenilir reçeteler sunan bir büyük. Ülkemizde demokrasinin uzun süre işleyememesinde bu anlayışın payı hiç mi yoktur?**" Çünkü başka ülkelerde bizdeki "köşe bolluğu" yok.

Konuya bir de yazar açısından bakalım. Kısa bir süre içinde ve sürekli yazı yetiştirmek zorunda kalan yazar ne yapabilir? Kimi zaman,özellikle başlangıçta, gerçekten doğurgan konular bulabilir yine de aynı düzeyi tutturamaz çoğu kere. O zaman... O zaman eski defterleri karıştırıp eski yazılarını kesip biçerek günün modasına uyduracaktır. Dost meclislerinde yaptığı nüktelerin tutması üstüne o nükteleri alalacele kullanabileceği zorlama yazılar hazırlayacaktır; onun bunun ufak yanlışlarını bulup çıkararak, -ne bileyim- bir sloganla çarpıcı bir savla yapay bir tartışma zemini oluşturacaktır, böylelikle güncelliğini en azından dedikodu düzeyinde koruyacaktır.

Ya da işi sağlama bağlayacak, ilerde kitaplaşmasını umduğu geniş kapsamlı bir çalışmayı parça parça yazıp köşesinde yayımlayarak "güncel"liği hiç hesaba katmayacaktır. Ne olursa olsun... Her iki durumda da zamanla yavanlaşacaktır yazılar, yazar da tükendiğini hissedecek ve "legal bir nihilizme" atacaktır kapağı. Ne var ki ülkemizde dergilerin ömrü, bu serüvenin acıklı sonuçlarını sergileyecek kadar uzun olmuyor, ipuçlarını veriyor yalnızca. (Gazetelerde durum aynı değil tabii, gazeteler, uzun ömürlü.)

Bu tehlikeyi göğüslemeye değer mi? Köşe-yazarı, **yetke**'sini olumlu bir doğrultuda kullanıp okura edebiyatı sevdirmeyi, okurla yazar arasında sağlam bir bağ kurmayı, kitap okutmayı beceriyorsa, değer elbet. Kısacık bir yazıda okuru birtakım sorunlar üstün derinlemesine düşünmeye çağırıyorsa, değer elbet. Ne yazık ki yüzeysellik sınırını aşan köşe yazılarına sık raslanmıyor. Bir örnek: Fethi Naci'nin bir süre önce yayımlanan Şiir ve Roman Bulmacaları'nda kimle neden eğlendiği, alay mı ettiği, şakaya mı getirdiği hiç anlaşılmıyor. "Kısaca" daki "evde kalmış dehâ" tanımı da belirsiz. Kim o? İlk bakışta parlak bir buluşa benziyor ama şimdi kalkıp evde kalmış bir dehâ bulsak, evine gitsek, bu durumun nedenini sorsak, o da bize "Canım evde kalmak ayağa düşmekten iyidir" dese, bu tür parlak buluşların ardı arkası kesilmeyecek demektir.

"Bir köşe kapmak, çoğunluğun inancının aksine, her zaman mutlu bir başlangıç değildir. Siz köşenizle başedemezsiniz, köşeniz sizi bastırır; yani önce oraya yangelir kurulur, sonra kurumlaşır, kuramsallaşır, kurur ve giderek kalıklaşabilirsiniz."

Milliyet Sanat Dergisi'nin **Edebiyat Söyleşileri** sayfasına geçen yıl verdiğim **ilk** yazıdan bir alıntı bu. Fethi Naci'nin dediği gibi "bayağı heyecanlanmışsam", değerli bulduğum yazarlarla, dönüşümlü olarak aynı sayfayı paylaşmamdandır. O dönemde, Salâh Birsel, Vedat Günyol, Cemal Süreya ve Ferit Edgü de yazıyorlardı o sayfaya. İki ayda bir geliyordu sıra. Ama heyecanım, yukardaki alıntıdan da anlaşılabileceği gibi daha çok köşe-yazarlığının uyandırdığı kaygılardandır.

Yineliyorum: Kendinden Menkul Değerler Piyasası'nda yaşadığımız, bir gerçek. Biraderlik dayanışmasının, eşcinsellik dayanışmasının, bölgecilik dayanışmasının iyiden iyiye egemen olduğu bir piyasa bu. Bu piyasada yürek ve kalem gücüyle yer alanların olması, [illegible]

MİZAH

JÖN TÜRK KARİKATÜRÜ

Pâdişahım bir dırahta döndü kim gûyâ vatan
Dâimâ bir baltadan bir şâhı hâlî kalmıyor;
Gam değil ammâ bu mülkün böyle elden gitmesi
Gitgide zulm etmeye elde ahâlî kalmıyor

EŞREF

TURGUT ÇEVİKER

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde, karikatürün ilk kez hangi vilâyette yayınlandığını şimdilik bilme olanağı yok. Ama İstanbul'da 1852'de ilk kez göründüğünü biliyoruz. 1856 ve 1860 yıllarında da varlığı süren mizah basını Ermeniler tarafından [illegible]

[illegible] Bu böyledir ama Hamit, fotoğrafı sevmesine, hatta hasta bir fotoğraf koleksiyoncusu olmasına karşın "kendi resminin (fotoğrafı demek isteniyor.T.Ç.) çekilmesinden korkar; hele karikatürünün çizilmesinden ödü kopardı. (...) Bir karikatürün saygısız kalemine o haşmetli burnuyla konu olmak, Abdülhamit'in işine hiç mi hiç gelmezdi. Belki de şöyle san[illegible] Halife gerek Sultan olarak

şeyler kazandırır. Tahtın ırgalanmasındaki payı bir yana, karikatürün kendi sorunsalları açısından yeni kanlar aşılamıştır kendine. Bu birikimin II. Meşrutiyet karikatürüne taşınabildiğini söylemek güç. Yalnızca Mehmet Fazıl'ı biliyorum ki, 1908-1909 arası İstanbul'a gelecek ve **Karikatür** ile **Lâklâk**'ı yayınlayacaktır. Diğerleri n'oldu, nereye gitti, bilmek güç.

Yazıyı, Sedat Nuri İleri'nin karikatür serüvenini anlatırken kullandığı şu tümceyle bağlayalım. "Abdülhamit devrinde karikatür çizmek mi, tanrım ne feci bir intihar!" (4).

Not: Ali Nuri'nin kitabını bana bir süre için veren Sümerolog ve karikatürcü *Veysel Dombaz*'a; bir bölümünü çeviren *İrfan Yalçın*'a teşekkür ederim.

Karikatür ve mizah dergisiyle yüzyüze geldiği bu dönemde padişah, Abdülmecit'tir (d. 1823/1838-1861). Kadın ve içkiye düşkünlüğün sürüklediği veremden kurtulamayarak ölen Abdülmecit'in yerine Abdülaziz (d. 1830/1861-1876) geçer. Onun döneminde gerek azınlık, gerekse Türkler tarafından Türkçe mizah dergi ve gazeteleri yayınlanmaya başlar. Bunlar, karikatürü de beraberinde getirir.

Abdülmecit ile Abdülaziz, karikatüre giremez. Yasaktır. Abdülaziz'in ölümünden sonra V. Murat'ın (d. 1840/1876'da 36 gün/ö.1904) sayılı günleri biter ve II. Abdülhamit (d. 1842/1876-1909/ö.1918) dönemi başlar. 1876'da ilan edilen I. Meşrutiyet ve ilk Anayasa, Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) bahane edilerek Hamit tarafından ortadan kaldırılır. Bu kısa parlamenter dönemde de (V. Murat ve diğerleri gibi) Padişah, karikatürde görünmeyecektir.

II. Abdülhamit'in Millet Meclisi'ni kapatarak başlattığı İstibdat dönemi, II. Meşrutiyet'in ilan edilip, raftaki anayasanın yeniden yürürlüğe konulmasına değin tam 30 yıl sürecektir... Bu baskı ve karanlık, özgürlükçüleri (Yeni Osmanlılar ya da Jön Türkler) yurt dışına çıkartıp Abdülhamit'e karşı bir savaşıma sürükler. Abdülaziz'in baskısına karşı direnen özgürlükçü aydınlar, yeni devrimci kadrolarla daha uzun ve çetin bir kavgaya yönelirler. Bu daha çok basın yoluyla gerçekleşir. Avrupa ve Mısır'da yoğunlaşan **Jön Türk basınının** önemli bir bölümünü mizah dergi ve gazeteleri oluşturur. Karikatür, gündemdedir. Ve tek işi Abdülhamit'i paramparça etmektir.

O tarihe değin dört padişah gören karikatürümüz, dördüncüsünü (kendi ülkesinde değil de, Frenk illerinde) çizgileyebilir. Bu nedenle Türk karikatürüne giren ilk padişah unvanı II. Abdülhamit'indir (Sonuncusu, VI. Mehmet Vahidettin - d. 1861/1918-1922/ö. 1929)

Jön Türk basınında yer alan mizah yayınları şunlardır: **Hayal** (Paris, 1878/Londra, 1896), **Gencinei Hayal** (Paris, 1881), **Dolap** (Folkeston, 1890), **Hamidiye** (Londra, 1896) **Beberuhi** (Cenevre, 1898), **Pinti** (Kahire, 1898), **Davul** (1900), **Tokmak** (Cenevre, 1901), **Curcuna** (Kahire, 1906), **Meşrutiyet**, **Lâklâk** vb... .

II. Abdülhamit, gerek fizik olarak, gerekse eylem olarak karikatürün gelmiş geçmiş en olanaklı malzemelerinden birisidir.

kaçırabilecekti böylece."

Hamit, ıstıbdatının bütün dünyaya karikatürlerle de duyurulmasına engel olamadı. Salt dış dünyaya değil, gizlice Osmanlı halkına ulaşmasına da. Basında yasakladığı burun ve yıldız gibi sözcükler, bu karikatürlerin baş elemanları durumundaydı. **Onun burnu, hiçbir şeyden çekmedi karikatürden çektiğini!** Bir cellat olarak ilan edip, özgürlüğün keskin kılıncıyla boynunu vurdular karikatürlerde. Kanları akan kesik başı, dergiden dergiye sıçrıyor; elden ele dolaşıyordu.

Karikatür onu, çılgına çeviriyordu. Özgürlükten korktuğu kadar korkuyordu ondan. Bu, tahtının altından çekilip alınması korkusundan başka bir şey değildi.

Jön Türk karikatürü, İstibdat'ı Abdülhamit'in kişiliğinde dinamitlemeye çalışır. Bir Jön Türk olduğu anlaşılan Ali Nuri, yukarıdaki alıntıları yaptığımız adı geçen kitabında bunun nedenini şöyle açıklar: "Tanrının yeryüzündeki gölgesi' denilen Sultan Halife; öylesine insanüstü bir yaratık kabul edilmiştir ki; sıradan kişiye göre, o eleştirilemez, ona saldırılamazdı.

İşte bu nedenle, onun ne haltlar karıştırdığından habersiz basit Anadolu köylüsünü yakasından tutup sarsmak gerekiyordu." (2).

Jön Türklerin mizah ve karikatür anlayışını **Tokmak**'ın **Başlangıç** yazısından yapacağımız şu alıntıdan güzel, hiç bir şey açıklayamaz: "Tokmak'tan bir alay dili, bir mizah dili, saçmasapanlıklar satan bir dil beklemek, boş bir bekleme, boş bir bekleyiştir. Onun dilini, bir saygıdeğer edebiyatçının "**hüngür hüngür gülmek**" sözü açık bir biçimde açıklar. Sözün kısası Tokmak, büyük yezitin bütün gizli şeylerini resimli, yazılı, sabırsız bir biçimde ve belki kayıtsız bir biçimde sunacaktır." (3).

Karikatürler, Tazminat karikatürünün ötesine geçmiştir yer yer. Açık bir yergi olanağı, bunu gerçekleştirir. Karikatürlerin çizgicileri, yurt dışında eğitim görmüş kişilerdir. İçlerinde yabancı olanlar da vardır. Örneğin **Lâklâk**'ın sahibi ve karikatürcüsü Mehmet Fazlı, Avrupa'da resim eğitimi görmüştür. **Tokmak**'ın afiş özellikleri de taşıyan yabancı karikatürcüsü ise A.Gautschi'dir. Yazısız karikatüre ulaşacak denli ustalaşmış olmasına karşın, çok ilkel olan örnekleri de vardır. Resme bağlılığını sürdürmesine karşın, grotekse uzanan yerginin

Pinti-Hamid

gücüyle karikatür yolunda, yalından karmaşığa ulaşan bir çizgi dilini gerçekleştirmiştir.

Sürgün yaşamı, Türk karikatürüne bir

1,2. Ali Nouri, *Abdül-Hamit En Caricature*, Imprimerie des Banques/ Haim, Rozio Cie, imprimeurs-éditeurs, İstanbul, 1932 (Fransızca) 18-23. sayfalardaki *Abdül-Hamit et la presse humoristique* adlı bölümün çeşitli yerlerinden. Çeviri: İrfan Yalçın.
3. *Tokmak*, 1901, S.1, s.1
4. *Nevsalı Milli 1914*, s. 527

(mizipçiler arasında) da genel olguyu değiştirmez. Televizyondaki sanat programlarına bakın, türkücülere, şarkıcılara, sanatçılara bakın, şeye bakın, öbürüne bakın. Nereye bakarsanız bakın!

Şöyle bağlayayım: Bir zaman bir sayfaya yazmam, bu çağdışı kurumu eleştirmemi asla engellemez. Ayrıca çok yazmanın yazarı tüketebileceğini kendi deneyimleriyle bilen biri sıfatıyla "ilk taş" bal gibi benden gelebilir. Ama asıl eleştiriyi, deneyimli köşe-yazarlarından beklerim bu konuda. Sözünü ettiğim sakıncaların üstesinden gelmek adına ne gibi hazırlıklar yapıyorlar, ne önlemler alıyorlar? Yoksa hiç mi yok bu tür sakıncalar?

AYDIN İLE MALUMATFURUŞ

FARUK ERSÖZ

Şurada burada okunanlardan belleğe takılı kalmış üç beş satır ile, ateşli söyleşi ya da tartışmalar sırasında her nasılsa bellekte yer etmiş üç beş tümcenin bireşimini ne ölçüde birikim diye tanımlayabiliriz? İşin acıklı yanı, yutturmacaya başvurup karşısındakinin gözünü bağlayabileceğine inanan açıkgözlerin bolluğudur

Aydın dediğimiz bilgi sahibi insandır kuşkusuz; ama bilgi sahibi her insan aydın mıdır? Soruyu yanıtlamak güç gibi, çünkü birtakım başka soruları beraberinde getiriyor. Çeşit çeşit bilgi olduğuna göre, aydın dediğimiz ya da bu tanımı hak etmiş kişi hangi tür bilgiyle donanmış olmalıdır diye bir soru,usu çeliyor hemen. Öyle ya aydın ile bilgin arasında bir ayırımın varlığı sugötürmez; öte yandan bilginlik aşamasına varmış bir kimsenin aydın olmayacağı düşünülebilir mi? Bu nokta biraz karmaşık ve çapraşık göründüğünden altını eşelememek yerinde olabilir.

Bilgi çeşit çeşittir deyip hangi tür bilgi diye sormuştuk. Çok ileri gitmeden bir örneklemeye başvuralım. Örneğin, Alparslan'ın Malazgirt'te ordusuna saldırı emrini vermeden önce, beyaz harmanisini giyip atının kuyruğunu kendi eliyle bağladığını bilmek acaba ne türden bir bilmedir? Belki bunu bilmek hem iyi hem hoştur ama ötesi? Ya da 1868'de Paris'e gelen Anton (dikkat Arthur değil!) Rubinstein bir konser yönetmek dileğini söyleyip yardımcı olmasını rica ettiğinde, Saint-Saens'ın oturup on yedi günde sol minör 2. piyano konçertosunu bestelediğini ve piyanoda kendisi, kürsüde Rubinstein olmak üzere yapıtın ilk kez 6 Mayıs 1868'de seslendirildiğini bilmek de iyidir ve hoştur. Ne var ki, bu türden bilgiler aydın sayılmak için belki gereklidir ama yeterli oldukları pek kuşkuludur. Bir bakıma bunlar anlamsız, yararsız, özellikle de işlevsiz! bilgiler gibi görünebilir ilk bakışta; buna karşın yediği yemekten zehirlenen bir adama ilk elde bir bardak ılık tuzlu su içirmek gerektiğini bilmek, yukarıda değinilen ayrıntıları bilmekten daha önemli bulunabilir, çünkü bu, kişinin yaşamını kurtarmaya yöneliktir ve bu açıdan işlevseldir. Ancak işlevsel de olsa, bunu ya da gözün yaşarmaması için soğanı musluk başında doğramak gerektiğini bilmek de ne yazık ki aydın olma hakkını pek tanımıyor insana. O halde, aydının sahip olduğu, ya da sahip olması gerektiği bilgi türü pek öyle kolayına açıklanır gibi değil kısacası...

Burada gündeme gelen bir başka soru da, bilgi sahibi kişinin bilgisini dışavuruş biçimiyle ilintilidir. İnsanın suratına bakıp kafasının içini okumak yetisinden henüz yoksun bulunduğumuza göre, herhangibir kişiye 'aydın' sıfatını yakıştırabilmemiz için, bilgisinin ortaya konması, dışa taşırılması zorunludur. İşte bu noktada onun hem ne tür bilgiyle donanmış olduğunu görürüz, hem bilgisini neden ve nasıl dışavurduğuna bakarak, aydın olup olmadığı yolunda bir yargıya varma olanağını buluruz. Başka deyişle, belli bir iletişim ortamı çerçevesinde, bir kişinin belli konumlarda aldığı tavırlara, türlü olaylar karşısında yaptığı değerlendirmelere bakarak bu türden bir yargıya varabiliriz ancak.

Örneklemelere başvurarak konuyu irdelemek, açıklık getirecektir. Herhalde durup dururken, olur olmadık yerde bilgisini dile getirme gereği duyan adama 'aydın' denmez pek. Örneğin ılık bir ilkyaz gününde sözü dönüp dolaştırıp Thomas Mann'ın **Tonio Kröger**'indeki Lisaweta İwanowna ile Tonio Kröger arasındaki sanata ilişkin konuşmaya getirenlere ukala derler; okumadan **Buddenbrooks**'u eleştirmeye kalkışanlara ise daha uygun bir ad bulma gereği vardır; ancak böylelerinin **Mavi ve Siyah** ile **Kızıl ile Kara**'yı karıştırdıkları, Eflatun dendiğinde patlıcanı düşündükleri çokça rastlanan görüngülerdendir!

O halde aydın kişi bilgisini modaya uygun giysi örneği üzerinde taşıyan değil, yerinde ve zamanında ortaya koyan insandır. Bu arada bilgiyi ortaya koymaktaki amacın, bilinenleri inci taneleri gibi tek tek çıkarıp göstermek olmadığı unutulmamalı. Bilinenlerin tikel bilgiler halinde açığa vurulması söz konusu değilse, bilginin kullanımına bakma gereği vardır. Buradaki kullanımın pratik yarar amacı gütmediğini, düşünsel etkinlik kapsamında bulunduğunu belirtelim hemen. Düşünsel etkinliği sağlayan, bu düzlemde rol oynayan bilgiye gelince, tikel bağlamlarda ele alınmamalıdır; çünkü burada tümellik gündemdedir ve kazanılmış, sindirilmiş, özümsenmiş bilgilerden oluşan bir birikime dayanır. Bu birikim ise girişilen her çeşit eylem ve davranışı önceleyen düşünsel etkinlikte yalnız güdüleyici olarak yer almaz, yönlendirici bir işlev de yüklenir. Kişinin giriştiği eylemin sonucunda ise yukarıda değinildiği üzere tüm bilgilenimi yansıyacağı için, sonuçtan yola çıkarak onun aydın olup olmadığı yolunda yargıya varılabilir...

Öte yandan, anılan türden sonuçlarda dilegelen birikimin başta özelliği derleme bilgilerden oluşmayışıdır. Şurada burada okunanlardan belleğe takılı kalmış üç beş satır ile, ateşli söyleşi ya da tartışmalar sırasında her nasılsa bellekte yer etmiş üç beş tümcenin birleşimini ne ölçüde birikim diye tanımlayabiliriz? İşin acıklı yanı, yutturmacaya başvurup karşısındakinin gözünü bağlayabileceğine inanan açıkgözlerin bolluğudur. Bunlar kendilerini niteleme sıfatlarının ardına gizleme eğilimindedirler daha çok; hele biraz da toplumbilim, ruhbilim gibi konularda kulak dolgunlukları varsa, göz kamaştırabilirler. Nitekim, iyi , kötü , güzel, çirkin, hoş, derinliksiz ve sıfatları uygun tümceler içinde ardarda sıralamak, bu türden bir kanı uyandırmak için yeter de artar bile. Ama iş herhangibir konuyu, saptayıp, çözümleyip, değerlendirmeye gelip dayandı mı, herhalde biraz zorlanırlar! Caravaggio'dan söz açabilirler örneğin, gerçekten çok güzel, renkler canlı ama karanlık, bu yüzden boğucu izlenimi uyandırıyor onun tabloları ama hoş yanı da bu gibisinden bolsıfatlıtümceleri diziverirler ardarda... Ne demeli?

Aydın kişi başkalarının düşüncelerinden yararlanıp esinlenecektir kuşkusuz ama aydınlığını vardığı sonuçla koyacaktır ortaya. Edinilmiş tüm bilgilerin ışığında koyulduğu saptama çözümleme ve değerlendirme çabası sırasında yoğun bir düşünsel etkinlik içine girecektir. Bu düşünsel etkinliği nedenleyen, güdüleyen, devindiren, yönlendiren, noktalayan bilgi tümeli de sonuçta dile gelecektir elbet. Sağlıklı değerlendirmelerden yola çıkarak doğru sonuçlara varmayı amaçladığı için de oradan buradan bulup buluşturduğu bilgileri allayıp pullayıp kendi malıymışcasına piyasaya sürüp caka satmaktan çekinmesi doğaldır. Buna göre öğrenirken bile çeşit çeşit bilgilerin üstüste bindirilmesi değil, bilgilenmenin sindirilip özümsenmesi yolunda çaba harcanması önem taşımaktadır.

Aksi taktirde insanın ayaklı kütüphaneye dönmesi işten değildir. Ayaklı kütüphanelere gelince, görevleri adlarından da anlaşıldığı gibi yalnızca bilgi taşımak olduğundan belli bir düşünsel etkinlikte bulunmaları güçtür. Bu türden insanlara da pek aydın denemez doğrusu. Çıktığı noktadan vardığı sonuca değin izlediği yolu bilinçle kavramak ve hem izlenen yolu hem varılan sonucu diğer insanlarla paylaşmak eğilimindeki aydının tersine bunlar uygun ortamı yakaladıkça raflarını sergilemek özlemini çekerler. Rafların doluluğu kimimizi hayran bırakabilir gerçi ama bu türden insanlara da eskilerin bir sözcüğü pek uygun düşüyor galiba: Malumatfuruş...

yazko **somut**
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 37/11
Tarih : 15 Nisan 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Öner Ciravoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tan/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı/Ankara Temsilci: Gülşen Karakadıoğlu/Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira/Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir)/Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 /Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

ARAŞTIRMA

Çocuk Mahkemeleri'nin 1985 yılına kadar kurulmaları gerekiyorsa da...

"SUÇLU" ÇOCUĞUN YARGILANMASI NASIL OLUR

NECMİ İLETMİŞ
HARUN TURGAN

Çocuk mahkemeleri yasası, yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girdi. Mahkemelerin kurulması için tanınan süre 1985'te doluyor, görünürde hâlâ bir gelişme yok. Nedenleri meraka değer.

Çocukların kendi başlarına karar alamayacak, kendi eylemlerinin sorumluluğunu taşıyamayacak varlıklar olduğu varsayımı, çocuk mahkemeleri yasasına özgü değil. Hepimizin "sağduyu"sunda yeri var. Yasalar da çocukların hukuki statüsünün yetişkinlerden ayrılmasını getiriyor. Yine yaygın olan, çocuğun eğitilmeye yetişkinlerden daha yatkın olduğu varsayımıysa bu yasa için özel bir önem taşıyor. Bu varsayımın öbür yüzünde, şimdi olduğu gibi yetişkinlerle birlikte yargılanıp ceza çeken çocukların suçlularla kala kala iyice suçluluk öğreneceği korkusu var. Nitekim yasa, yargıdan infaza her aşamada, çocukların yetişkinlerden ayrılmasını getiriyor. Çocuk mahkemeleri, "küçük"lerin, yani "suçu işlediği tarihte henüz 15 yaşını bitirmemiş kimseler"in (M.41) davalarına bakacak. 9. maddeye göre, suç büyüklerle beraber işlenmişse dosyalar ayrılacak, küçüklerle büyüklerin soruşturması, kovuşturması, yargılanması da ayrı ayrı yapılacak. (Yasada "büyük" tanımlanmamış. 15-16 yaşındakilerden oluşan bir grup yargılanacak olduğundan 15 yaşındakiler çocuk mahkemesine, 16 yaşındakiler "genel mahkeme"ye mi çıkarılacak?). Yalnızca 6. madde, küçük-büyük ayrımını kaldırıyor: "Olağanüstü haller, sıkı yönetim ve savaş hali ile askeri mahkemelerin görevlerine giren suçlar ile Anayasanın 136.'ncı maddesinin ikinci paragrafında sayılan suçlara ilişkin hükümler saklıdır."

Demek bu çocuklar ötekilerden daha gelişmiş sayılıyor. Ama neden acaba?

36. maddeye göre infaz tarihinde 15 yaşın altında olanlar mutlaka çocuk ıslah veya cezaevlerine koyulacaklar, 15'ini geçenlerin cezaları "büyüklere mahsus cezaevlerinin özel kısımlarında" da uygulanabilecek. 37. madde, çocuklarla yetişkinlerin tutukevlerini de benzer biçimde ayırıyor

Yoksa hapis yatmanın ne kötülüğü var? İdam yerine en az 15yıl, müebbet yerine en az 10 yıl, diğer cezaların yarısı (7 seneyi geçmemek koşuluyla)... İradesi eksik sayılan, bu yüzden kendini savunma araçlarından yoksun bırakılan "küçük"ler, her nasılsa hapis cezası verilebilecek kadar büyük görülüyor. Hem, her şeyiyle büyüklerden ayrı tutulan çocuğun, çocukluk "suç"larından ötürü, "büyüklük" dönemini de mahkûm etmek değil mi bu? İçeri 15 yaşında giren bir insanın 30'una kadar içerde kalabileceğini düşünün...

Cezalandırılmama ayrıcalığı, 11 yaşın altındakilere ait. 11-15 yaşlarındakilerin ayrıcalıklarıysa, mahkûmiyetler yüzünden kamu hizmetlerinden yasaklanmamaka, genel güvenlik gözetimi altına alınmamak (M. 12, 3. fıkra), soruşturma ve kovuşturma dışındaki işler için adli sicillerinin kendilerine karşı kullanılmamasından (M.34) ibaret. Pek önemsiz şeyler gibi durmuyorlar. Ama bunların çocuklara tanınmış olmasından daha önemlisi, 15 (18 de olabilirdi) yaşını geçmişler için artık tadılamayacak "küçük"lük nimetleri olmaları.

Çocuk eğitilmeye yatkın ya, cezanın yanısıra bir de tedbirler var. 10. maddede belirtilen tedbirler, çocuğu" veliyle, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim eden, "resmi veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme"ye dek uzanıyor. Arada, -sevabına- iş bulma da var. (Çocuk denen o korunmaya muhtaç varlık, yerleştirildiği yerde ne yapar, daha önemlisi, çocuğa ne yaparlar, pek belli değil.)

Daha ne kaldı demeye kalmadan, akıl hastalığı, hatta beden sağlığı mahkeme kararına bağlanıyor. 31. maddeye göre, Adalet Bakanlığı, çocuk mahkemeleri nezdinde sosyal hizmet uzmanları atamakla yükümlü. Bu uzmanlar, olmazsa mahkemenin görevlendireceği başkaları, "küçüğün... aile, terbiye ve okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar"ı araştırırken, "mütehassıs kimseler" de, "işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedenî, aklî ve ruhî durumu"nu saptayacak. Mahkeme, bunlara dayanarak çocuğun 'müşahede altına alınmasına" karar verebilecek (M. 20) Bütün bunlar sonunda 'fiili işlediği zaman şuurunu veya harekatının serbestisini **tamamen** kaldıracak surette akıl hastalığına müptela olduğu anlaşılan" (öyleyse cezayla hiç ilişiği olmaması gereken) küçük hastaneye yerleştirilecek (M. 13). Serbest bırakılması, bu hastanenin değil, rapor verdiği hastanenin mahkemenin kararını bağlı. Ayrıca "hastalığın ve suçun mahiyeti gözönünde bulunarak **kamu güvenliği bakımından**, küçüğün **tıbbî** kontrol ve muayeneye tabi tutulup tutulmayacağı, tutulacaksa müddet ve fasılası da" rapor ve kararda belirtilecek.

Bir de gözetim uygulaması var. Bu uygulama 10. maddedeki tedbirleri ya da verilmiş fakat ertelenmiş bir cezayı izleyebilir. Gözetimle de, mahkeme nezdindeki sosyal hizmet uzmanlarının yanısıra, sosyal hizmet kurumlarının göstereceği adaylar arasından mahkemenen seçeceği kişiler veya "bu işi yapabilecekleri kanısına varılan" hayırsever vatandaşlar görevlendirilecek. Gözetim kararı çocuğa ve bakımından sorumlu olan kimseye bildirilecek. Gözetimle görevlendirilenler, mahkemeye en az iki ayda bir rapor verecekler. Mahkemenin, ortaya çıkabilecek "gözetime engel teşkil eden durumlar"ı önlemesini isteyebilecekler. Şartlı erteleme durumunda, mahkemenin duyduğu özel koşulları, ("Muayyen bir meslek veya sanat öğrenmek, belli bir yerde ikamet etmek, alkollü içki kullanmamak" gibi -M. 38) gözetmek de bunların görevi.

Bütün bu kararları verecek, sosyal hizmet

ahin Kaygun

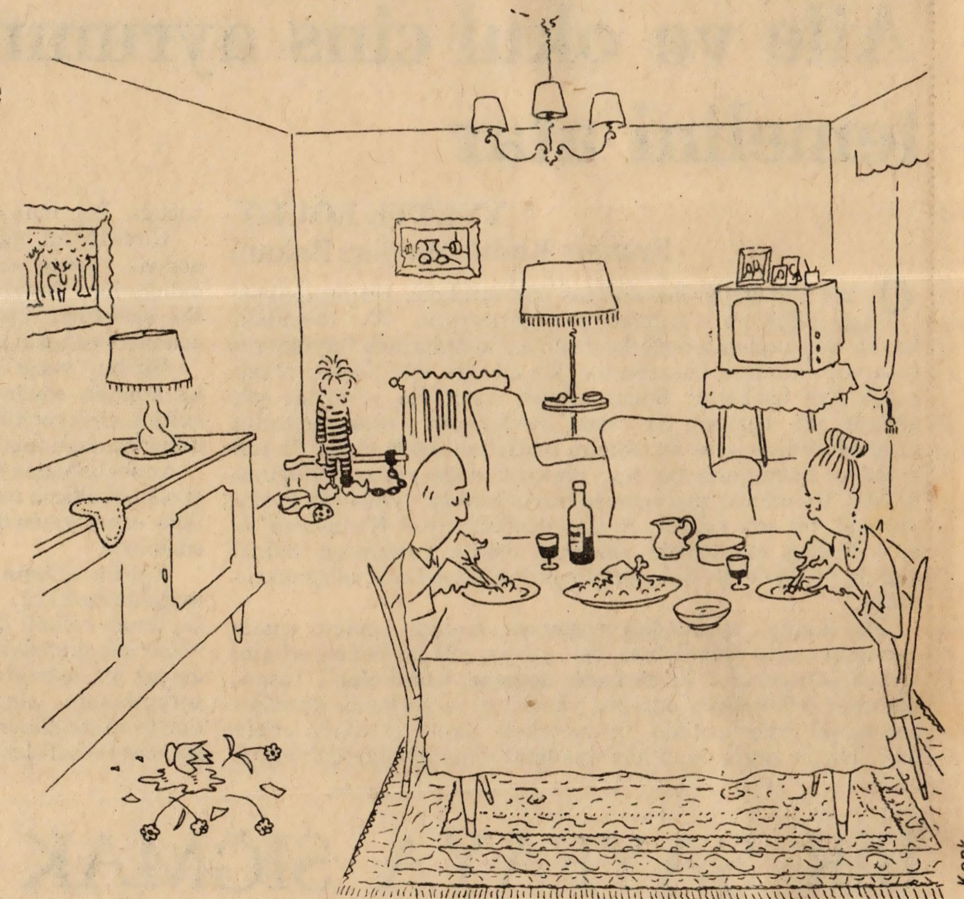
"Korunması gerekir" denen çocuklar, büyükler kadar hahsedilmeye "müstahak" görülüyor

"...oğlancıklar baliğ olmadık olsa, yani o yaşından aşağı olsa cürüm alınmaya, lakin tahfif idüp tazir ideler yani döğüp incideler."

Gerçek tarihi saptanamayan "Kanununame-i Kazaî Bozok"un "Ahkâmı Kuttauttarik ve Zürrak" başlıklı faslının 40. maddesi.

"Küçük erkek yankesicilerin büyük idealleri zamanı gelince bir yankesici kızla evlenmek ve böylece o zamana kadar alışageldiği ve gördüğü hayat tarzını devam ettirmektir."

Nephan Saran, "Onsekiz Yaşından Küçük Çocuklar Hakkında Bir Araştırma"

Konk

AVUKAT GÜLÇİN ÇAYLIGİL:

"SUÇLU ÇOCUK YOKTUR, SUÇA İTİLEN ÇOCUK VARDIR"

Çocuk mahkemeleri ve suçlu çocuklarla ilgili bu sayfayı hazırlarken, konuyla ilgili olarak bir "uzman"ın görüşlerini de almayı düşündük. Bu tip sorunların "uzmanıyla" söyleşiler genellikle söylediklerinizi bir kez daha doğrulatmak, açmak ya da boyunuzu aşan işlerden başkasını konuşturarak sıyrılmak için yapılır. Ancak bizim durumumuzda ikisi de pek geçerli değildi; yasayla ilgili olarak uzmanların görüşleri bizimkilerden "bir parça" farklılık taşıyordu. Öyleyse bu söyleşinin anlamı ne, diyebilirsiniz. Biraz yasaya hukukçu gözüyle bakmak, biraz suçlu çocuklar sorununa insancıl ve "normal" yaklaşan bir kişinin düşüncelerini aktarmak, Gülçin Çaylıgil'in görüşlerinin böyle bir sayfada yer almasına kızmamasını umarak, yaptığımız söyleşiyi aktaralım.

Gülçin Çaylıgil, söze "benim görüşümce suçlu çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır" diye girdi ve hemen ardından neden durakladığımızı sordu. Biz ise o sırada, söyleşiyi sunarken sayfadaki diğer yazıların daha önceden hazırlanmış olduğunu belirtmenin yararlı olacağını düşünüyorduk. Ama bunu yüksek sesle düşünmemeyi yeğledik. "Bugün ülkemizde yüz binden çok suçlu çocuk olduğu tahmin ediliyor. Dünyaya baktığımızda, suç sayısının ve suçların ağırlığının arttığını, buna karşın suçlu çocukların yaşlarının küçüldüğünü görüyoruz. Suçların çeşidi ülkelere göre de değişiyor. ABD ve İngiltere'de hırsızlık, soygun benzeri, mala karşı işlenen suçlar %87 oranında. Ülkemizde ise suç türlerinin oranları şöyle: %37.5 kişiye karşı işlenen suçlar, %32.3 cinsel suçlar, %27 mala karşı işlenen suçlar." Gülçin Çaylıgil çocuk suçlarının nedenleri arasında çevresel koşulların, yetiştirme koşullarının, kişilik bozukluklarının sayılabileceğini belirtti. Suçlu çocukların ayrı olarak ele alınmalarının nedeni, daha çabuk eğitilebilmeleri ve topluma kazandırılabilmeleriydi. Bu çocukların topluma uyum sağlayabilmeleri için, zekâ ve yargılamalarının ayrı binalarda ve gizlilik içinde yapılacak olması, mahkemelerin infazın uygulanmasını denetlemesi, olumlu yeniliklerdir.

Suçlu çocuklar hakkında her türlü basın yasağı getirilmektedir. Gerçekten de çocuğun basında teşhiri, aleyhinedir. Çocuğun suç işleme nedenleri olsun, işlediği suçu algılama biçimi olsun yetişkinlerinkinden farklıdır. Ayrıca yasayla artık tahkikat polise bırakılmamakta. Ülkemiz koşullarında bu, bir güvence sayılabilir."

Yasanın kısaca özetlediği bu yeniliklerine karşın, Gülçin Çaylıgil, olumsuz veya soru uyandıracak yanlarının da bulunduğunu söyledi:

"Mahkeme heyetinin üç üyesinin de yargıç olması sakıncalı. Başka ülkelerde mahkemenin bir yargıç, bir psikolog-öğretmen ve bir sosyologdan oluştuğunu görüyoruz. Tek yargıç bulunan ülkelerde ise, mahkemedeki ilişkiler bütünüyle farklı; yakın ve sıcak bir ortam gözetiliyor. Yargıçlarda çocuk sahibi olma koşulunun aranması da anlamsızdır. Yargıçların bu konuda özel eğitimden geçirilmesi gerekir.

Gözetim işleminin nasıl olacağı belli değil. Amaç çocuğun suç işleyip-işlemediğini, olası kötü davranışlarını araştırmak değil, yerleştirildiği kurumda, ailenin yanında mutlu olup olmadığını gözlemek olmalı.

Geniş bir araştırma ve istatistik sorunuyla karşı karşıyayız. Suçlu çocuklar hakkında kapsamlı bir araştırma yok, bunlara yardımcı olabilecek kaç aile, kaç kurum var? Bu önlemlerin işlerlik kazanması için ön çalışmaların yapılmış olması gerekirdi. Mahkemelerin kurulması konusunda bir kıpırdanma görülmüyor. Bugüne dek, en azından üç büyük ilde çocuk mahkemeleri kurulabilirdi. Diğer yandan sorun yalnızca maddi ortamı hazırlamakla bitmiyor, toplumda suçlu çocuklara olumlu bir yaklaşımın, diğerleri ile beraber yaşamaya olanak tanınmasının sağlanması gerekiyor. Bu ise yıllarca sürecek bir iştir.

ÇOCUKLARIMIZA NE ZAMAN SAHİP ÇIKACAĞIZ?

ERSEN P. ONUR
Sosyal Psikolog

Yazık değil mi evladım ana-babana? Niçin onları üzüyorsun?" diyor trajik edalı bir kadın sesi... Sonra bir kapı çalınıyor uzak, ücra bir köşede... Görevliler "**galiba evde yoklar**" diyor... Sonra kapı açılıyor, buz gibi donuk ifadeli, erkek ve kadın iki insan beliriyor kapıda... Ne heyecan, ne sevinç, ne coşku, ne keder, duyarsız duygusuz, maskeli yüzler... Getirilen bir paket mi? Ama bir paket bile daha fazla heyecan uyandırmaz mıydı?

Kabus mu görüyorum? Ya da kötü bir senaryonun kötü oyuncular tarafından canlandırılışı mı bu ? Yoksa çağlar öncesinde miyim... Kaçak köle yakalanmış, efendisinin keyfine terkediliyor... Yine kırbaçlanmak için?

Carine'in sesi kulaklarımda; çok değil üç gün önce, Paris'teyiz, dost meslektaş Carine, Türk kahvesini yudumlarken Fransa'da sorunlu çocukların nasıl ele alındığını açıklıyor: "**Okul, aile ve sağlık kurumları arasında tam bir uyum sağlamaya çalışıyoruz. Sorun kaynağı olarak aile ve yakın çevreyi inceliyoruz; ana, baba, tüm aile, psikolog ve sosyal hizmetler uzmanı tarafından inceleniyor... Gerekirse çocuk ailenin elinden alınabilir. Çocuk yetiştirmeye en son hakkı olabilecek kişilere sadece biyolojik ana baba oluşları nedeniyle çocuklarımızı terkedemeyiz, değil mi?**" TV'den yükselen sarhoş sesi, beynimde yankılanan Carine'in sesini bastırıyor... "**Bu çocuk kötü bir insan, ruhu kötü, içi kötü memur bey**". Kabus sürüyor... Çocuk (hayır çocuk değil, acı çekmişliğin olgun yüzüne sahip bu insan çocukluğu yaşanmadan bitmiş) susuyor. Adam sarhoşlara özgü tavır ve sözlerle sürdürüyor konuşmasını , TV'de görünmekten mutlu, fırsatın tadını çıkarıyor... Çocuk susuyor. "**Kötü bir insan bu memur bey**" diyor biyolojik baba... Başı omuzlarının içine çökmüş, çocukluğunu yitirmiş çocuk suskunluğa gömülüyor... Tanrım, yüreciği nasıl da isyan, utanç, kin dolu olmalı...

Kendimi onun yerine koymaya çalışıyorum, göğsümden boğazıma bir dikenli yumak yükseliyor, yanaklarımdaki bu ıslaklık da ne?

Hayır, ağlamak çözüm değil, duygusal bir yaklaşım. Sorunlara mantıklı, bilimsel bir yaklaşımla somut çözüm önerileri aramak gerek.

Eğer Hasan, 4 yıldır Almanya'da yaşayan annesini görebilmek için evden kaçıyorsa, çözüm, onu anlamsız bir paket gibi gerisin geriye üvey annesine göndermek mi olmalı? Bir çocuk, ne doğal hakkı olan zaman zaman annesiyle birlikte olmak hakkından nasıl mahrum edilir? Vazgeçelim birlikte yaşamaktan, annesiyle haberleşmek hakkı nasıl elinden alınır?

Sürekli dövüldüğü için evden kaçan bir çocuk, aile yapısı, ana-baba kişilik özellikleri psikologlarca incelenmeden, sosyal hizmetler uzmanı tarafından aileye gerekli temel bilgi ve prensipler verilmeden, sadik, sarhoş, bir babanın bir yuvayı sokaklardan daha acımasız kılan denetimine, sorgusuz sualsiz nasıl terkedilir?

Baba otoritesinin sarsılması mı korkulan? Çocukların sokağa dökülmesi daha mı az korkutucu? Çok çocuklu ve bilinçsiz olmanın verdiği vurdumduymazlıkla çocuklarını sokaklara terkeden insanlarda değil de, sokaklara itilen, sokaklara sığınan çocuklarda mı aranmalı suç?

Nedir bir çocuk? Çocuğun değeri nedir? Çocuğa verilen değer nedir?

Gelin bu soruyu bilimsel kaynaklara dayanarak yanıtlamaya çalışalım ve Prof. Kağıtçıbaşı'nın araştırmasına göz atalım: Ülkemizde çocuğa verilen değer, genelde ekonomik, yani maddi ya da faydacıdır. Ana-baba çocuğu bir "**yaşlılık güvencesi**" olarak görmekte, çocuk için en beğenilen özelliklerse "**ana-babasının sözünü dinlemesi**" ve ilerde "**hayırlı evlat olması**"yla sınırlanmaktadır. Çocuğun psikolojik, sosyal değeri, yani insan olarak değeri sosyal ekonomik gelişme ile artmaktadır. Yani çocuğa verilen ekonomik değer, gelişme ve eğitimle birlikte önemini kaybetmekte, buna karşın çocuğun psikolojik değeri artmaktadır. Bu bağlamda kadın eğitiminin önemi, gelirden daha baskındır; meslek sahibi kadın içinse çocuğun "**yaşlılık güvencesi**" değeri söz konusu değildir. Çocuğa verilen değer çocuk sayısıyla da bağlantılıdır, şöyle ki çocuk sayısı arttıkça çocuğun faydacı değeri artmakta, psikolojik değeri azalmaktadır. Yani çocuğa verilen değer ekonomikse doğurganlık yüksek, psikolojikse doğurganlık düşük olmaktadır. Dolayısıyla da eğitim ve gelişmeye paralel olarak doğurganlık azalmaktadır.

Büyük bir kesim için çocuğun psikolojik değeri bulanık bir kavramdan ibaret midir acaba?

Pekiyi ama bir maddi fayda unsuru, bir yaşlılık güvencesi, kısaca bir çıkar metası olarak görülen, bu beklentileri karşılayamayınca horlanan çocuk, kendine bir insan olarak değer vermeyi nasıl öğrenecek?

Büyüklere körü körüne itaat, saygı, boyun eğmenin kural olduğu bir toplumda çocuk bağımsız, girişken, atılımcı, yaratıcı bir kişiliği nasıl geliştirebilecektir? Böyle bir kişiliğe ancak özgüveni yüksek, yani kendi değerine inanmış, kendi kendilerine saygı duyan kişilerin sahip olduğunu biliyoruz.

Ana baba eğitilmeli ki insanlıklarının, insancıl değerlerin bilincine varsınlar ve çocuğu bir yatırım değil, bir insan olarak ele alabilsinler...

Bunu kavrasınlar ki çocuk filizinin ilgi, şefkat, sevgi, sıcaklık, yakınlık ve anlayışa duyduğu gereksinmenin su gibi, hava gibi, güneş gibi vazgeçilmez olduğunu anlasınlar...

Sokağı yeğlemiş çocuklar konusunda neler yapılabilir?

- Çocuk aileye geri verilmeden önce aile yapısı, ana-baba kişilik özellikleri, psikolog ve sosyal hizmetler uzmanlarınca incelenir, ailelerin aydınlatılmasına çalışılır.
- Çocuk aileye verildikten sonra, aile sürekli denetim altında tutulur, çocukların davranışlarında gelişme olup olmadığı gözlenir, eğitim çabası sürdürülür.
- Çocuk geliştirme yurtları kurularak, anababadan alınması zorunlu görülen çocuklar, bu yurtlarda eğitilip meslek sahibi edilerek topluma yeniden kazandırılabilir.

Evet, çocuk yetiştirmeye en son hakkı olabilecek kişilere, sadece biyolojik ana-baba oluşları nedeniyle çocuklarımızı terkedemeyiz... Değil mi?

uzmanlarını, psikiyatristleri, doktorları emrine koşabilecek olan mahkemelerin yapısı, herhangi bir ceza mahkemesininkinden çok farklı değil. Yüksek Hakimler Kurulu'nca atanan hakimlerden oluşacaklar; il mahkemelerindeki hakimler ayrı cinslerden, 30 yaşını geçmiş, çocuk sahibi olacaklar. İlçelerde de çocuk sahibi olmak tercih nedeni (M. 1,2). Savcılığı, bulunan yerdeki Cumhuriyet Savcısı yapacak (M.4), temyiz için Yargıtay'ın, Bakanlar Kurulu'nca saptanacak ceza dairesine başvurulacak (M. 5) Islahevlerinin ne şekilde örgütleneceği, Adalet Bakanlığında kurulacağı belirtilen Çocuk Eğitim, Islah ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü'ne bırakılmış. Uygulamada karşılaşılabilinecek belirsizlikleri gidermek de, bu müdürlüğün görevi.

40. maddeyse, çok katı bir yayın yasağı getiriyor: "Suç işlemiş küçüklerin suçları veya bunların yargılanmaları ile ilgili olarak her türlü yayın yapılması yasaktır."

Tabii bu da küçüğün menfaati gerektirdiği için. Yayın yapılırsa küçüğün onurunun zedelenebileceği söylenecektir, gerekçe olarak. Bir de, çocuk mahkemelerinde çocukların tam anlamıyla yargılanmadığı, kısmen baba-oğul, kısmen de danışman-danışan ilişkisi içinde olduğu. Gerçekten de, bir sorunu olan kimse, psikoterapiste avukatıyla gitmez, görüşmeleri de, sorunlu kişinin korunması için, gizli tutulur. Ama iki ilişki birbirine gerçekten benziyor mu? Çocuk mahkemesinde, bir yan ceza dağıtacak, bir yan cezalandırılacaktır. Yasanın 12. maddesindeki hapis cezaları olmasa da, bir insanın eylemlerinden ya da yaşama biçiminden ötürü - adı hapishane olmayan- özel kurumlara kapatılması, yahut istemediği bir yerde, istemediği insanlarla bir arada ikamete zorlanması, insanlarla ilişki olanaklarının sınırlanması ceza değil midir? Mahkeme nezdindeki sosyal hizmet uzmanları da, herhangi bir ruh sağlığı uzmanından farklı olarak, birer infaz görevlisidir. Çocuklar yargıç ya da infaz görevlisine bir soruları olduğu için başvurmayacak, başkaları için sorun sayılmalarından dolayı götürülecekler. Psikoterapist -hiç değilse ideal olarak- kendisine başvuran kişiye yaşama güçlüklerini yenmesi için yardım etmeye, yargıçlar ve infaz görevlileriyse, çocuğun benimsediği yaşam biçimine son verip, yerine kendi uygun gördüklerini geçirmeye çalışır. Psikoterapistin, ya ücret aldığı için, ya da duygusal veya toplumsal bağlarla , sorunlu kişinin hizmetinde olması beklenir; yargıç ve infazcılarsa, ideolojik yanlılıkları yetmezmiş gibi, geçimleri bakımından da, içinde yer aldıkları hiyerarşiden ötürü de, çocuğun **karşısındaki** kurumlara bağımlıdır. Bu ilişkiler içinde "psikoterapistçe sırdaşlık", hükümlü ya da sanığın maruz bırakıldığı uygulamaların, olası savunucularından gizlenmesi anlamına gelebilr ancak.

Böyle bir yasanın karşısına başka bir yasa önerisiyle çıkmak, ya da yasada değişiklikler yapılmasını istemek, şu koşullarda anlamlı değil. Bir kere, Çocuk Mahkemeleri Yasası, en çok ilgilendirdiği insanlara kapalı süreçler içinde hazırlandı. O insanlar, bugün de, yasaları etkileme olanağından yoksun. Yetişkinler için olağan sayılan eylemlerin çocuklar için suç sayılmasının önlenmesi, ahlak, terbiye, disiplin gibi konuların polis ve mahkemelerin görev alanı dışında tutulması, mahkemeye çıkarılan çocukların savunma haklarının sınırlanmaması, yayın özgürlüğü, yani bugüne dek çocukları koruma adına ne istemişse tam tersi istenebilir. Kazanımsa, ancak gıdım gıdım, tek tek, her özel olayda sınırları zorlayarak koparılabilir, koparılabilirse. Yine de, soluk alır gibi kullanılan kavramlardaki yanlılığı ortaya koymak da az şey değildir. Ve hukukun hâlâ burnunu sokmadığı alanlarda yaşamı 'kotarmak' o alanları çoğaltmaktan vazgeçmeksizin.

yetenekleri, kişilik özellikleri doğrultusunda yeniden eğitilmeli, anti-sosyal eğilimleri olan çocuklara karşı önlem alınmalıydı. Gardiyan-suçlu ilişkisinin eğitimci-öğrenci ilişkisine dönüştürülmesi, psiko-sosyal, eğitimsel ve ekonomik sorunlara birlikte çözüm aranması gerekliydi. Gülçin Çaylıgil çocuk mahkemeleri konusunda, yasanın, genel sistem içerisinde cezada indirimi içermesine karşın, getirdiği yenilikler olduğunu belirtti:

"Yasada geçen önlem yeni bir deyimdir. Ayrıca karar öncesi işleyecek inceleme mekanizması olumlu bir adımdır. Tahliye sonrası yardımı da kapsayacak bir "Çocuk Eğitim, Islah ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü"nün kurulması öngörülmektedir. Gene yasanın getirdiği yeni bir mekanizma, gözetim delegeleridir. Çocuk mahkemelerinin Kamuoyu oluşturulması gerekiyor. Örneğin yasalarımıza göre işyerlerinde belli sayılarda sakat çalıştırılması gerekiyor, oysa bu kamu kuruluşlarında bile uygulanamıyor .. Suçlu bir çocuğu yanına alacak aile nasıl bulunacaktır? Yasaya göre suçlu çocuklar, bir işyerine veya bir ustanın yanına verilecektir. Bu çocukların en azından bir sağır dilsizden daha tehlikeli sayılacağı, şimdiden açık bir şey.

Altıncı maddeye göre, olağanüstü hallerde işlenen ve DGM'lerin kapsamına giren suçlara çocuk mahkemeleri bakmıyor. Bu çocukların neden ayrı tutulduğunun açıklaması yok bence."

Epeyi uzun süren, çay molalı bir söyleşinin sonunda Gülçin Çaylıgil, özellikle çocukların ceza yasası kapsamı dışarısına çıkarılması gerektiğinin altını çiziyordu.

ÇOCUK MAHKEMELERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Çocuk mahkemeleri dünyada ilk kez Şikago kentinde, 1889 yılında kuruldu. ABD'yi 1905 yılında İngiltere izledi. Türkiye'de çocuk mahkemeleri ile ilgili çalışmalar ise, 1945 yılında başladı. 1952 yılında bir ön tasarı hazırlandığını görüyoruz. İkinci bir tasarı 1965 yılında İnönü hükümetince hazırlanıp meclise sunuldu ancak yasalaşamadı. Ecevit hükümetince hazırlanan "Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun" tasarısı ise yasaklaşarak 21 Kasım 1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlandı. Son maddesi uyarınca da 1981 'de yürürlüğe girdi. Birinci seçici maddeye göre, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten beş yıl sonra, çocuk mahkemelerinin bütün yurtta kuruluşunun ve yasada yazılı olan kurumların oluşturulmasının tamamlanmış olması gerekiyor. Çocuk mahkemeleri kurulana dek, suçlu çocukların soruşturma ve kovuşturmaları, yasada belirtilen usüllere göre, kurulu mahkemeler ve Cumhuriyet Savcılıklarınca yürütülüyor. Ancak yasanın gerektirdiği kurumlar henüz oluşturulmadığından, yasa hükümlerinin uygulanması pratikte işlerlik kazanmadı.

Yasaya göre, ıslah ve eğitim evlerinin, önlem kararı alınan çocuklar için özel kurumların, müşahede ve kabul merkezlerinin, çocuk cezaevlerinin ve mahkeme binalarının kurulması; buraların yönetimi ve kontrolü; sosyal araştırma ve gözetim personelinin özlük ve eğitim işleri; çocuk suçluluğu ve mevzuatı; kurumlar hakkında araştırma yapılması, istatistik hazırlanması; çocukların korunması amacıyla diğer bakanlıklarla işbirliği; infaz sonrası yardım kurumları; küçüklerin yerleştirildiği özel kurumların denetlenmesi konularında örevli "Çocuk Eğitim, Islah ve İnfaz İşleri Genel Müdürlüğü" kurularak, çocuk suçluluğu konusundaki çalışmalar bir merkezde toplanacak.

ÇOCUK 'ISLAH EVLERİ' NASIL GELİŞTİ?

Türkiye'de ilk çocuk ıslahevi 1937'de, Edirne'de kuruldu. 1940 yılında Ankara Kalaba'ya taşındı. Bugün ülkemizde altı tane çocuk ıslahevi vardır. Çocuk cezaevlerinin sayısı ise bundan da az. Tüm çocuk ceza ve ıslah kurumlarındaki hükümlü çocuk sayısı, Mart 1981 itibarıyla 1469, bunlardan 9'u kız.

Suçlu çocuklara mahsus ıslahevleri, korunmaya muhtaç çocuklarınkinden farklıdır. Çocuklar kurumdaki atölyelerde çeşitli işlerde çalışırlar, eğitim görürler. Terbiyelerinde **tedrici serbesti yöntemi** uygulanır. Çocuğun uslanma derecesine göre özgürlüğü süreç içerisinde genişletilir, ya da bunun tersi yapılır.

Çocuk suçlularla ilgili olarak Emniyet Müdürlüklerine bağlı çocuk büroları görev yapar. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Şehzadebaşı Çocuk Bürosu, 1962'de kurulmuştur. Ancak bu büro, giderek suç işleyen çocuklarla değil, "sosyal sorunları olan" çocuklarla ilgilenmektedir. Bunlar da çoğunlukla başıboş gezen ve evden kaçan çocuklardır. Büroda çocuklarla, karakollarda olduğu gibi, "mevcut sorgulama usulleriyle" konuşulur.

KÖŞEDEN

KÖPRÜLÜ VE TARİH ANLAYIŞI

MURAT BELGE

Osmanlı devletinin kuruluşu üstüne bu üçüncü- ve son- yazıyı, yalnızca bu belirli ve "sınırlı" sayılabilir olayı değil, ona ilişkin olarak "tarih anlayışı"na önem verdiğim için yazıyorum. Tarihin belirlenmesinde "bireylerin rolü" ile "tarihî güçler" denen çok daha soyut yapılanmalar arasındaki denge, insanlar az çok gelişkin bir "tarih bilinci"ne erişeli beri durmadan tartışılır. Türkiye'nin kültür ortamında, "belirtik" olarak öne sürülen tarih açıklamaları ne olursa olsun, bireylere dayalı açıklamalar "örtük" düzeyde her zaman egemen olmuştur. Bunun bazı örneklerini geçen yazımda vermiştim. Klasik Türk tarih yazımı geleneğinde yalnız Fuat Köprülü bu sığlığı aşmış görünüyor (bir de, Ömer Lütfi Barkan). Bu bakımdan bilinçli tutumundaki milliyetçi eğilime rağmen, temelde maddeci bir tarih yöntemini Türkiye'de ilkin Köprülü'nün geliştirdiğini söylemek yanlış olmaz.

Osmanlı devletinin kuruluşu Köprülü'nün ağırlıkla üstünde durduğu konulardan biridir. Tarihçi burada, bireyleri ya da "Kayı aşireti" gibi bir ölçüde birey-üstü kuruluşları, tarihin genel yapılanmaları içinde görmeyi başarmıştır. Osmanlı devletinin Bizans kurumlarının basit bir taklidi olduğu tezlerini inandırıcı bir biçimde çürütür. Burada, milliyetçi amaçlarla böyle bir polemiğe girdiği bellidir ve nitekim konunun önemli bir yanını yarı kapalı deyimlerle bir yandan kabullenirken, bir yandan da dikkati başka noktalara çekmeye çalışır. Böyle de olsa, ciddi bir tarih anlayışına ve yönetimine duyduğu saygıdır önemli olan. Ortadoğu bölgesinde iki belli başlı odak olarak Bizans geleneğini ve islâm uygarlığını kabul eder. Doğudan geçerek gelen Türklerin bu yeni uygarlıklarla karşılaşma biçimini ve sonuçlarını titizce analizden geçirir. Kayıların ve Osmanlıların Bizans'ı doğrudan kopya etmediklerini kanıtlar, ama Bizans'tan islâm kültürüne, Araplardan da bu bölgede üstüste yeni devletler kurmaya başlayan Türklere aktarılan gelenekleri, devlet kuram ve yönetme deneyimlerini, elle tutulmaz bilgi ve görgü deposunu nesnel bir biçimde sergiler. Osmanlıların gerçekleştirdiği yenilik zamanın politik konjonktürü içinde, ve eskiden beri süregelen bütün bu gelenek, görenekler arasında anlam kazanır. Ortaya çıkan oluşum böylece herhangi bir ırksal-ulusal-bireysel kökenli metafiziğe gerek kalmadan anlaşılırlık kazanır.

Osmanlı'yı anlamak Ortadoğu'nun bu kültürel karmaşasını anlamakla mümkündür. Bu yalnız bir Türkler için değil, o karmaşa içinden çıkarak bugün iyi kötü katıksız denebilecek ulusal kimlikler kazanmış bütün topluluklar için geçerli. Dünyanın başka pek çok bölgesinde eşi görülmemiş bir "karşılıklı ilişkiler, etkiler" yumağından geliyoruz. Geçmişimizin kıskançlıkla üstüne titrenmesi gereken mirası budur. Bunca kavmin geçtiği, yerleştiği, yaşadığı ve ortak denebilecek zengin bir kültür kurduğu bu bölgenin özgün bir yeri vardır. Bu karmaşık zenginliği elimizin tersiyle bir yana itip olayı bir aşiretle açıklamaya çalışmak, bizi yirminci yüzyılın sonunda yeniden "aşiretleştirmek"ten başka bir sonuç vermez sanıyorum.

Aile ve okul cins ayrımının temelini atar

YVETTE ROUDY
Fransız Kadın Hakları Bakanı

Okul pedagojisi her iki cins için farklıdır. Bu farklılıklar işin bilincine varılmadan yaratılmıştır. Ev dışındaki hayat, boş zamanın değerlendirilmesi konularında büyüklerin tutumu, okuldaki başarısızlık, kız çocuğu için başka, erkek çocuk için başkadır. Sonra meslek seçiminin yarattığı şok geliyor. (1). Kızların bu yaşta, mesleklerin, erkek ve kadın meslekleri diye ikiye ayrıldığını bildikleri kabul edilir. Bunun doğal ve kaçınılmaz bir şey, bir çeşit doğa yasası olduğunu bilirler. Bu mantık dışı egemen buyurganlığa uymaktan başka yapacak bir şey yoktur. Sonuç ortadadır işte! Kadınların % 66'sı hizmet sektöründe, sekreter, doktor yardımcısı, bakıcı olarak, ya da devlet dairelerinin alt kademelerinde çalışmaktadırlar.

Söz konusu ayrımcılığı irdelersek, kadının toplum içinde oynadığı rolü (kendisinin de) yavaş yavaş benimsediğini açıkça görüyoruz. "**İnsan kadın doğmaz, kadın olur**". İnsan, kadınlık reflekslerini öğrenir, yasakları ve zorlayıcı kuralları benimser. Aynı şekilde, insan erkek olarak doğmaz, erkek olur. Hiçbir şeyin onun için imkânsız olmadığı öğretilir erkek çocuğa. Bu, onun için çok büyük bir şanstır.

Çıraklıktan, öğrenimden, yetişmeden ısrarla söz etmenin nedeni, fırsat eşitsizliğinin sonradan öğrenilen bir şey olduğudur. Çıraklıktan başlayarak öğrenilir fırsat eşitsizliği. Bu eşitsizlik, kadınlar için içinde bulundukları durumun acımasız ve kesin bir şartı, yazgısıdır.

Biz bu "yazgı"nın bu kadar amansız olmadığına, eğitimin bu konuda söyleyecek bir sözü olduğuna inanıyoruz. Yeni eğitim, cinsiyetçilik öğretisinin apaçık bir haksızlık olduğunun bilincine dayanmalı, günümüzdeki eğitimin karşıtı olmalıdır.

Anne- babadan sonra, geleneksel olarak laik ve cumhuriyetçi olan okulların rolü vardır bu eğitimde. Günümüzde okulların ikna etme yeteneğinin ve gücünün tekrar doğmasını umut edebiliriz.

Eğitim sistemi, değişik, cinsiyetçi olmayan bir pedagoji uygulanmadıkça, her çocuğun ta baştan cinsiyetine göre saptanan rolünü destekledikçe - bu rol oğlanlar için birincil, kızlar için ikincildir- kadınların sosyal sistem içindeki başarısı, gerçek bir demokraside olması gerektiği gibi bütün insanların sorumluluğu olmayacak; çok haksız olarak, kadınların (kızların) geldikleri kültürel ortamla, anne-babalarının bilinçlenmesiyle belirlenecektir.

(Devam edecek)

BİR SAYFAYA SIĞMAK

STELLA OVADİA

Dünyanın yarısı, Türkiye'nin yarısı bir haftalık gazetenin tek bir sayfasına nasıl sığar?

Somut'ta dünyaya kadın açısından bakan kadınlara, bir tam sayfa ayrılalı çok olmadı. Bu girişimi sevinçle karşılamış bir kadın olarak, bu soru niye aklıma takıldı?

Çeşitli ülkelerde "kadın kurtuluş hareketleri"nin tarihi epey eski. Bir tarihçinin dediği gibi bir tür karabatak. "daha oluştuğu anda sansüre uğrayan" bir hareket, kadın hareketleri. Toplum düzenini kökten sorgulayan her hareket sansüre uğruyor. Yine de kadınların tarihi, daha yoğun bir suskunlukla siliniyor hafızalardan

Neden acaba?

Erkek-egemen toplum, yalnızca olaylara, kurumlara, üretim araçlarına, basına, iletişimin bütün alanlarına, düşünme ve konuşma biçimlerine el koymamış. Tarihe, hafızaya da el koymuş.

Tarihte kadınlara, olağanüstü toplumsal yerlere sahip oldukları ölçüde rastlıyoruz. (Kraliçeler, tek tük yazar, bilim kadını- bilim adamı yazacaktım tabii!..-) Birçok kadının adı da ünlülere, büyüklere eşlik ettikleri ölçüde bugüne kadar ulaşabildi. Güzellikleri, cazibeleri, fettanlıkları, aşklarıyla tarihe geçen kadınlar... Olağanüstü yetenekleriyle

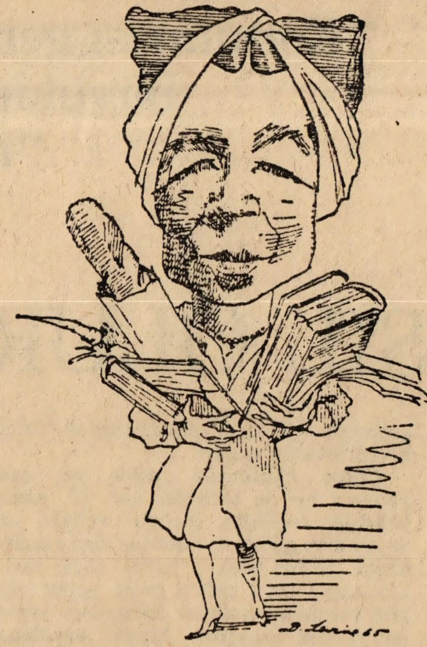

düşündüm . Ve öyle vardım baştaki soruya: Niye bir sayfaya sıkışmak?

Eğitimde, işte, sokakta ayırım olmasa, toplum kadınları dışlamasa söz ve iktidar alanlarından, kadınlar boşaltıl-

kavgası vermeye, "biz de varız" demeye gerek kalır mıydı?

(1). Ünlü bir yazarımızın 31. sayıdaki yazısı sanki bu gerçeği yansıtmak için yazılmış. T. Uyar'a

Halen 75 yaşında olan "İkinci Cins" (La Deuxiéme Sexe) kitabının yazarı Simone de Beauvoir Fransa'da bugün de feminizmin önemli simgesi durumundadır.

Geçtiğimiz on yıl içindeki parlaklığından birşeyler kaybetmiş bile gözükse varlığını hâlâ sürdüren "Kadın hareketi" üstüne, 8 Mart'ın "Uluslararası Kadınlar Günü" olması nedeniyle, Simone de Beauvoir ile "Le Monde" gazetesi muhabirinin yaptığı söyleşiyi sürdürüyoruz.

SİMONE DE BEAUVOIR İLE SÖYLEŞİ

"Amerika'da sadece Reagan yönetiminden değil, ama "yeni -feministler"den de kaynaklanan ürküntü verici bir gerileme var. Amerika'da kadınlara, savaşımlarını terkedip, kadın - erkek arasında geleneksel farklılığı yaratan değerlere, kadınsal yönelimlere, eş ve anneliğe, kendini adama, özveri vb. çağrıları yapılmaktadır. Amerikan yeni-feminizmi, "ebedî-kadın"a dönüşü simgelemektedir."

'Entelektüel yetersizlik yoktur'

Kadınların mücadeleyi yürütüşlerinde yöntem ya da davranış yanlışlıkları olmuş mudur? Örneğin, erkeklerle birlikte olmayı reddetme konusunda?

Kadınların erkekleri aralarına almama konusu üzerinde hemfikirim. Fakat, erkeklerle birlikte olmayı reddetmenin hangi alanlarda olduğunu bilmek gerek. Bilinç yükseltme toplantılarında —yani kadınların kendi sorunlarından yine kendi aralarında söz açtıkları toplantılarda— katışımsızlığın mükemmel bir şey olduğu kanısındayım. Çünkü erkekler söz alınca, konuşmayı sürdürme ve kadınlara öğütler, dersler verme eğilimi taşımaktadırlar. Ancak başka durumlar da vardır belki... Zaten, benim katıldığım kadın ve kültür konularını inceleyen çalışma grubu erkeklere açıktır ve çalışma beraber yürütülmektedir.

Günümüzde feminizm neler kazanmayı ummaktadır?

Pratik şeylerden söz edersek; uluslararası düzeyde gerçekleştirilmekte olan "Kadın Hakları Birliği" girişimi üzerine konuşabilirim. Üzülerek görüyoruz ki, insan hakları denilen haklar, sanıldığı kadar evrensel değildir ve bu haklar arasında yer alan kadın haklarının özgüllüğü de kavranamamaktadır. Bu haklar genellikle hiçe sayılmaktadır. Resmi aygıtlar, eza vecefalarına, sömürülmelerine son verilmesini isteyenkadınların çağrılarını duymazlıktan gelmektedirler. Fransa'da Dış İlişkiler Bakanlığı, "Uluslararası Kadın Hakları Birliği"ne, diğer ülkelerin gelenek ve göreneklerine karışmamamız gerektiği şeklinde yanıt vermiştir. Özellikle, bazı ülkelerde geleneksel olarak uygulanan kız çocuklarının cinsel organlarını (klitorisi) kesip alma konusunda.

70'li yılların amaçlarından vazgeçilip mevcut durumu sürdürmeye yönenilemiyor mu?

Hayır, tam tersi, yeni şeyler gerçekleştiriyoruz. Açıktır ki, kurumlar erkeklerin elinde bulunduğundan kadınlara yardım etmek istemiyorlar. Ancak, bugünkü hükümet bu konulara daha açık. Ciddi bir bakanlık kurulmuş ve bir bütçe ayrılmış olması son derece sevindirici. Şimdi iş, biz feministlerin bu desteklerden ve kurumlardan gereğince yararlanarak, olası bir ilerleme sağlamaya kalmaktadır

Kadın hareketi içinde mücadele veren kadınlar, belki bir süreklilik görebiliyorlar ama kamuoyuna göre, harekette bir düşüş, bir yavaşlama var. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Hayır, hareket eskisine oranla daha sönük görülebilir. Skandallar da eskisi kadar olmuyor. Çünkü, 70'li yıllar bir patlama idi. Bence, hareket ne yok olmuştur ne de çökmektedir. Sorunuz Amerika için geçerli olabilir ama Fransa için böyle bir şeyden söz edemeyiz. Amerika'da sadece Reagan yönetiminden değil, ama "yeni-feministler"den de kaynaklanan ürküntü verici bir gerileme var. Amerika'da kadınlara, savaşımlarını terkedip, kadın-erkek arasında geleneksel farklılığı yaratan değerlere, kadınsal yönelimlere, eş ve anneliğe, kendini adama, özveri vb... çağrıları yapılmaktadır. Amerikan yeni-feminizmi, "ebedi-kadın"a dönüşü simgelemektedir. Bu da, ciddi bir sorundur. Kanımca, Fransız feministleri genelde böyle bir dönüşü istememektedirler. Belki daha sakin ve sessiz çalışıyorlar ama sonuçlar da elde ediyorlar. Neticede, erkekler davranışlarını sertleştiriyorlar, çünkü bircok konuda tehdit ediliyorlar ve bundanda hiç hoşlanmıyorlar, çoğu hiçbir zaman olmadıkları kadar saldırgan birer kadın düşmanı oluyorlar.

Kuramsal üretim konusuna gelince, "İkinci Cins" kitabının yazılışından 34 yıl sonra, devingen bir feminist düşünce mi yoksa entelektüel bir yetersizlik mi söz konusudur?

Kesinlikle entelektüel bir yetersizliğin söz konusu olduğunu düşünmüyorum. Kısıtlı bütçelerin yol açtığı parasal sorunlar nedeniyle sık sık yayımlanamayan "Les Nouvelles Questions féministes" ve "La Revue d'en face" gibi dergilerde, ciddi ve üretken çalışmalar yapan kadınlar var. Çok çeşitli konularda çalışılıyor: birçok kadın film yapmakta, yayınevleri kurmakta ve Delphine Seyrig'in yönetiminde —büyük bir incelikle adımı verdikleri bir de odio-vizuel merkez var. Kuşkusuz, sürdürülen bu çalışmalar, özellikle 70'li yıllara göre daha az kışkırtıcı ve gürültülü. Çünkü, mücadele verme hakkı, bu haktan rahatsız olan erkeklere rağmen bize tanınmıştır artık.

Fransa'da olduğu gibi Amerika'da da, 30 yaşında ya da daha genç kadınların sizi izlememelerini şaşırtıcı buluyor musunuz?

Bence, böyle bir şey yoktur. "İkinci Cins" kitabı önemli bir adımdır. Bütün sınırlarına karşın bir bütündür. Daha geniş ve kapsamlı bir açıdan konulara yaklaşan kadınlar azdır, Kate Millet ve bazılarının dışında.

Peki, bu kadınların hepsinin sizin kızlarınız olduğunu ve hiçbirinin de üretken olmadığını söylersek, ne dersiniz?

Bunun doğru olmadığını söylerim. Bugünkü feministlerin gerçekten üretken olmadıklarına inanmıyorum. Şimdi daha özgül konularla uğraşıyorlar. Örneğin kurulmasında Yvette Roudy'nin önayak olduğu komisyonda, bazı şeyleri ışığa çıkarmaya çalışıyoruz.

(devam edecek)

Çevirenler: Serpil Arıersetin - Feyyaz Tulga

OKURDAN

kadın durumlarını aşmış, yaratıcılıklarıyla evrensel değerlerin taşıyıcıları olarak, herhangi bir erkek yazar, herhangi bir bilim adamı kadar "insan" katına ulaşmış kadınlar.. Bu yere varmak için, olağanüstü bir kavga da vermiş kadınlar bunlar çoğu zaman. Ancak karşılaştıkları güçlükleri, engelleri dillendiren, bu duruma isyan eden pek azdır aralarında. (1) Onların yaptıklarına, ya da yaptıklarına baktığımızda kadın olduklarını hatırlatacak hiçbir şeye rastlamayız çoğu zaman. Ayrıca sayıları o kadar düşüktür ki kimseyi de rahatsız etmezler, mücadeleyi kazanıp kendilerini kabul ettirdikten sonra. Toplumun kadından beklediklerini kullanarak üne kavuşmuş olanlar ise zaten düzenden yanaydı. Onlar da kimseyi karşılarına almazlar.

Unutulanlar, unutulmak istenenler bunlar değil. Doğal farkın toplumsal eşitsizliğe dönüşmesine, baskı ve sömürü bahanesi olmasına karşı çıkanlar, bu gerçeği dillendirmek için kaleme sarılanlar, sokağa inenlerdir sansüre uğrayanlar. Fransız İhtilalini enine boyuna öğreniriz ama, aynı ihtilalde Kadın Hakları Beyannamesinden ve bu beyannamenin yasaklanmasından sözedilmez hiç... Louise Michel'i biraz biliriz ama Flora Tristan'ı hiç bilmeyiz. Çünkü ikisi de kadın olmakla birlikte, kadın açısını aynı şekilde savunmamışlardır.

Kimlerin dili, tarihi, kültürü kendilerine unutturulmak istenir, kendilerinden bile gizlenir?

Yanlış anlaşılmasın, unutmak değil, sansürle yoketmek, susturmak sözkonusu.

Ve bu çaba neyi amaçlar? Asimilasyonu. Kendi bünyesinde eritmeyi, olsa olsa -o da karşı taraf çok mücadele etmişse- kendisi gibi yapmayı. Hak vermeden, eşitlik ve farklılık hakkı tanımadan, yok ederek, yok sayarak eritmeyi. Ezilen, yenik düşmüş her toplumun kaderi: yok sayılmak. Ve cevabı bu toplumların: kimlik ispati mücadelesi.

"Yeni kadın kurtuluş hareketi" en çok zenci hareketine benzetildi. Kadınlara karşı baskı da ırkçılığın bir türü olan cinsiyetçilik olarak adlandırıldı. Beyazlardan farklı olmak hakkı, gibi erkeklerden farklı olmak hakkı. Ve bu fark yüzünden ezilmemek, sömürülmemek hakkı. Paris'in bir banliyösünde Kadın Filmleri Festivali başladı. Bu festivale katılmak için son iki yılda film yapmış "kadın" olmak gerekiyor. Kadınlar üstüne ya da kadın açısını yansıtan filmler yapmış olmak değil de kadın-yapımcı olmak. Öylesine pazar-dağıtım dışı kalıyor ki kadınlar , özel bir şenliğe sığmaya çalışıyorlar. Beş yıllık geçmişi var şenliğin. Başta hiç gazeteci, sinema eleştirmeni gelmemiş, ancak şenliğin ulaştığı boyutlar, dünyaya tanıttığı filmlerin niteliği zorlamış gazetecileri. Şimdi herhangi bir uluslararası şenlik kadar ilgi görüyor. Bu şenlikten yalnız bir kadın sayfasında değil, her gazetede, her sanat dergisinde sözedilebilir diye masa değerli bilinen her yerden. kimlik

"Hangi Kadın, Kim?" yazısı için teşekkür ederim.

"KADINLAR BULAŞIKTA ŞARKI SÖYLEMELİ"

MERAL ÖZBEK KÖROĞLU

Reklamlar, hitap ettiği alıcı kitlesinin varolan yaşam koşullarını iyi değerlendiriyorlar:Bir reklam; öncelikle, alıcısının açık ya da örtük gereksinme ve özlemlerinin gönüllü sırdaşı oluyor. Sonra da, satacağı malı içinde görüntülediği **'ideolojik dünya'** aracılığıyla, gereksinmelere çözüm vaadediyor ya da özlemlere çağırma yapıyor. Alıcısı ile arasında ne kadar sıkı bir duygusal ilişki kurabilirse-sırdaşlığında ne kadar usta ise-, hem malını hem de ideolojisini satmakta o kadar başarılı oluyor. Dolayısıyla reklamlar, egemen ideolojinin klişeleri aracılığıyla olsa da, alıcısının yaşam koşullarına işaret edebilen karmaşık bir yapıya sahipler.

TV'de, alıcısının yaşam koşullarını kullanmadaki ustalığı ile kendini hemen farkettiren bir deterjan reklamı var. Reklamın sloganı: **"Kadınlar Bulaşıkta Şarkı Söylemeli"**. İki kuşak kadına birden, anneler ve kızlarına hitap etmeyi amaçlıyor reklam. Huzurlu yüzlü bir genç kadın, bazen de yaşlı bir kadın kılığına girerek, **'muhabbet'**ten bahseden şarkılar söylüyor bulaşık yıkarken. Dolayısıyla bu mutfak, mutlu ve asude bir ev hayatı canlandırıyor gözlerimizde. Sloganın kendisi de, **'gündelik hayatın kolaylaştırıldığı'** koşullara çağırma yapıyor. Daha iyi bir yaşam için özlemlerimizi uyarmanın karşılığı ise bir tek deterjan.

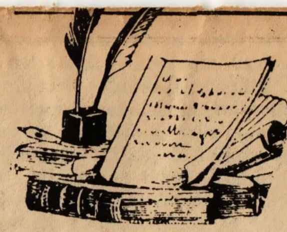
Pek çok anne yeni evleniyor olan kızını, hem de yeni mutfağında, sarılarak öpmüştür, ve demiştir ki: **"Yavrum benim, bu mutfakta inşallah şarkı söyleyerek bulaşık yıkarsın"**. Annenin kızına "mutluluk dileği'dir bu (1). Çünkü, ev kadını olup gününün çoğunu mutfakta geçiren anneler bilirler ki, eğer bir kadın mutlu ise, bulaşıklarını hiç gocunmadan bir çırpıda yıkayiverir. (Zamanımızın toplumsal koşullarında, gündelik hayatın kolay olup olmaması, gerçekten de bireysel mutluluğa bağlı). Yani içinde bulunduğu duruma göre bir kadın için bulaşık yıkamak, ya bunalarak yapılan bir iştir, ya da işte saksıdaki şu sardunyayı yaşatmak için gereken sulama işlemi kadar doğal ve kolaydır. Ancak annelerimiz, bu 'kolaylık' hissini elde edebilmek için mücadele etmişlerdir. **'Şarkı söyleyerek bulaşık yıkayabilmek için'**, bir ev kadını olmanın sorunlarını kendi koşullarınca çözmek için uğraşmışlardır. Evleri dışındaki dünyalarını geliştirmek için çeşitli uğraşılar edinmeye çalışmışlardır. Ama galiba bizim kuşağın annelerinin çoğu, iç güçlerini çocuklarını okutarak, özellikle de kızlarını okutmaktan gurur duyarak tatmin etmiştir. Anneye göre kızının okuması bir 'altın bilezik'tir.Kendi yaşamının sorunlarından kalkarak şöyle düşünür o: "Eğer kızı ekonomik özgürlüğe sahip olursa, en azından tüketmekte özgür olur, kocası ile ilişkisi daha saygılı olur, ve şayet evliliğinde mutsuz ise, başının çaresine bakacak gücü bulabilir kendinde."

Kızlar gibi anneler de değişimin farkındalar: Ne bu şehir yirmi yıl öncesinin eski şehridir, ne bu evler artık iki divanlı, bir çeyiz sandıklı ve bir sobalıdır, ne de kızlar annelerine benzer.Şimdi genç kızlar iyi bir evlilik yapmak, ya da sadece ekonomik bağımsızlık kazanmak için okumuyorlar. Kendi insan varlıklarını, iç güçlerini gerçekleştirip geliştirebilecekleri, toplumsal hayata katılabilecekleri bir uğraşı edinmek için okuyorlar. Kadın olmanın sorunları ile kendi koşullarında, ama bir başka düzeyde mücadele ediyorlar. Ancak, evlilik tarzının değişmesine rağmen, mutfak koşulları gene yapılan evliliklerin niteliğini ve kadının durumunu anlatan bir gösterge: Şimdilerde, kadın ve erkeğin mutfak işlerini paylaşması önem kazandı. Paylaşılan, birlikte omuzlanan bir hayatın, karşılıklı bağımsızlık ve saygının bir göstergesi olarak alınıyor bu. Kendiliğinden davranmayan pek çok erkeği mutfağa sokmak işi de gene kadınlara düşüyor. Koşullar ne kadar değişmiş olsa da, çalışan kadının yükü gene daha ağır. Dolayısıyla, anneler kızlarına **"Yeni mutfak koşullarında şarkı söylemeyi"** dilemiş oluyorlar.

Anne ve kızlarının somut koşulları değişmiş olsa da, **"Kadınlar Bulaşıkta Şarkı Söylemeli"** sloganı, değişik içeriklerle iki kuşağa birden hitap edebiliyor. Ancak, yeni mutfak koşullarının öteki yanı da reklamlara yansımaya başladı. Nitekim, TV'de son zamanlarda bazı fırın ve çamaşır makinası reklamlarında erkekler de oynamaya başladı. Bu **'yeniliğin'** nedenini, gene reklamların sırdaşlık ustalığında aramalı. Bir evlilik mekanı olarak mutfağa ait **"Bulaşıkta Şarkı Söylenmeli"** sloganı ise kadın-erkek ilişkilerinin geçireceği değişime ayak uydurabilecek bir yapıya sahip. Galiba taa ki çağırma yaptığı koşullar gerçekleşene dek ideolojik geçerliliğini koruyacak bu slogan: Gündelik hayatın üretimi toplumsal olarak kolaylaştırılana, mutfak, kadın-erkek ilişkilerinin bir göstergesi olmaktan çıkana dek, her somut koşulda yeni bir içerik kazanarak varlığını sürdürecek. Taa ki içi boşalana dek.

---

(1): Bu reklam, maddi temeli olan bir 'dilek'e, bir özleme dayandırıyor sloganını. Elbette ki bu sloganı, mevcut koşulların meşrulaştırılması ve özlemlerin evcilleştirilmesi yolunda kullanıyor. Ancak 'Hayatın kolaylaştırılmasını' savunan her slogan, varolana meşruiyet kazandırmak için kullanılmış olsa da, evrensel bir öze sahiptir. Bir toplumun mevcut koşulları ne olursa olsun, 'hayatın kolaylaştırılması insani bir gerekliliktir; her toplumsal sistemin ve dönemin temel bir sorunudur. Mutfak köleliğinin kadının sırtına bindiği koşulların aşılmamış olması, hayatın kolaylaştırılması yönündeki mutluluk dileklerini engelleyemez.

Bir öneri, bir şiir

Derginizin tiryakisi, 17 yaşında lise talebesi bir kızım. "Somut"u amacına en iyi hizmet eden dergilerden biri olarak görüyorum.

Bir kaç önerim olacak: kadınların sorunlarının yansıtıldığı sayfaya erkeklerin görüş açısından da bakılabilse daha iyi olur kanımca. Genellikle kadın yazarların o sayfada yer alması, ister istemez feminist izlenimi veriyor okuyucuya. Diğer bir önerimde gençlerin elinden tutup onların edebiyat alanındaki yeteneklerini (varsa veya yoksa) sergilemeye çalışmak.

"Okur ilişkileri" bölümünde yayınlanmasını arzu ettiğim yazım Sayın Şule Torun'un "Bütün Kadınlar, Her Yerde" yazısıyla ilgili

Her Yerde, Nerede
Uzun kısa sarı
Bütün kadınlar her yerde,
Ne yazık aynı işlevli
Tek farklılıksa ortamın
İşlevleri üzerinde etkisi.

Kimisi memnuniyetle ezilir
Bazısı ezilmemeye çalışır
Çok azı ise başkaldırır
Ama hepsinin de saçları
Ezilmek ürküntüsüyle bağlı.

Tek farklılıksa ortamlardaki biçim
değişikliği
Davranış değil kadınlara karşı
Bütün kadınlar, her yerde
Nerede olmaları bile
Başkalarına bağımlı.

Serra GÖRPE
Yeşilköy - İstanbul

"Diploma mı, alyans mı?" üzerine

Sayın Oya Yüce,
Erkekleri karşı kamp olarak görmeyen görüşlerinizden dolayı sizi kutlarım. Ancak, 25 Mart 83 tarihli "Diploma mı, alyans mı?" başlıklı yazınızda bir noktada görüşünüze katılamıyorum.

"Kafamı, yüreğimi verdiğim birinden neden bedenimi esirgeyeyim."

İşte bu cümle -umarım- görüşlerinizle ters düşmekte. Cinsel ilişki herşeyden önce karşılıklı "verilen" bir eylem **olmalıdır**. Karşılıklı "vererek" gerçekleşebilen bir eylem için ise yardım, fedakarlık.. vb değil bütünleşme, birbirini tamamlama sözkonusudur. Dolayısıyla böyle bir eylem için esirgeme değil, olsa olsa eylemden vazgeçmek sözkonusu olabilir. Esirgemenin işin içine girdiği eylemde ise karşılıklılıktan sözedilemez.

Veysel OĞUZ
İTÜ Elektrik Fak.
Gümüşsuyu/İSTANBUL

Yedi yaşın "ahlâksızlığı"

Anlatacağım olay başkentte, ilkokul birinci sınıfta geçer.

Ahmet ile Ömer çok iyi iki arkadaş. Mine sınıflarının güzel, şirin kızlarından biri. İkisi onu çok seviyorlar, galiba aşık olmuşlar.

Ömer okumayı yazmayı çözmüş. Mine'ye duygularını yazmak istiyor, bu isteğini en yakın arkadaşı Ahmet'le paylaşıyor. Ahmet mahzun oluyor, çünkü o da yazmak isterdi, ama henüz okuyup yazamıyor. Ömer, sen üzülme, senin için de yazarım deyip Ahmet adına da mektup yazıyor. Mektupları sınıfın içinde, doğallıkla Mine'ye verirken öğretmen görüyor ve olaya hemen el koyuyor Sınıfta böyle bir ahlaksızlığa izin veremez sayın bayan öğretmen.

Üçünü bir güzel azarlayıp, arkalarını arkadaşlarına, yüzlerini duvara doğru tek ayak durdurarak cezalandırıyor.

Böylece altı, yedi yaş arasındaki "ahlaksızlık" önlenmiş oluyor.

Olayın, elli öğrencinin taptaze ruhlarında yapacağı çok yönlü zedelemenin yorumunu eğitimcilere, pedagoglara, çocuk ruh sağlığıyla ilgilenenlere bırakıyorum.

Müzeyyen AYTAÇ
Ankara

SPOR

Televizyonun kitle sporunu yönlendirme gücü

MEHMET BENGÜ

Sporların televizyon aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılması, spor yapmak isteyenlerin sayısını durmadan yükseltiyor. Bu isteğin izleyicilik tatlarına yönlendirilmesi, ya da spor yapmanın sokaklarda sağlık için koşmak çerçevesinde tutulabilmesi olanaksızdır."

Böyle demiştik geçenlerdeki bir yazımızda. Önce televizyonun etkisini gösteren bir örnek olarak kökü çok eskilere inen bir spor üzerinde duralım.

Peter Aykroyd **Skills and Tactics of Gymnastics** adlı kitabına şöyle giriyor:

"Pek çok jimnastik hayranı için bu spor 1972'de başlamıştır. O yıl çocuk yaşta bir Sovyet kız jimnastikçi Münih Olimpiyat Oyunları'nın en gözde kişilerinden biri olmuştu. Bu kız unutulmaz Olga Korbut idi. Onun Münih'teki başarıları - ve başarısızlıkları- televizyonda milyonlarca kişi tarafından izlenmiş ve bu sporda yeni bir çağ başlamıştı.

"Olga dünyanın her yanındaki genç kızların ilgilerini, düşlerini üzerine çekti ve bunun sonucu olarak jimnastik hiçbir sporda benzeri görülmemiş bir patlamayla karşılaştı. 1972'den bu yana, jimnastikçilerin de, jimnastik kulüplerinin de sayısı inanılmaz bir hızla arttı." (s.7)

Oysa jimnastiğin Eski Yunan'da yapılan ilk Olimpiyat Oyunları'ndan (İ.Ö. 776) bile daha eskilere uzandığını, İ.Ö. 2700-1400 yılları arasında, **Girit'te,** Minos uygarlığı döneminde bu spora büyük önem verildiğini biliyoruz. 1972 aslında televizyonun çocukluk döneminden çıkıp sporları yetkinlikle dünyaya yaymaya başladığı yıldır. Açıkça görülüyor ki kırk yüzyılı aşan geçmişine karşın jimnastik yeterince yayılamamış, özlenen patlamasını ancak görüntü alıp iletebilen bir kitle iletişim aracının bulunmasıyla yapabilmiştir.

Başka bir kitaptan, John Goodbody'nin **The Illustrated History of Gymnastics**'inden, 1972'deki bu televizyon yayınının İngiltere'deki etkilerini okuyalım:

"Olga'nın gösterisine İngiltere'nin karşılığı tipik bir örnektir. Mark Spitz'in yüzmede aldığı yedi altın madalyaya karşın, Oyunlar'ın ilk haftası boyunca bütün ilgiler Olga'ya çevrilmişti. Sonuç hemen belirdi: Genç kızlar jimnastik kulüplerine girmek için kuyruklar oluşturdular. İngiliz Amatör Jimnastik Birliği, Korbut'u izlemenin yarattığı coşkunlukla, jimnastiğe başlamak için yol gösterici bilgiler isteyen binlerce kızın başvurularını karşılayamaz hale geldi. Birçokları kulüplerin, okulların jimnastik bölümlerine alındılar; birçokları ise heveslerini kıran uzun aday listelerinde kaldılar. 1972 Olimpiyat Oyunları'ndan önce İngiltere'de 500.000 jimnastikçi vardı. Beş yıl sonra, Olga jimnastiği bıraktığında, bu sayı üç milyonu aşmıştı." (s. 60)

Televizyonun bir spora nasıl yaygınlık kazandırabileceğini, "Beyaz Gölge" dizi filmiyle, bizler de, bir oranda gördük, yaşadık. Basketbol kısa sürede Türk çocuklarının çok sevdiği bir spor oluverdi.

Ama bu işin bir plan çerçevesinde yapıldığı söylenemez. Yani basketbol, yayılması özlenen bir spor olarak değerlendirilmiş, onun için de "Beyaz Gölge" seçilmiş değildi. Mutlu bir rastlantıydı yaşanan.

Bizde daha böyle bir anlayış gelişmedi. Sporlara bu açıdan bakılmıyor. Gençlerin eğitiminde, kişiliklerinin oluşturulmasında hangi sporlardan yararlanılmalıdır? Toplumsal yaşamımızı hangi sporlar olumlu, hangi sporlar olumsuz yönde etkiliyor? Bu gibi sorular üzerinde durmuyoruz. Şimdilik bizi ilgilendiren bir tek soru var: Hangi sporda madalya alabiliriz?

Ama bu yaygın "**yanlış bakış**"ın ötesinde, tek tük de olsa, sporun önemini, değerini bilen kişiler, zaman zaman, seslerini duyurabiliyorlar.

Türkiye'de televizyonu spor için bilinçle kullanan kişi Dr. Necmettin Erkan oldu. 1969 yılında Wisconsin Üniversitesi'nde doktorasını verip yurda döndüğünde, Amerika Birleşik Devletleri'nden getirdiği bilgileri, orada gördüğü sağlık için spor çalışmalarını, bizde de uygulama **alanına** geçirmenin yollarını ararken, önce Ankara Televizyonu deneme yayınlarından yararlandı. "Her Yaşta ve Her Çağda Beden Eğitimi" adlı on beş programlık bir yayın ilgi çektiyse de, deneme aşamasındaki televizyonun sınırlı çevresini aşamadı. 1977'ye doğru önce ODTÜ, sonra MTA'da yaygınlaşan "Yaşam Boyu Spor" anlayışı, yeniden televizyona girince, Dr. Necmettin Erkan'ın bilinçli çalışmaları bir çırpıda amacına ulaştı, sporun hem sağlık, hem güzellik için önemi bütün yurda duyuruldu. Gençler, yaşlılar, kadınlar, erkekler, eşofmanları sırtlarına geçirip sokaklara döküldüler.

Dr. Necmettin Erkan'ın **Yaşam Boyu Spor** adlı kitabını alıp karıştırırsanız, 1968 yılında yayımladığı **Aerobics** adlı **araştırmasıyla** bu işin başlatıcısı olan Dr. Cooper'in yalnızca yürümeyi, koşmayı **önermediğini**, yaşlara göre düzenlenmiş çalışma programlarıyla, bisiklet, yüzme, kürek, eskrim, kayak, paten gibi sporları, tenis, voleybol, basketbol, futbol, hentbol gibi spor oyunlarını da önerdiğini göreceksiniz.

Dr. Necmettin Erkan sporlardaki örgütsüzlüğümüzü, okullarda, kulüplerde, spor kuruluşlarımızdaki acıklı durumumuzu yakından bildiği için, televizyonda sürdürmekte olduğu programında, yalnızca evde ya da sokakta yapılabilecek hareketlerin -aslında bütün sporların temeli olan- yumuşama jimnastiği ile koşuların üzerinde duruyor, işin öbür yönlerini pek kurcalamıyor. Bu da onu zor olanı önermek durumunda bırakıyor.

Evde jimnastik yapmak ya da sokaklara çıkıp koşmak, uygulanması da, sürdürülmesi de kararlılık, direnme, dayanma gücü isteyen, sonunda sağlıklılığın tadını verse de, güle oynaya yapılmayan, başlanıp başlanıp yarım bırakılan işlerdir. O yüzden de, televizyonun bunca bastırmasına karşın, sürekli bir yaygınlığa ulaşılamadı.

Ayrıca, bu işin önemini anlayan, ama çeşitli nedenlerle kendileri yapamayan kişilerde ruhsal sıkıntılar da görülmekte. Durmadan yakınıyor, spor yapamadıkları için mutsuzluk duyuyor, sağlıklarının bozulacağı korkusuna kapılıyorlar.

İnandırır, bir özlemle doldururken, kitlelere, çözümler de sunmak gerekir.

D. Bozhinov

Olga Korbut

Basketbol ile voleybolun tarihçesini karıştıranlar, bugün seçkin sporcuların yarışma sporları olarak izlediğimiz bu oyunları doksan yılı aşmayan bir geçmişleri bulunduğunu, başlangıçta, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki YMCA derneklerinde, çeşitli yaşlardan kişilere spor yaptırmak amacıyla düşünülmüş, hoşça vakit geçirme oyunları olduklarını göreceklerdir. Yani "Yaşam Boyu Spor"oyunları...

Tıpkı çocuklar gibi, büyüklerin de oynamak, yarışmak istedikleri biliniyor. Ayrıca, büyüklerin çocuksu çekişmelerden, daha olgun bir hava içinde, spor heyecanını aşan tatlar aldıkları da bir gerçek.

Evinde jimnastik yapamayan, sokaklara çıkıp koşmayan pek çok kişi, spor oyunları aracılığıyla, "Yaşam Boyu Spor" programı çerçevesine alınabilir. Ama bunun için, örgütlenmek, uygun spor alanları yapmak, halka açık tutmak gerekiyor.

Çocuklarımız televizyonda sporlara özendirilecekse, okullardaki spor çalışmaları, amatör semt kulüpleri, kitlelere dönük yepyeni bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Aslında "**tohum altta nefes nefese**" her türlü olumlu girişimi hemen benimseyip sırtlayacak büyük bir gizilgüç, devinme mutluluğunun, oynama özleminin açlığıyla çılgınlar gibi bekliyor.

OKUL YAŞAMI

"Öğrenci taşıtları"nda bir deli rüzgâr eser...

YAPRAK ÖZER

Sabah işinize giderken, akşam evinize dönerken öğrenci vapurlarına, otobüs ve trenlerine bindiniz mi hiç? Öğrenci vapuru, otobüsü ve treni de ne? diyeceksiniz. Özellikle öğrencilere ayrılan herhangi bir toplu taşıma aracı yok tabii. Ancak, günün belirli saatlerinde ve kentin belirli bölgelerinde bunlara çok sık rastlamanız olası.

Eğer bu taşıtlarla her gün yolculuk etmek zorundaysanız günün diğer saatlerinde seferini yapan bir vapurla 7.50 Bostancı-Sirkeci vapuru, Mecidiyeköy otobüsüyle Beyazıt otobüsü arasındaki farkı sezmiş olmalısınız.

Günün en civcivli saatlerinde bir yerden diğerine ulaşma çabası içinde olanlar **anımsayacaklardır; öğrencilerin** yolcuların çoğunluğunu oluşturduğu toplu taşıma araçları bir başkadır. Bu taşıtlar birbirlerine göz süzen kızlı erkekli öğrencilerle, itişip kakışan, normal yürürken dahi birbirleriyle şakalaşmadan duramayan, argoyla karışık okuldan ve derslerden dem vuran, hatta o kısacık süre içinde sınavda çıkabilecek bir soruyu çalışan tipik gençlerle doludur. Tipik çünkü, bu taşıtlarda sabah sabah evdeki işi gücü, çoluğu çocuğu bırakıp zorla işe gitmenin verdiği surat asıklığı, ilerlemiş yaşın verdiği bezginlik, ekmek parası peşinde koşmanın yarattığı yorgunluk yerine hayata atılmak için bir şeyler öğrenmeye giden taze ruhlar, güleç yüzler bulunur.

Dilerseniz bu sabah işe Bostancı-Sirkeci vapuru ardından da Eminönü -Beyazıt otobüsüne binerek gidelim ne dersiniz?

Eli kolu kitap dolu bir sürü genç iskele dışında belli ki arkadaşlarını bekliyorlar. Kararlaştırdıkları saatte buluşanlar bir bir turnikeden geçip, her gün oturdukları kısma güle oynaya gidiyorlar. **"Ne güzel şey genç olmak. Ne güzel şey okumak"** diyorsunuz içinizden. **"Umurlarında değil dünya. Neden olsun ki?"** Düşünmeleri gereken ne çoluk çocuk ne kasaba, manava, bakkala olan borç var.

Kulak kabartıyorsunuz konuşmalarına:

-**"Eee, ne haber? Ne yaptın dün? Seni aradık bulamadık. Öğleden sonra kelek bir ders vardı; kırıp boğaza otostop çektik. Çok gırgırdı doğrusu."**

-"Daha önce söyleseydin ya, ben de dersi ekerdim."

-**"Vizeden geçtin mi?"**

-"Yok ya... Allah kahretsin gene çaktım. Kompleksli hoca bu sefer de bıraktı. Ne istiyor anlamıyorum ki. O kadar da kopya çektik."

-**"Bugün ne yapıyorsun?"**

-"Bilmem. Kahvedeyim herhalde. Orada yoksam okuldayım demektir."

-**"Harika bir film var. kaçırmayalım. Sen de gel."**

-"Tamam."

Gel de küfretme kadere. Asgari ücret için sabah 9.00- akşam 17.00 deliler gibi çalışıp çabalarken **velet** dediğiniz bu gençler 9.00-17.00 **vur patlasın çal oynasın** mesaisi yapıyorlar.

Nerede olursa olsun, ister vapur ister otobüs, gençlerin bulunduğu bölümlerden uzak duruyorsunuz. Haksız da sayılmazsınız hani. Vapurun üst katına, çay ocağının karşısındaki kısıma girseniz kendinizi öylesine farklı bir dünyada hissediyorsunuz ki...Kimi Kahkahalarla hararetli hararetli tartışıyor.

Vapurdan çıktınız; otobüse koşuyorsunuz. Gençlerle yarışmak sizin harcınız değil artık. Sonuçta ayakta kaldınız. "Ah bu gençler!" diyorsunuz içinizden. "Okuyorlar ama adam olmuyorlar." Neden? Çünkü, size yer vermiyorlar. Kızgınsınız, ne yapsalar size batıyor. Kıkırdayıp duruyorlar, sinirleriniz iyiden iyiye bozuluyor. Kalkıp bir şey deseniz, kem gözle baksanız. Yok yok olacak iş değil en iyisi susmak.

Bir öğrenci düşünün kazara oturduğu yerin karşısına bir teyze düşmesin! Öğrenci hele de genç kız ise ayıplayan gözlerle, tepeden tırnağa defalarca süzüyor. Konuşmasını, gülmesini ,dahası bir sigara yakıp çayla birlikte sabah keyfi yapmasını, **"Aman Tanrım! Ne kadar da ayıp. Hiç yakışmıyor doğrusu. Yazık yazık, gelecek nesil ne kadar da dejenere.. Aa bir de erkek arkadaşıyla ne kadar samimi. Doğrusu bu rezillik değil de ne?"** diye, haykıran bakışlarla vapurdan inene kadar kınar durur.

Gençler bu kadar çekilmez mi oluyor? Tabii ki hayır. Bazı amcalar bu cıvıl cıvıl insanlarla birlikte oturmaya, hiç tanımadığı halde onlarla konuşmaya bayılıyor. Bazen bir bakıyorsunuz, amca karşısındaki grubun konuşmasını dinlerken kendini öylesine kaptırmış ki, onlardan biriymiş gibi espirilere kahkahalarla gülüyor. Belli ki eski günlerini "yad ediyor", zaten çekilmez olan koşullara arabeskçe lanet edip suratını asacağına, hayat dolu bu insanları seyredip dinleyerek mutlu oluyor.

Öğrenci taşıtlarında yaşanan sahne, kuşak farkı mı? Acaba bugünün gençleri yarın büyüdüklerinde velet diyecekleri kuşağı nasıl yargılayacaklar? Sanırız, dünün gençleri bugün neler hissediyorlarsa, yarın da aynı sahne bir sonraki kuşak için o günün koşullarında tekrarlanacak.

HAFTANIN YAZISI

Yüksek öğrenim amaç değil, araçtır

Bireyin doyumlu ve toplum yararına bir yaşam sürebilmesi için sahip olması gereken unsurlar vardır : Belirli bir kültür birikimi sonucu erişilen objektif bakış açısı, bunun ürünü olarak, sosyal bir düşünce ve teknik bilgi. (Mesleki beceri)

İşte bireyin kendini geliştirebilmesi için, yani bu unsurlara sahip olabilmesi için yüksek öğrenim karşımıza bir araç olarak çıkmaktadır.

Tek düze ve sağlıksız bir öğrenim sonucu lise çağına gelen birçok öğrenci (özellikle son sınıfa geldikten sonra) üniversitenin işlevini ve toplumsal yaşamdaki yerini değerlendiremeden bilinçsizce üniversite için şartlanmakta ve herşeyini bir dizi sınavın arkasına gizlenmiş olan üniversiteyi kazanması için seferber etmektedir. Bunun sonucu üniversite öncesi bir öğrenci, üniversiteyi kendisini geliştirebilmesi için bir araç olarak değil, üniversiteyi kazanmayı ve yüksek öğrenim yapmayı bir amaç olarak görmektedir.

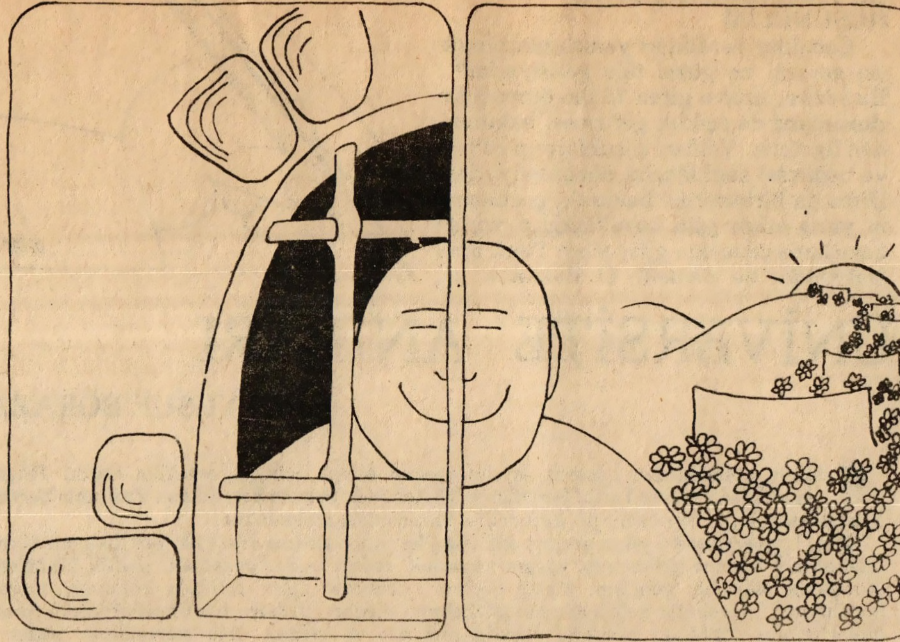
Üniversite sınavı sonunda kazanan öğrenciler, amaçlarına ulaşmış olmanın verdiği rahatlıkla (zafer sarhoşluğuyla) geçen bir süreden sonra, üniversitenin tek yönlü olarak yalnız teknik öğretime ağırlık vermesi sonucu, ya derslerin ağırlığı altında ezilmeye başlamakta, ya da başarılı olabilmek için tek uğraşları dersleri olmaktadır. Bu iki durumun sonunda da öğrenci kendini bir boşluğun içinde hissetmekte ve doyumsuz bir geleceğe doğru sürüklenmektedir.

Bu noktada öğrencinin birkaç yıl sonra topluma yararlı olabilmesi ve toplumsal yaşantıya ayak uydurabilmesi için üniversiteye ve öğrencinin kendisine düşen görevler vardır. Üniversite yönetimi (Ülke yararına sağlıklı bir nesil yetiştirebilmek açısından), öğrencilerin çağdaş düşünme yapısını geliştirecek bazı kültürel, sanatsal, sportif ve toplumsal faaliyetlere katılabilmeleri ve özgürce yararlanabilmeleri için olanak sağlamalıdır. Bunun yanısıra öğrenci de, sağlıklı bir kafa yapısı için derslerine paralel olarak çevresiyle ve dünya olayları ile ilgilenmeli, sosyal bir görüşe erişebilmelidir.

Ne yazık ki üniversite yalnızca derslere ağırlık vermekte ve öğrencisine diğer yönlerden yaklaşmamakta ve ona yeterli olanakları sağlamamaktadır. Merkezileştirilen üniversite yönetiminin 1982 - 83 öğretim yılı başında üniversitelere gönderdiği "Çerçeve Yönetmelik" te içerdiği, devam mecburiyeti, ara sınavlardaki barajlar ve yıl sonu sınavlarının kısılması gibi unsurlar nedeniyle, öğrenciye ders dışında bireysel olarak bile, kendisini geliştirebilmesi için fırsat bırakmamakta ve günümüzde birçok üniversite öğrencisi, sınav yönetmeliğinin ağırlığı ve derslerin dışında kültürel, sanatsal, sportif v.b. faaliyetlerle ilgilenmesi için yeterli sürenin olmamasının getirdiği gerilimler içinde yüzmektedir. Bu gerilim sonucu öğrenci elde ettiği kısa sürelerde doğrudan boşalmasını sağlayan bazı yoz şeylerle ilgilenmektedir.

Bunun sonucu görüş açısı daralmış, olayları objektif olarak değerlendirmeyen, (sınavlardan fırsat buldukça verilen) teknik bilgiyle yüklenen robotlaşmış, kültür fakiri kişilerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu kişilerin ne ülkeye, ne topluma, ne de kendilerine yararlı olamayacakları açıktır.

Seyfullah BOZKURT
İ.T.Ü. MAKİNA FAK.
Şahin Cad. Yavuz Apt.
No: 2/28
Kanarya/İST.

Sizi kutlarım

Sayın, Celâl Özkan,

Dergimiz Somut'un 32. sayısında çıkan "Haberleşme Yılında Türkiye" konulu incelemenizden dolayı, sizi kutlar, "Öğretmene- Öğrenciye saygı" bilinciyle teşekkürlerimi iletirim.

Öğrenci, ilgi duyduğu fakat içeriğini tam kavrayamadığı haber ve ışın alamadığı ve öğrenmek istediği konuda öğretmenden yardım ve açıklama ister. Ne kadar doğal değil mi?

Türkiye'de oniki çeşit felsefe dergisi çıktığını istatistiklerinizde belirttiniz.

Bu dergilerin isim ve yazışma adreslerini mümkünse iletebilir misiniz hocam?

Onurlu çizginizde devamlılık ve başarılar dilerim. Saygılarımla

Veli AKDAĞ
Ziraat Fakültesi D blok
Bornova - İzmir

Ak üstüne yazı yazdım karalı...

-Hasan Hüseyin'e tez iyileşmesi dileğiyle-

Ustam,

Şiir vurgunuyum İzninle "ustam" diye seslenmek istiyorum... İşinin eri, şiir işçilerine; "usta" denmesi gerektiğini bellediğimden.

Hiç görmedik birbirimizi... Bir gün bile karşılaşmadık, bir süre oturduğun kentte kalmama karşın. Şiirlerinden tanıdım seni... Şiirimizin başı karlı, yiğit sesli ozanı.

Sen, yatağından, gürül gürül şiirlerle aktın... Kalabalıktan biri olarak, niceleri gibi, üleştirdiğin aydınlıkla coşkulandık.

İnsanlığın gül bahçesinden, sanat denilen o göz alıcı bahçeden, güller derdin bize.

(Bir dağ köyünden, yolları kardan kapalı bir köyden yazıyorum... Mektubum, eline ne zaman ulaşır?... Bilemiyorum.)

Hiç bir kitabın yok yanımda... Eskimiş, sarıya kesmiş bir yapraktaki şiirinden başka:

"Hiç de yalnız sayılmam burada karıcığım/ gündüzleri neyse ne de/ ille de geceleri/ ellerimi başımın altına kenetleyip yumunca gözlerimi/ Pir Sultan dedem sessizce gelip bağdaşıyor yanıma/ hâlâ koçak/ hâlâ ipi boynunda/ bakıyorum da/ modası da hiç geçmemiş bu kıravatın/ Diyor ki bana/ -sende mi nöbet şimdi Hasan Hüseyin?/ -evet, baba!/ -geçmedi mi kökü bu hızır paşa'ların?/ -geçmedi, baba!/ -gör ki neler gelir sağ olan başa!!/ ve sonra Sivas topraklarının Eylül yelleri gibi/ savruluyor güzel alnı/ kahreden karanlıkta/ -gidi mervan soyu şâd oluban gülüyor! / -gülüyor, baba/ sonra gülüm/ teker teker geliyor öbürleri/ ve sonra hepbirlikte/ dağılıyoruz türkülerle"

İşittim ki sayrı düşmüşsün... "Sağlık durumu ciddiliğini koruyor" diyordu, geç okuduğumuz bir gazete... İk'ellerim düşüverdi yanıma... Kalakaldım... öyle üzgün, öyle düşünceli.

Buralarda bir güzel yel eser, tepelerden aşağı... Uğultusu oralardan da işitilir m'ola?... Oraların da kapılarını çalar mı?.. Selâmlarımızı, sağlık dileklerimizi, umutlarımızı katıp yolladığımız bir yel'dir o.

Karşıdaki ceviz ağaçlarının altında, bir gelincik oynaşıyor... Bahar'ın eli kulağında demektir bu.

Başın gibi karlı dağlar erimeye durdu... Bahara yöneliyor dağlar. Kaldır başını bak bir yol... Çiçekler yenice tomurlanacaklar.

Yekin, bahar selleri gibi çağlatmaya şiirlerini.
Hadi Pîr Sultan'ca söyleşmeye!...
Ustam, hadi gül bahçesine!

Ferhad ÜNALAN
Tepeköy / 20 Mart 1983 Pazar

İlan Tahtası

ÖDEV HAZIRLIYORUM

Onsekiz yaşında lise son sınıf öğrencisiyim. Edebiyat ve toplumsal konular hakkında her yaşta arkadaşımla yazışmak istiyorum.

Ayrıca (hazırlanacak bir ödev için) kadın hakları ve öğrenci, sorunları hakkında yazışmak istiyorum.

Tahsin SUBAŞI
Yunus Emre Cad.
Öney Sokak Şahinur Ap.
No 1/B

YARDIMLAŞALIM

Çağdaş insan olmanın yolu okumaktır. Okunmuş kitap ve dergilerle karşılıklı yardımlaşalım. Kitap-dergi yardımlarınızı bekliyoruz.

Mustafa CENGİZ
Özgen Mah. Öksüzce Sok. No: 15
Ankara

ARAŞTIRMA

"Insan"a hizmet ereğiyle "insanca" bir takım inceleme-araştırma yazıları hazırlamak istiyorum. Doğal ki, başta kütüphaneler olmak üzere, eski kimi dergi ve güncelerden; ayrıca yabancı dergilerden de faydalanmak gerekiyor. Elinde yabancı dergiler bulunan, ya da İngilizce veya Almanca bilen, boş zamanı olup da ilgilenen arkadaşların bana yazmalarını bekleyeceğim. Grup çalışması daha yararlı olacaktır.

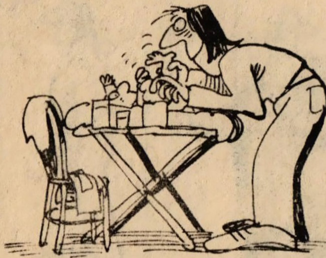
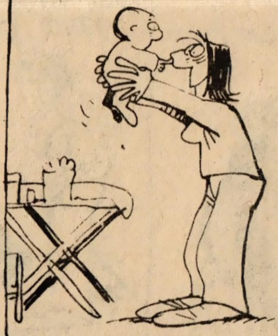
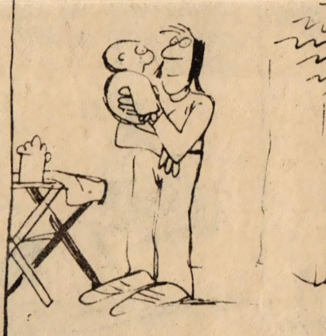
Unutmayın! Amacımız para ya da "isim" değil, salt "insana hizmet"tir.

Timur Kaya ALTOMRUK
Zemberek Sok. No: 7/4
Yedikule/İSTANBUL

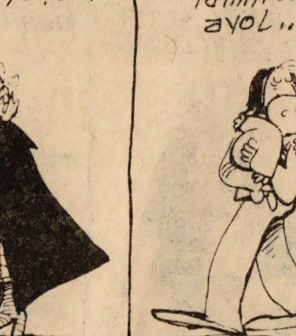
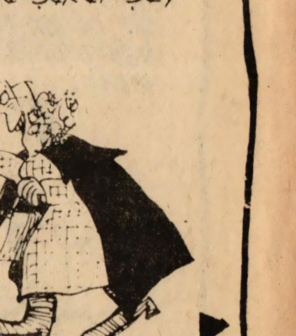
insancıklar

Claire Bretécher

Çev: Esen Çamurdan

Kafa bu çuval değil

ŞEVKET YÜCEL

Ne çok bilgi basılıyor kafalara. İnsan buna nasıl dayansın? Ezber üstüne ezber... İşin sevgiye, ilgiye, uygulamaya dayalı yerleri öylesine az. İnsan kafası çuval değil ki saman basar gibi bilgi basasın. Bakıyorsunuz, öğrenci tarım dersi okuyor; oysa ne fidan dikmeyi, ne de tohumun toprağa ekimini bilmiyor. Gene bakıyorsunuz, öğrenci modern matematik okuyor; oysa küçücük bir bakkal hesabını yapamıyor. Buna benzer örnekler uzar gider. Sanırım nicelerimizin kafasını karıştıran bir sorundur bu. Öyle ama çözümü nerede? Nice kişiler de bu boşluğun suçunu çocuklara, gençlere yükler geçerler. Neylersiniz, işin kolay yanı bu. Nedenleri araştırmak dururken, birden kesin yargılara varılıyor. Zaten yaşamın çoğu alanlarında aldandığımız yerler, bu denli yüzeysel düşüncelerden oluşmuyor mu? Çocuklarla gençlerin yetişme çağında olduklarını biliriz. Onlar verileni alırlar. Gelgelelim, bizler neyi nasıl veriyoruz? Sanki susayan birine elimizle su verirken bardağı havaya atar gibiyiz. Sanki beyindeki toprağı, işleyeceğimize, tırmıkla üstünden geçiyoruz. Ufak tefek işlediğimiz yerler de olsa, ne yalan söylemeli, insanın özüyle sevgisine inemediğimiz için yeterli olmuyor.

James Howell: "Bir metre iş yapmayı, bir kilometre söze değişmem," diyor. Bize gelince, bir metrelik işe eğilmeden kilometrelerce söz söylüyoruz. Bunun yanında nice yararlı uygulamalardan yoksunuz. Böylece, çok şey verelim derken azdan da olmuyor muyuz? İnsan kafası bu; onca kuru bilgileri nasıl götürsün? Üstelik, ilgi çekmeyen, düşündürmeyen, usanç veren yanlış yöntemlerle kini, nefreti çoğalttığımızın bilincinde olamayışımıza ne denir? Öy-

Biçimsel bir eğitim, sağlıksız bir öğretimle hangi aşka varılır? İçtenlikle söylemek gerekirse, gösterişten yana olana, yüzeysel etkinliklere değer veriyoruz. Öyleyse öz ve anlam nerede kalıyor? Bir yandan da yaşamanın güzelliğini oluşturan düşünceden ayrı kalmak ne demek? İnsanın azalması bence böyle bir eksiklikle ortaya çıkar. Asıl korkulacak sorunlardan biri de bu değil midir? Atatürk'ün Cumhuriyet'ten önce Konya'da yaptığı şu konuşması düşündürücüdür: "Ulusu uzun yüzyıllar, aymazlık içinde bırakan değişik nedenler arasında, asıl noktayı tek bir sözcükle belirtmiş olmak için diyebilirim ki, bütün yoksulluklarımızın salt nedeni, düşünüş biçimi sorunudur. İnsanlar ve insanlardan oluşan topluluklar, doğru bir düşünce yapısına sahip olmalıdırlar. Düşünüş biçimi zayıf, çürük, yanlış, bayağı olan bir sosyal topluluğun bütün çabası boşunadır."

Kafanın çuval sanıldığı yerde, düşünceyi bulmak zorlaşır. Olsa olsa bellek zorlanır orada, bir zaman gelir ki o da işlemez olur. Böyle bir zorlanmayla karşı karşıya gelen kişi, haklı olarak bıkkınlık duyacaktır. Böylelerinin bir mesleğe atılsalar bile yeni olanaklar ardından koşmadıklarını çoğu kez görmüşüzdür. Öyle ya, kafaya atılan tohum çiçeklenmemişse düşünceyle sevgiler nasıl büyüyecek? Diyelim ki azıcık büyümeye durmuşlardır; oysa yalancı bir büyümedir bu. Yeterli ısı ve ışık olmayınca, bir de bakarsınız solmuşlar. O zaman al sana bir kuru görünüm. Beyin tarlasında bir dirilik, bir yeşerti olmadan, sevgilerle düşünceler fışkırmaya durur mu? Ama çıkarcı ve sömürgen kafalıların hoşuna gider bu boşluk. Bir uyanışı görünce de rahatları kaçar.

Sürüp gitmekte olan eğitim ve öğretimle, belki bir kurbağanın dolaşım

KONUMUZ YİNE SINAVLAR...

Konumuz yine sınav. Ne yazık ki, sanırız birkaç ay sonra yine böyle olacak. Belki birkaç yıl sonra da... Herkesin, bu "macera"yı yaşayanın ya da onun yanında yöresinde olanların da uzunca bir süre konuları "yine sınav" olacağa benzer. Bu bitmesi tükenmesi biraz olanaksız görünen konuya, bu kez yazarlarımızın görüşleriyle giriyoruz. Orta ve yüksek öğrenim sınavlarına ilişkin iki yazıyla birlikte, genel eğitim sistemini sınavlarla birlikte irdeleyen görüş, sanırız birçoğunuzun katılacağı noktaları irdelemekteler.

Birgün bu konunun bitmesi, sınav sorununun insanları öldüresiye zorlamayacağı günlere erişilmesi ümidiyle...

Sınavların ortaya koyduğu gerçekler

ETHEM ÜTÜK

Anadolu liseleriyle özel Türk ve yabancı okulların 1. basamak sınavları 23 Mart 1983 çarşamba günü yapıldı. Yaklaşık 75 **bin öğrencinin** katıldığı, son günlerde kamuoyunun en çok ilgilendiği ve bir iki gün önceden gazete manşetlerine geçen bu konunun güncelliği hâlâ da sürmektedir.

ÇOCUKTAN AL HABERİ

Sınav öncesinde ve sonrasında çocuklar, bir gazeteciye ilginç şeyler söylediler. Birkaçını okuyalım ve düşünelim:

-"Kazanamadığınızda anne, babanız size neler söyleyebilirler?

Aytun Ergün:

-Çok üzülürler herhalde.

-Bu arada oyun oynamaya vakit bulabiliyor musunuz?

Tolga Kantürk:

-Hayır, nasıl bulalım? Hiç boş vaktimiz kalmıyor ki. Kursa geliyoruz. Yarım gün okulumuz var. Bu yüzden çok sıkıldığımız oluyor. **Bazen** sanki kafam duruyor.

Esra Diker:

Sınava hazırlanmama evde ablam yardım ediyor. Her çarşamba günü de öğretmenimiz sınava gireceklere ders veriyor. Hiç vaktimiz kalmıyor.

- Ne kadar çalıştınız?

Didem Ödemiş:

- Bir yıldır çalışıyorum. Kursa gidiyorum. Derse gidiyorum. Annem, babam çalıştırıyor. Ben çalışıyorum. Öğretmenim çalıştırıyor. Artık her şeyi bilmem lazım değil mi?

Ümit Sandıkçı:

- Sınavdan önce çişinizi yapın, deniyor. Sınav sırasında gelirse bulunduğunuz yere yapın, sınav öğretmeni tarafından hoş görülür, deniyor.

Sınavdan çıkan öğrencilere soruluyor:

-Okulda öğrendiğiniz konularda mı soruldu?

Sema Ünal:

- Yok, daha çok kursta öğrendiklerimizden.

- Sınav öncesi çoğunuz kazanacağınızı söylüyordunuz. Ya şimdi?

Türk çocuklarını kişisel yönden "kendisinin ve çevresinin sağlığını koruyan ve iyileştirmeye çalışan" (İlkokul Programı say. 2) kimseler olarak yetiştirmekle yükümlüdür.

Çocuklar bu sınavlara çok iyi hazırlandıklarını, çok çalıştıklarını, öğretmenlerinin çalıştırdığını, özel ders aldıklarını, kurslara gittiklerini, evlerinde anne ve babalarının, ablalarının çalıştırdığını, soruların okulda öğrendiklerinden çok, kurslarda ve özel derslerde öğrendiklerinden çıktığını söylüyorlar. Bu gibi kurslara ve özel derslere katılan öğrencilerin kazanma şansları ötekilere göre elbette daha çoktur. Peki, parasal olanakları özel ders almaya elverişli olmayan öğrencilerin durumları ne olacak? Onların böyle okullarda okumaya hakları yok mudur?

İlkokul Programı'nda, "Bu ülküye (Türk milli eğitiminin amaçları) ulaşmak için her yaştakileri eşit eğitim olanakları içinde istidat ve kabiliyetlerine göre en üstün düzeyde yetiştirmek" (Sayfa: 1) amaç olarak gösterildiği halde, biz bu kuralı hiçe sayarak ve demokrasinin temel ilkelerinden biri olan eşitlik (eğitimde fırsat eşitliği) ilkesine aykırı olarak çocuklarımızı böyle bir yarışa sokmakta sakınca görmüyoruz. Geçmiş yıllarda da görüldü ki, bu sınavları kazananlar, büyük bir çoğunlukla özel kurs ya da ders alanlarıdır. Gecekondu bölgelerindeki çocukların böyle sınavlardan haberi bile olmaz çoğu kez. Merkezlerdeki okulların işçi ve kapıcı çocukları birinci sınavı kazansalar bile, özel ders alamadıkları için, ikincisinde elenirler.

Sınava girerken umutlu olduklarını söyleyen yavrular, çıkarken sonuç hakkında birşey söylemeyeceklerini dile getirmekle, daha şimdiden umutlarının kırılmış olduğunu anlatmaktadırlar. 75 bin öğrenciden ancak yaklaşık 7 bin dolayında öğrenci alınacağına göre, yaklaşık yüzde 90'ı elenecek demektir. Bu denli çok çalıştıkları, çalıştırıldıkları halde başarısız duruma düşmeleri, her şeyden önce kendilerine karşı güvenlerini yitirmelerine neden olacaktır. Sonra aileleri, akrabaları, komşuları ve arkadaşlarına karşı ezik duruma düşeceklerdir.

Bu neden böyledir? Neden herkes çocuğunu bu okullarda okutmak ister? Şimdi biraz da bu konu üzerinde duralım:

Bu durum son birkaç yıl içinde çıktı ortaya. Yabancı dille öğretim yapan okulların sayısı bugünküne göre az olmakla birlikte, istekler bu denli çok olmuyordu. Son yıllarda ortaokulların ve bunlara koşut olarak liselerin sayıları çok arttı. Liseden yetişenleri okutabilmek için yurt yüzeyinde yeni üniversiteler de açılmakta olduğundan, bunlardan diploma alanların sayıları da artmaktadır. Eski yıllarda ortaokul ve lise çıkışlı gençler kolayca iş bulabildikleri halde, bugün üniversite çıkışlılar bile iş bulamaz durumdadır. Bir inşaat, bir makine, bir kimya vb. mühendislerinden ancak yabancı dil bilenlerin iş bulabilme şansları vardır. Bunun içindir ki vatandaş, çocuğunun yarınki yaşamında bir iş sahibi olabilmesi için yabancı dil öğrenmesini istiyor. Bizde ise devletin yönetimindeki liseleri bırakın, üniversite bitirenler bile, eğer özel çalışmaları yoksa, bir yabancı dili konuşamazlar.

Bu açmazdan kurtulmanın çareleri yok mudur? Varsa nelerdir?

Kurs ve özel derslerden bunalan, bazen kafasının durduğunu söyleyen çocuk, kendisine göre şu öneride bulunuyor: "Ben diyorum ki, eğer Anadolu liseleri için kursta gösterilenler mutlaka gerekiyorsa, bu bilgileri bize okullarda öğretsinler. O zaman böyle yorulmayız. Çok da sıkılmayız". İçinde bulunduğu duruma göre bu çocuğa hak vermemek elde mi?

Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, **"Anadolu liselerine istek fazla olduğundan sayılarının artırılacağını"** söylüyor. (Hürriyet, 27 Mart 1983). Oysa bu da bir çözüm olamaz. Çünkü başvuruların sayısı da aynı oranda artacaktır.

Bize göre en geçerli çözüm şu olabilir:

Eğitim dizgemizde köklü bir değişim yaparak okullarımızda yabancı dil eğitimine ağırlık vermeliyiz. Bunun için de yabancı dil öğretimine ilkokuldan başlamak mı ders saatlerini artırmak mı, okullarımızda dil laboratuvarları kurarak bunları çeşitli araç ve gereçlerle donatmak mı, ne yapılması gerekiyorsa onun yapılmasıyla liseyi bitiren bir gencin öğrenimini gördüğü yabancı dili öğrenmesi, yüksek öğretimden geçen bir gencin ise bir yabancı dille konuşabilmesi sağlanmalıdır.

Yarınki Türkiye'nin yapıcıları, yaratıcıları ve koruyucuları olan yavrularımızı her yönden sağlıklı biçimde yetiştirmek de herhalde devletin başta gelen görevlerindendir.

ÖĞRENCİ SEÇME SINAVLARINA HAZIRLANIYORUM

KENAN AKCAY

Yükseköğrenime giriş için, öğrenci seçme sınavı, 11 Nisan 1983'te yapıldı. Öğrenci yerleştirme sınavı diye adlandırılan ikinci aşama sınavı ise 27 Haziran'da yapılacak. Önceleri tek sınav yapılırken, bilindiği gibi, 1981-1982 öğretim yılından beri, yükseköğrenime giriş sınavı, iki aşamalı olarak yapılmaktadır.

1950'lere kadar, yükseköğrenime giriş için lise diploması yeterliydi. 1955'ten sonra, başvuran adayların sayısında artış görülmüş, yükseköğrenim kurumlarının yetersizliği sonucu, sınavla öğrenci alma durumu ortaya çıkmıştır. 1962-1963 ders yılına değin fakülte ve yüksekokullarca, ayrı ayrı yapılan sınav sonucu öğrenci alınırken, bu öğretim yen, laboratuvar yüzü görmeyen öğrenci süper oranda ve teknik - bilimsel olanaklarla öğrenim gören, ezberci değil, deneyerek öğrenen, laboratuvarın dersin bir parçası olduğu ve yabancı dille eğitim yapan okul öğrencileriyle aynı koşullarda ve de aynı haklarla sınava girecektir. Adamlar kafa doldurmaya çalışırken, aile içinde midenin yarın neyle bastırılacağının hesaplarının yapıldığı bir ortamda yetişiyor o. Devlet Liselerinde diploma peşine düşüyor. Not almak için ezberliyor. Not alıyor ama kafada bir şey kalmıyor sonradan. Lise diploması ona hiçbir şey kazandırmıyor. Ne iş, ne de karın tokluğu. Zorunlu olarak üniversite kapılarını tırmalamaya başlıyor. Yanlışlıkla o barajı da aşarsa "Doğramacı'nın bilimsel ve de özerk üniversitesinde" okumaya başlayacak.

leyse bir yanlışlık var gidilen yolda. Şöyle bir bakıyorum da, okuyanlar içinde bilim, sanat, araştırma, inceleme sevgisini edinenlerin pek az olduğunu görüyorum. Bir de onca yıl Türkçe, edebiyat derslerini okuyanlardan kaç kişi sanat ve incelikle dost olabiliyor? Bu dersler tinsel yapıda sevgiyi, umudu, güzelliği kımıldatan etkiler yapabiliyor mu?

Bir kalıplaşma, bir donuklaşmadır alıp gitmiş başını. Oysa insanın her an çemberini genişletmesi gereken bir varlık olması gerekir. Cevdet Kudret'in Gösteri dergisinin Ekim 1981 tarihli sayısında bir yazısını okumuştum. Sayın yazar yazısının bir bölümünde şöyle diyor: "Bugün de bir başka tehlikeyle karşı karşıyayız: Sınavlarda uygulanan test yöntemi, çocukları ve gençleri gene metin dışına itiyor. Bir metni okuyup kavramak, anladığını yazılı, ya da sözlü anlatmak yerine; verilen birkaç sözcük ya da cümleden hangisinin doğru olduğunu bir işaretle bildirmek, yani bir çeşit bulmaca çözmek... Bu yöntemle birkaç kuşak sonra birtakım robotlar, canlı bilgisayar makineleri çıkacaktır ortaya."

İnsanoğlunun doğruya, güzele dönük düşüncesi giderse geriye ne kalır? İş böyle olunca, kabalıklar, duyarsızlıklar, anlamsızlıklarla karşılaşır dururuz. Yıllarımız, günlerimiz boşuboşuna akar gider. Daha doğrusu kalıplaşırız. Bu dar boyutlar içinde kalınca da özdeki ışıltıları görmek zorlaşır. Öyle bir ışıltının gidişiyle geride bir biçim kalır. O zaman da kendimiz olamadığımız gibi başkalarına da uzanamayız. Öylesine gölge bir varlıktan beklenenler ne olabilir?

Yunus'un şu dörtlüğü bize özlü bir gerçeği duyuruyor: "İşitin ey yarenler / Aşk bir güneşe benzer/ Aşkı olmayan gönül/ Bir kara taşa benzer."

Aşk; ama neyin aşkı? Neyin olabilir, güzelliği kucaklayan her şeyin.. Bana sorarsanız; bu kervanın başında ilkin insan gelir. Evet, insan aşkı... Ona gitmedikçe ne öğrensek boş! Şu dünyada işe yaramayan kuru bir varlık olmanın ne gereği var? Öyle ki, bir yerde zararlı olmayışımız bile yetmez. Eğer insanın esenliği uğrunda bir katkımız yoksa, dolaylı olarak kötülük yapmış olmaz mıyız?

sistemini, belki bir sineğin ayak yapısını ayrıntılarıyla öğrenmiş olabiliriz. Daha kimbilir neler ezbere bilinebilir. Gelgelelim, bu bilgi yığıntıları düşünceyi, bilinci, sevgiyi , sezgiyi, özgeciliği mayalayacak şekilde işlenmemişse neye yarar? Nice ders kitaplarını okuduktan sonra, kafamız uygarlığın akışından geride kalmışsa, dar düşünceler içinde sıkışmışsak sonuç ne olur? Böyle bir eksikliğin acısını salt kişiler çekmeyecektir ki; topluma da yansıyacaktır bu. Sanırım bu konuda bol bol örneklerle karşılaşıyoruz...

Evet, kafalarımızı çuval sanmışlar. Neleri doldurmuşlar oraya. Bütün bunların insan yanımızın düşünülmeden yapılması, güzelliklerden ötede koymuş bizi. Böylece, sesli olacağımız yerde sessiz kalmış, güleceğimiz yerde ağlamış, düşüneceğimiz yerde duygusal kararlara saplanmışız. Bencillikler çoğalmış, özgecilik azalmış, toplumsal yararlar yerine kişisel çıkarlar alıp gitmiş başını. Daha kötüsü, insana olan saygı azalmış. Elbet, bu işin türlü nedenleri de var; ama bunlardan en baskını kafaların çuval sanılmasından doğmuyor mu? Bir yerde eğitimle öğretim insanları daha özlüye, daha ileriye götürmesi gerekirken, eğer bunu yapmıyorsa elma yetiştirmek yerine çakır dikenlerini büyütmüş olmaz mıyız?

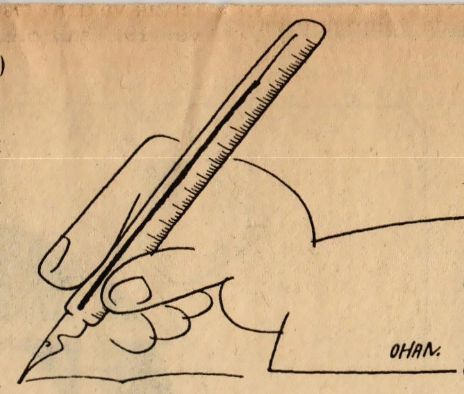
Nice güzellikler şu insan kafasının hakkıdır. İnsan... Uğrunda zorluklara katlanacağınız, sevgiyle kucaklayacağımız varlık... Gerçek mutluluk, onun kurtuluşu uğrunda yorgunluklara katlanmaktadır bence. Zenginlik, yücelik sanırım budur. İnsandan ayrı düştüğümüzde geride ne kalır? Kişiliğimize, özümüze bu duygu ve düşünceler yerleşmedikçe bilgiyi sindirdiğimizi, gerçek anlamda bir insan olduğumuzu söylemeye hakkımız olmasa gerek.

Kafalara tonlarca ezber yığınlarını doldurmanın, çocuklarla gençleri ne hallere düşüreceğini bilmek gerekiyor. Verilen bilgiler varsın biraz az; ama öz olsun. Araştırma, inceleme, düşünme olanağı versin. Köreltmesin, ışıtsın. Uyuşturmasın, devingen kılsın. Doğaya ve insanlara yaklaştırsın. Kıyaslama gücü versin. Çelişkiyi göstersin. Sevgiye, aşka götürsün. Zamanın gerisinde koymasın. Çoğaltsın, aşındırmasın...

Ceyda Özsezginer:
- Emin değilim."
(Cumhuriyet, Asiye Uysal, 22 Mart 1983)

BU YANITLAR ÜZERİNE DÜŞÜNELİM

Çocuklar verdikleri yanıtlarda birçok acı gerçeği ne güzel dile getiriyorlar?.. Bu sözler, sınava giren 75 bin öğrencinin durumuna da açıklık getirmesi bakımından ilginçtir. Veliler, çocuklarının ruhsal ve bedensel sağlıklarını düşünmüyorlar. Biraz da birbirlerine bakarak, çocuklarını yarış atları gibi koşullandırıp yarışa hazırlama çabasına giriyorlar. Peki, ama Bakanlığa ne demeli? O Bakanlık ki,

ÜNİVERSİTE ANILARI

ZEKİ YUSUF BORAZAN

Felsefe bölümünden başarılı sayılıp mezun olmak için, 4 sertifika vardı. Hazırlık sertifikası, Felsefe Tarihi Sertifikası, Sistematik Felsefe Sertifikası, Yardımcı Sertifika (Genel Sosyoloji). Ayrıca bir de, öğrencinin hazırlaması gereken tez.

Ben, Üniversitede 5 yılım geçmiş olmasına karşın, yalnızca Hazırlık Sertifikasını vermiş, diğerlerinin üzerine eğilmemiş, yaşamı tanımak, çeşitli aşklar yaşamak, politik bilinçlenme uğraşında olan bir gençtim. Yıllar geçiyor, derslerle ilgim gittikçe kopuyor, moralim bozuluyordu. Oysa dar gelirli ailemin gözbebeği, medar-ı iftiharı, tek umutlarıydım. Sanatçı duyarlığımın topladığı esinleri, yaşadığımız acı ve çelişki dolu gerçeklerin neden ve çözümlerini, Anadolu'lu öğrencilerime aktarabilmek için yansam da, henüz bu amacımın çok gerisindeydim. Çalışmalıydım, çok çalışmalıydım, ancak olmuyordu, toparlanamıyordum.

Ve bir gün, felsefe tarihi sınavı geldi çattı.

Onay için, sonradan Türk Dil Kurumu Başkanlığı da yapmış olan, değerli profesör Macit Gökberk'in odasına girdim. Beni insanca ve uygarca karşıladı, onayı verdi, elimi sıktı ve başarılar diledi. Doğrusu bir tuhaf oldum. Bu kadarcık bir yakınlık, yıkık ve umutsuz ruhumu diriltti, can verdi. Demek, koskoca profesör, başarabileceğime ihtimal veriyor ve öğrencisine güven duyuyordu. Sınav iki aşamalı olarak yapılacaktı: Yazılı, yazılıyı kazananlar sözlü.

Çapa Yüksek Öğretmen Okulunun etüt salonlarında, 3 gün boyunca, zamana karşı yarışıp, günde 16 saat çalışarak, kalın Felsefe Tarihi kitabını, ancak bir kez, anlayarak okuyabildim. Ve sınava girdik. 3 dolaylarında bir not bekliyordum, sandığımdan daha başarılı olmuşum ki, yazılıyı kazananlar arasında adım ve numaram vardı. Sevindim, fakat umutsuzdum. 8 kadar yardımcı not, teksir, kitap ve kalın mı kalın bir diğer kitap. Çalışma süresi 1,5-2 gün; Elimde, ilgili teksirlerin çoğu yok. Düşündüm, sözlüde, koskoca öğretim üyelerinin karşısına çıkacağım. Profesör Macit Gökberk, Profesör Nermi Uygur, Profesör Bedia Akarsu.

Veremeyeceğimi bilsem de, hiç olmazsa mahçup olmayayım, onurum büyük ölçüde yaralanacak kadar zayıf almayayım diye, ne yetiştirebilirsem yetiştirmeye karar verdim. O sıralarda Galatasaray Lisesinde etüt abiliği yapan arkadaşım Nuri Uçarcı'yı buldum, bazı not ve teksirler aldım. Çeşitli arkadaşlardan, bu tür sınavlarda neler sorulduğu hakkında bilgi topladım, onlara da çalıştım. (Bazı Yunan Klâsiklerini harmanladım (Theitetos/Şölen/Protagoras/Devlet v.b).

Gün, saat, dakika geldi, içeri sükunet ve ölçüyle girdim. Dikkatli, ağırbaşlı bir sorumlulukla sorulara yanıtlar verdim, çıktım. İçimde bir hafiflik vardı, sanki başarmış, olmazı olur yapmışım gibi.. Yanılmamışım, bu denli umutsuz olduğum bir sertifikayı, hem de iyi derece ile verdiğim açıklandığı zaman, kazanmanın o büyük hazzını ve sarhoşluğunu günlerce taşımış ve yeniden kendime olan güvenimi kazanmıştım.

Sonraki bir buçuk yıl içinde, hızlı bir gelişmeyle, yardımcı sertifikamı verdim. Jan Jacques Rousseau'da Devlet Felsefesi adlı tezimi hazırlayıp kabul ettirdim. Ana dersim Sistematik Felsefeyi de başarıyla verip, mezun oldum. Büyük bir maraton bitmişti. Yaşantımda yeni bir devre başlıyordu. Yıl 1969, dünyalarsa benimdi.

yılından sonra merkezi, bir sistemle öğrenci alınmaya başlandı. 1980 - 1981 öğretim yılında merkezi sistemle tek sınav sonucu öğrenci alımına son verilerek, iki aşamalı hale dönüştürüldü. Amaç, yüksekokul kapılarına yığılan yüzbinlerce öğrencinin sorununa çözüm bulmaktı. Ancak hemen belirtmekte yarar vardır: Sorunun temeline inmedikçe, bu gibi yüzeysel çabalar, sonuç vermeyecektir.

Türkiye'de, eğitim bir kamu hizmetidir. Bu kamu hizmeti, halktan alınan vergilerle sürdürülmektedir. Öyleyse bu olanaktan, halkın eşit olarak yararlanması gerekir. Belirli bir kesimin, oturduğu bölge, yöre, cinsiyet veya ailenin sosyo - ekonomik statüsü gibi nedenlerle, gereği gibi yararlanamadığı bu kamu hizmetinden, küçük bir azınlık, en geniş olanaklarla yararlanmaktadır. Olayın temeline inmeden, derin uçurumu görmeden, sınavı iki aşamalı yapmak, sınava girişi kısıtlamak ve benzeri uygulamalara girişmek, mantıksız gibi gözükmektedir.

Çarpıklıklarla dolu Türk Eğitim Sistemi, eşitsizlik üzerine inşa edilmiştir. Bu eşitsizlik, eğitim sisteminin her alanında çirkin görünümünü gizleyememektedir. Son on yılda, Üniversite giriş sınavlarında, en yüksek puan alan 485 öğrencinin, 251'i yalnızca 6 lisenin öğrencileridir. 251 öğrencinin, okullara dağılımı da şöyledir: 155 öğrenci Ankara Fen Lisesinden, 32 öğrenci T.E.D. Özel Ankara Lisesinden, 25 öğrenci Özel İstanbul Amerikan Robert Lisesinden, 19 öğrenci Özel Alman Lisesinden, 12 öğrenci Özel Saint Joseph Fransız Erkek Lisesinden, 8 'i ise Özel Tarsus Amerikan lisesindendir.

Bir diğer çarpıcı örnek de şudur: 1979 - 1980 öğretim yılında, 531.754 öğrenciye sahip olan devlet liseleri, Üniversitelerarası seçme ve yerleştirme sınavında en yüksek puan alan 56 öğrenci arasına, yalnızca 11 öğrenci sokabilmiştir. 288 öğrencisi sınava giren Ankara Fen Lisesi ise 18 öğrencisini, başarılı 56 öğrenci arasına sokabilmiştir.

Görülüyor ki verdiğimiz bu çok basit örnekler bile, genel çarpıklığı, eşitsizliği, özellikle devlet liseleriyle, özel liseler arasındaki derin uçurumu vurgulamaya yetmektedir.

Ezberlemekten başka bir şey bilme-

Ve ben bir akşam lisesi mezunu olarak düşünüyorum ve bütün bu çarpıklıkları gördükçe yüreğim sızlıyor. 50 yılı aşkın bir süre üniversitelerde öğretim üyeliği yapan Ord. Prof. Dr. H. Velidedeoğlu, YÖK'ün uygulamaları yüzünden, öldüğünde üniversiteye getirilmemesini vasiyet ediyor. Ben, bir akşam lisesi mezunu, üniversite adayı; bu eşitsizliği, çarpıklığı protesto için, sınavlara girmemeli miyim? Ama yine zararlı ben çıkacağım. Girmeliyim sınava. Yaklaşık 6 aydır çok kısıtlı olanaklarla sınavlara hazırlanıyorum. Özel dershaneler, sınava hazırlık dergileri, satış olanağı olduğu için "acilen" çıkarılmış ama içerik ve teknik açıdan yanlışlarla dolu bir sürü sınava hazırlık kitaplarıyla, ekonomik yetersizlik içindeki öğrenci şaşkın durumda. Hangi kitabı alsam, yararlı olur? Hangi dershane daha ucuz ve iyi ders veriyor? Şu dergiyi mi alsam, bu dergiyi mi? Öğrenci, eğitim sömürüsü karşısında şaşkın.

Eğitim sistemindeki yapısal bozukluk, çarpıklık, yükseköğrenime girişte gözlenen olanak eşitsizliği, dershaneler sorunu, yayınlarla yapılan acımasız sömürü, dahası yükseköğrenime girme başarısı gösterebilecek öğrencinin, Doğramacı'nın "bilimsel" düşüncesine göre biçimlendirilen üniversitede karşılaşacağı onca sorun, kısaca rezalet düzeyine ulaşan bu öğretim tüccarlığı, beni bu sınavlara girmekten alıkoyamıyor.

Öğrenci Seçme Sınavlarına hazırlanıyorum. Dershaneye, dergiye, kitaba verecek param yok. Hem ne gereği var efendim. Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Biyoloji, Matematik kitapları var, al, ezberle. Lisede laboratuvar yüzü mü gördük sanki? Fizik, Kimya, matematik derslerini İngilizce okuyorlarmış. Onlarla birlikte aynı sınava girilecekmiş. Şans işi efendim, bu şans işi.

Onurlu , yiğit bir profesörün yaptığına bakarak biz de, çocuklarımıza bu gidiş böyle devam ettiği sürece, sınava girmemeyi mi vasiyet etsek?

Ama işin ucunda aç kalmak var. Sokakta "kaldırım mühendisliği" yapmak var. Kim dayanabilir buna!...

Ben, bir akşam lisesi mezunu, 4 yıl hiç laboratuvar yüzü görmemiş bir diplomalı... Öğrenci Seçme Sınavlarına hazırlanıyorum, nice umutlarla, nice sevdalarla!...

NEREDEN NEREYE...

NEJAT ÇETİNOK

İngilizce konuşanlar ya da İngilizce düşünenler zor bir işin içine girmeye hazırlandıklarında ya da bir uğraşta her köşede kendilerini yutuverecek bir yabanıl hayvanın varlığını varsaydıklarında balta girmemiş bir ormanı söyleyişiyle bile anımsatan "jungle" sözcüğünü kullanırlar.

Bundan böyle size ülkemizdeki müzik ve eğlence dünyasından sözederken söyleşi ağırlığımız pop müzik olacağından, bu olguya bir "başlık", bir "ad" yakıştırmak geçti içimden... Ne ulu ağaçlar boy atmıştı pop müzik "jungle"ında kökleri yere sımsıkı sarılmış; ne sarmaşıklar vardı yanında yöresinde; ne renkli çiçekler, ötüşen kuşlar; ne de güneş ışınlarının süzülmesini engelleyen dallar, yapraklar... Gerçekte zarar verici hayvanlar cirit atıyordu dört bir yanda, ama, onlar da börtü-böcek ölçüsünde...

Pop müzik dünyamız olsa olsa bir "burçak tarlası" idi...

AMAN NE DE ZOR İMİŞ BURÇAK TARLASINDA MÜZİK YAPMASI...

Hem "Burçak Tarlası" bizim ilk gözağrılarımızdan biri; Erdem Buri dostumuzun düzenlemesini yaptığı Tülay German'ın seslendirdiği ilk Anadolu-pop denemelerinden en sevileni... Eh, madem çocuğun adını bulup koyduk giydirelim artık şu çıplak garibi...

Efendim, yıllardır söylerim, yazarım, yıllar boyu yazıp söyleyeceğim sanırım; şu bizim pop müzik dünyamız hem çok sığ, anlaşılır, hem, bulanık ve de karışıktır. Öykünmecidir. Pek de yeteneklidir. Her duruma uyuverir. Kendine özgü koşulları, toplumun her kurumunda gözlenen "alaturka" özellikleri vardır.

"HAFİF BATI MÜZİĞİ" DENİLEN "TÜKETİM MÜZİĞİ"

Pek fazla ayrıntıya girmeden, şöyle geriye dönüp "hafif batı müziği" denilen "tüketim müziği"nin ülkemize nasıl

Hele "klâsik batı müziği"ni yalnız "en elit tabaka" dinleyebilir.

Onun için, bugün bile, radyoda yayınlanan programlarda bu koşullanmadan kurtulamayan kafalar kırsal kesime seslenen programlarda yalnız "halk müziği" kullanmakta; "çok sesli evrensel müzik" dinlemek isteyenlere TRT III postasını ayırmakta; herkesin dinleyeceğini umdukları programlara yamalı bohça örneği her türden müzik tıkıştırılmaya çalışılmaktadır.

Yıllar önce, otomobillerde bile 45'lik çalan pikapların olduğu, evlerine kolaylıkla müzik seti ya da pikap alabilecek insanların bulunduğu, kasetin, korsancılığın pek az olduğu dönemlerde oluşturulan "plaklar" alıcı buluyordu. Üzerlerine Türkçe sözler yazılmış "**batı tüketim müziği**" parçaları daha kolay satılıyordu. Pop müzik neredeyse halka malediliyordu. Belli bir süre sonra bestecilerimiz de yaratmaya başlayınca bu müzik türü "en çok dinlenen" olma özelliğini kazandı.

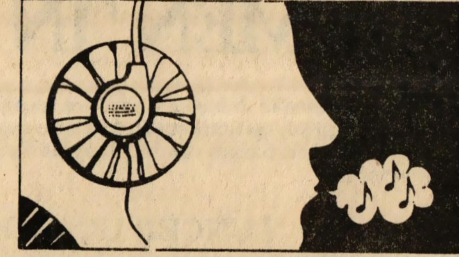
"ARABESK" TÜM MÜZİKLERİ HARMANLADI

Pop müzik söylemek (ya da onların deyimiyle "arajman" söylemek) kolayca üne kavuşturuyordu şarkıcıları... Ama, arkası gelmedi, "arabesk" tüm müzikleri harmanladı; yakınanların, arada kalanların, yabancılaşanların, arayanların müziği oldu. TRT'nin "arabesk"i dışlaması, dışarıda "satılır" olmasını sağladı. Pop müzik TRT Denetim Kurulu'nda sınav verirken "arabeskçiler" Üsküdar'ı geçti. Ve bugünlere gelindi.

Nereden nereye... Oysa ben size bu yazımda "Türkiye Liselerarası Müzik Yarışması"ndan, Hodri Meydan'da gerçekleştirilen "Jazz Konseri" ile özellikle "Ezgi'nin Günlüğü" dinletisinden sözedecektim. "Burçak Tarlası"nda müzik yapmak pek zor, ama, yapmamakta elde değil...

Üretene, yaratana, seçmesini bilene sevgi, merhaba...

"Arabesk" tüm müzikleri harmanladı; yakanların, arada kalanların, yabancılaşanların, arayanların müziği oldu. TRT'nin "arabesk"i dışlaması, dışarıda "satılır" olmasını sağladı. Pop müzik TRT Denetim Kurulu'nda sınav verirken "arabeskçiler" Üsküdar'ı geçti.

DİNLEYE DİNLEYE

TUFAN TEZER

JOHN McLAUGHLİN

BELO HORISONTE

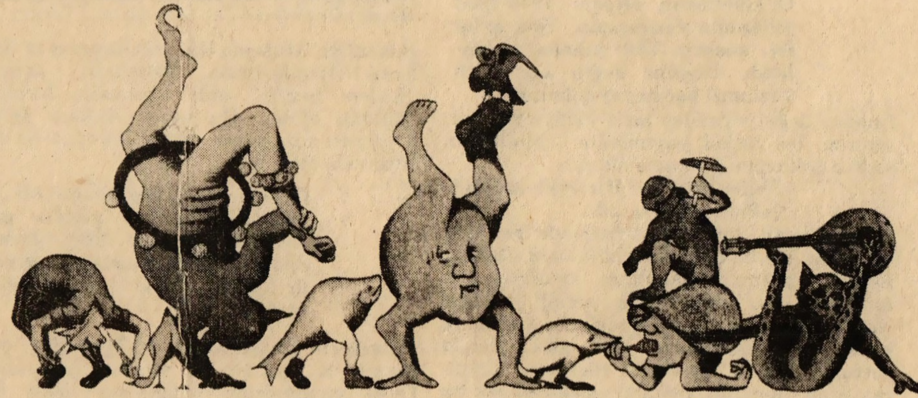
İngiliz adalarından yükselip yerküreyi fırdöndükten; ABD ve Güney Asya'da uzun konakladıktan sonra Paris'e konup orada patlayan bir müzik bilincinin oluşturduğu son bireşimin ilk uzunçalarıyla karşı karşıya olduğunuzu önceden bilin

Çocukluğundan bu güne, aldığı köklü ve yoğun müzik bilgisini kişiliğiyle üstün düzeyde kaynaştırabilmiş bir gitar virtüözü ve besteci: J. MacLaughlin... Genç yaşta içine girdiği sıkı düzence, çıraklık döneminden; büyük usta Miles Davis'le 60'lı yıllarda yaptığı çalışmalar da kalfalıktan çabuk sıyrılmasını sağlamış.

Ustalığının erken yapıtları yanı sıra, Hint Felsefesinin çeşitli alt başlıklarını "Mahavishnu Orchestra"da veren J. ML. (John McLaughlin), tüm Batılılığıyla Doğu'yu, aramış bir sanatçı. 75'lerde oluşan "Shakti", bu arayışı elektriksiz müziğe dönüştürürken özgün Hint vurmalılarına L. Shankar'ın uçan kemanı, J.ML.in oyuk perdeli gitarını eklemiş zorlu ve aşkın bir topluluk. 1978 yılında sanatçı "One Truth Band"le elektrikli ve sıkılmış bir müziğe döner.

İngiliz adalarından yükselip yerküreyi fırdöndükten; ABD ve Güney Asya'da uzun konakladıktan sonra Paris'e konup orada patlayan bir müzik bilincinin oluşturduğ u son bireşimin ilk uzunçalarıyla karşı karşıya olduğunuzu önceden bilin... Üreticisinin klavyeci Katia LaBéque'e duyduğu sevgiyi, üstüne kırmızıyla "Katia için" yazarak duyurduğu bir uzunçalar. Ne sıkıntı kalmış artık ne de dinleyiciyi Shakti öncesi (ve sonrası) kenara kötü sıkıştıran o dışavurumculuk. Elinde koca bir klasik gitarla J.ML.; yalnızca sevildiği için topluluğa alınmamış olduğu herşeyinden belli bir LaBéque (hem sevdiğiniz hem de iyi müzik yapan bir insanla aynı topluluğu paylaşmak ne demektir bilir misiniz); O'nu desteklemeden öte, oturmuş sololarıyla ikinci klavyeci François Couturier; eşlik sacayağının güçlü akustik basçısı J. Paul Célea; melodi kuşunun öteki kanadı soprano ve tenor saksafoncu Fronçois Jeanneau; ve dinleyenlere "çarpan" davulcu Tony Campbell'in bize armağan ettiği; J. Pierre Drouet ve Steve Sherman'ın vurmalıları, Paco de Lucia'nın son parçadaki alışılagelmiş üstün gitarcılığıyla bezenmiş bir dantela.

I. yüzün ilk parçasına ve uzunçalara adını veren "Belo Horisonte" güçlü altyapısı ve melodik süslemeleriyle arkasından daha da güzel şeylerin geleceğini muştulayan bir yapıt. "La Baléine", güncelliğin yeniden gözden geçirilmişliğinde, yumuşacık bir bossa-nova. "Very Early", eşliğini ve melodisini J. ML.'ın çalmış olduğu kısa ve tatlı bir soluk (J.ML.'ce yazılmamış; besteci B. Evans'ı anmak için yerleştirilmiş bir parça). Tony Campbell'i neden oraya buraya çarptırdığımızın kanıtı bir "nefaset". II. yüz "Stardust On Your Sleeve" ile başlıyor. Parça soprano saksda F. Jeanneau, gitarda J. ML.'le albümin yapıtaşlarından birini oluşturuyor. "Valtz for Katia" piyano-gitar ikilemesinde Katia'nın hafif üste çıkarıldığı; aldığı klasik eğitimin betimlendiği tatlı, bir üç/dörtlük. "Zamfir" bas, synthetiser sololarının kotardığı bir üçleme. Son yapıt "Manitas D'oro" daysa, Paco de Lucia'yla (parça onun için yazılmış) J. ML.'i karşılıklı güzel güzel söyleşerek, uzunçaları nasıl kapattıklarını dinliyoruz.

CAZ SANATINA GENEL BAKIŞ -1-

A. ERDAL GÖKSOY

Caz, Birinci Dünya Savaşı'na kadar New Orleans ve çevresindeki halkın müziğiydi yalnızca. 1960'a gelindiğinde ise dünyanın her yerinde önemli bir tür, belki de bir sanat olarak benimsendiği görülür. Caz, çevresindeki bütün müzik biçimlerini şekillendirmeye devam etmektedir. Gerçekte, Caz'ın popüler müziğin üzerine inşa edildiği bir temel olduğunu söylemek, yerinde bir saptamadır. Caz müzisyenlerine, eleştirmenlerine ve dinleyicilerine özgü ortak bir tavır vardır; müziğin merkezinde duyumsanabilen ancak açıklanamayan bir şeyler bulunur.

Caz müziğinde perde belli bir dereceye kadar esnektir. Ayrıca, temel ne majör ne de minördür. Ana vuruş melodi içinde yoktur ve ayrı bir ritim kısmı tarafından çalınır. Afrika'dan gelen yoğun öğelerine karşın caz, Afrika müziği değildir. Avrupa ve Afrika müziklerinin bir bileşimidir. Özellikle Caz ritmi, Avrupa ve Afrika ritimlerinin biraz değişmişi değil, tersine bir ikisinden de çok farklı ve daha esnek olan başka bir ritimdir. Bu müzik türü öncelikle plantasyonlarda, terementi kamplarında, nehir gemilerinde ve ilk kez New Orleans olmak üzere sırasıyla New York, St. Louis, Chicago, Memphis ve Detroit gibi büyük zenci getolarının bulunduğu yerlerde ortaya çıkmıştır.

CAZ ÖNCESİ DÖNEM

Caz sanatına yaklaşabilmek için, kökenine eğilmek gerekir. Afrika kültürlerinin bazı ortak yanları vardır. Bunlardan biri de, kabilelerde topluluk bilincinin yüksek oluşudur. Doğum, ölüm, evlenme hatta seks, bütün topluluğu ilgilendirir. Kabile insanı için müzik, kabilesi, ailesi ve çevresi hakkındaki şarkıları ise her iş için ayrı ayrıydı. Bu müzik herşeyden önce bir vokal müziğidir. Vokal müziğin egemenliğine karşın enstrümantal müzik de vardır. Ayrıca, Afrika müziği temelde ritmiktir. Çapraz ritim denilen bu tarz karmaşık ve zordur. Davulcu tarafından çalınan ya da dansçının ayağından çıkan seslerle, dinleyicilerin el çırpmalarıyla sağlanan temel bir vuruş düzeni vardır. Bunun yerine sessizlik de olabilir. Afrika müziğinin en önemli yanının ritim olması melodinin yadsınması anlamına gelmemektedir. Afrika geleneğinden gelip Amerika'da kendini hissettiren önemli bir özellikle, bir enstrümanın ya da şarkıcının diğerine tepkisi olan çağrılı - yanıtlı kalıp anlayışıdır. Bu müziğin cazı derinden etkileyen diğer bir niteliği de, cazda kirli ton denilen yanıdır. Caz'da etkisini sürdüren başka bir Afrika özelliği bir şarkının bir bölümünün belli bir süre yinelenmesidir.

HANGİSİ DOĞRU?

Bazı yazarlar "jazz", "blues", "spirituals" ve diğerlerinin tamamını, Afrika egemenliğinde görmektedirler. Başkaları ise Afrikalı özelliklerin baskın olan kültürün Avrupalı müzik geleneği tarafından hemen hemen yokedildiğini belirtmektedirler. Gerçekte doğru olan, siyah Amerikalı kölelerin, içinde geliştikleri beyaz kültürden oldukça farklı bir kültür meydana getirdiklerini kabullenmektir. Amerika'ya getirilen Afrikalı siyahlar önceleri Afrika'dan getirdikleri müzik anlayışına alabildiğine devam ettirmişlerdir. Birleşik Devletler'in güneyinde davullar ve çok ses çıkaran "horn"lar isyan amacıyla haberleşmek için kullanılabilir gerekçesiyle köle sahiplerince yasaklanmıştır. Kuzey'de ise köleler korkulacak sayıda olmadıklarından Afrika'dakilere çok benzeyen bir biçimde

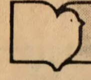
girdiğine bir bakalım. Önce operetler, kantolar, taşplaklarda tangolar, dans ve yemek müziği yapan küçük topluluklar.. Ve sonunda "telsiz yayın postası" radyodan yükselen sesler... Toplumun "kaymak tabakası"nın anlayıp, sevebileceği, ayrıcalığı olan bir müzik türü...

duygularını ifade etmenin yoludur. Afrika'da yalnızca estetik zevk için yapılan müzik yok denecek kadar azdır. Afrika müziğinin, hemen hemen tamamının dinsel ve toplumsal işlevi vardır. Yani, müzik başka bir işe çerçeve teşkil eder ya da ona yoğunluk katar. Bu durumda Afrika müziğinin kökeni iş olmakta ve de Plehanov bu bağlamda haklı çıkmaktadır. Afrika müziğinde en önemli gelenek iş şarkıları geleneği idi. İş

müzik ve dans festivalleri düzenlemelerine izin verilmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda birçok siyah Avrupa müziğinden etkilenmekteydi. Kiliseye gidenler Avrupa'lılar gibi şarkı söylemeyi öğrenmişlerdi. Zamanla Avrupa geleneği eski Afrika geleneğini renklendirmeye başladı, iki ayrı tür kaynaşıyordu. Ve böylece siyah Amerikalı'nın halk müziği doğmuş oldu.

(Sürecek)

Albüm Gitarcının sarmal çalış biçemiyle tam teslim alınmış. Paris'te (WEA, 1981), içinde tek bir G. Amerikalının bile bulunmadığı bir toplulukça gerçekleştirilmiş olmasına karşın 'Latin' bir esintiyi adı gibi "Güzel Ufuklar"dan bize doğru taşıyabilmede. J. ML. (40) dışında tüm çalanların genç kuşaktan olması biz tüketicilerin insanlığına başkaca bir coşku katıyor. Ticari kaygılar nedeniyle ülkemizde herhalde basılamayacak olan bu başyapıtı bulduğunuz yerde dinlemenizi salık vermekten öte yazacağımız kalmıyor artık...

SATRANÇ

ZAVEN ÇİĞDEMOĞLU - VASFİ GÜCER

İspanyol açılışı - Ruy Lopez

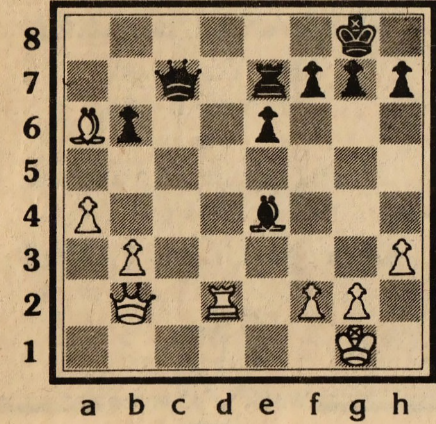
Bu haftaki açılışımız adını Ispanyol büyük usta Ruy Lopez'den almıştır. Genellikle değişme varyantı hariç kapalı bir oyunortası pozisyonunu doğuracak nitelikte bir açılıştır. Günümüze değin en çok incelenen açılış olma özelliğini de korumaktadır. Olanaklarımız ölçüsünde ana devamyolu sayılan 1.e4 e5 2.Af3 Ac6 3.Fb5 a6'lı devamyolu ile ilgilenip, yapılan hamlelerin ardında yatan fikirleri irdeleyeceğiz.

Açılış ilkelerine tam bir uyum gösteren ilk hamlelerinden sonra beyaz Şah kanadını küçük Rok için hazırlamış, merkezde e4 piyonu ile önemli kareleri kontrol altına almış, Af3 ile siyahın e5 piyonuna baskı yapmakta, bu arada Fb5 ile de siyahın e5 piyonunukoruyan Ac6'ya tehdit durumundadır. Siyah ise bu tehdit karşısında a6 sürerek beyazı Fil ile ikinci bir hamle yapmaya zorlamakta, gerekirse değişme varyantına girip duble piyon (bingeç) yaratılmasına razı olmaktadır. Buna karşılık Vezir ve Filinin yolunu açarak eşitliği sağlamakta zorluk çekmeyecektir. Önce değişme varyantına bakalım, 4.Fxc6 dc6, (eğer 4.... bc6 gelişimde daha geç kaldığı için beyaza üstünlük sağlar. Beyaz 5.d4 ile merkezde tüm insiyatifi ele geçirmiş aletler ise heran oyuna girebilecektir.) 5.d4 ed4 6.Vxd4 Vxd4 7.Axd4 değişimlerinden sonra beyazın fikri şah kanadındaki 4'e 3'lük piyon avantajından yararlanıp oyunsonuna girmektir. Fakat son oyunlar iki Fil üstünlüğüne sahip olan siyahın oyunu eşitleyebileceği görüşünü kuvvetlendirmiştir.

Son yıllarda 5.d4 yerine 5.0 - 0 oynanıp siyahın e5 piyonunu korumaya zorlamak tercih edilmektedir. Beyazın 5. Axe5 hamlesi ise siyahın 5.... Vg4 veya 5....Vd4 hamleleri karşısında çürümektedir.

Beyazın değişme varyantına girmeyen 4.Fa4 hamlesi ile ilerde Fil için daha uygun bir diagonal yaratmak için şimdilik geri çekilmektedir. 4..... Af6 5.0-0 Fe7 (Burada 5.d3 g6 eşitlik, 5.0 -0 Axe4 ise açık Ispanyol'da beyaza 6.d4 g6 eşitlik, 5.0-0 Axe4 ise açık İspanyol'da beyaza 6.d4 ile atak olanağı tanır. Yine Ve2 ve Kel oyunu eşitliğe götürür.

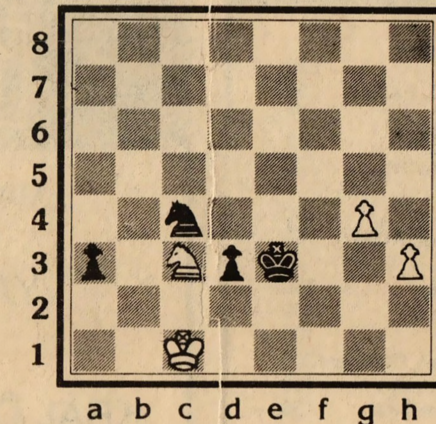
Açık İspanyolda ise oyun şöyle sürer: 6....b5 7.Fb3 d5 8.de5 Fe6 9.Ve2 Fe7 10. Kdl Dünya Şampiyonluğu karşılaşmasında Karpov-Kortchnoı maçları genellikle bu açılışta cereyan etmişti.) 6. Kel b5 zorunlu çünkü (7.Fxc6'dan sonra tehdit 8.Axe5) 7.Fb3 d6 8.c3 bu hamle iki yönden önemlidir. İlki beyaz ilerde d4 sürüp merkezde ideal konum yaratmak amacı, ikincisi ise siyahın Aa5 hamlesine Fc2 oynayıp Fili ilerde c2-h7 diagonalinde kullanmak isteğidir. Siyah ed4 oynarsa cd4 ile merkezde yine üstünlüğü alacaktır. 8.... 0-0 9. h3 hemen 9.d4'e 9...Fg4! ile siyah merkeze dolaylı olarak baskıyı arttırır. 9...Aa5 10. Fc2 c5 11.d4 Vc7 12. Abd2 ile çeşitli ilginç varyantlar vardır. Beyaz Atını d2-fl-g3-f5 manevrası ile şah kanadına, siyah da vezir kanadı atağı geliştirecektir.

Kombinezonlar

Kombinezon 1. Bu haftaki ilk kombinezon yine bir uluslararası turnuvada. DOROSKEVIC- FEDOROV karşılaşması ve hamle beyazda, kazanç fikri oldukça ilginç.

Kombinezon 2: Bu kez bir oyunsonu, 1981 İngiltere birinci liğinden HORNER- P. LITTLEWOOD karşılaşmasında hamle sırası siyaha geldiğinde yapılacak hamle maçın sonucunu belirleyecektir. Siyah oynar ve kazanır.

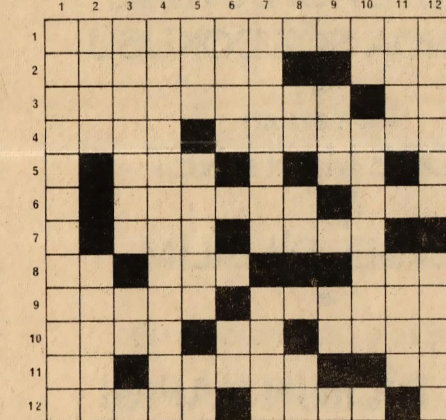

ÇAPRAZ BULMACA

SALİM SARAÇ

SOLDAN SAĞA

1. Ünlü Fransız yazar Andre Maurois'nın, başarıya erişme ve mutlu olma yollarını gösteren ilkin 1939'da yayımlanan kitabının adı. 2. Parıldama. - Yağlı boya ressamlığında, boyanın tuvale sürülüş biçimi. 3. Umutsuz ve şiddetli aşk. - Sonuna eklendiği tümceye soru, şaşma ve yadsıma gibi anlamlar kazandırır. 4. Uzak. -Gemi ya da sandalların dibinden girerek tehlike yaratmak. 5. Soy. -"Yazıklar olsun" anlamında söylenen. 6. Bir şeye kendini bağışlama. - Bir noktadan çıkan iki yarım doğru arasındaki uzaklık. 7. Deniz, göl ırmak gibi su kıyılarında ya da karada dik yer. -(Tersi) Korku salmak için haykırış. 8. Neodim elementinin simgesi. -Osmanlıcada yara. -(Tersi) Nazım Hikmet'in 1965 yılında yayımlanan bir romanının adının ilk sözcüğü; (- - -Konuşmaz) 9. Turunçgillerden bir meyve. -Oltanın bağlandığı naylon iplik. 10. Kördüğüm, Baltutanlar, Iğrıp, Zor Oyunu gibi romanların yazarı ünlü bir romancımızın adı. -(Tersi) Köpek. -Sapma, yoldan çıkma; Osmanlıca. 11. (Tersi) Erkek. -(Tersi) Suçsuz, günahsız. -Dek, değin, kadar. 12. (Tersi) Tümcelerin başına ya da sonuna getirilerek anlatılan düşünce üzerine dikkat ve ilgi çeker. -Çayda bulunan ve kafein niteliğindeolan etkili madde.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Adnan Özyalçıner'in 1972'de yayımlanmış bir kitabının adı; iki sözcük. 2. Eskiden harmandan sonra toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan vergi. -Çoğu ağaçtan yapılan uzun ve kalın destek. 3. (Tersi)Tanrıdan bir şey dilemek için söylenen söz. (Tersi) bir şeyin toparlak ucu. 4. İlgilenme. 5. Soğurma, emme. -İnce yapılı. 6. (Tersi) Gökyüzü. -Birinci ligdeki bir futbol takımımızın kısa adı. 7. Herhangi bir saldırıyı geriye çevirmeye çalışma. -Bir şeyin yerine yenisinin verilebilmesi için kabul edilmiş süre. 8. Tümcede herhangi bir öğenin sonuna ya da iki tümce arasına gelen bağlaç. -Utanma. - Dudak ve dilin yardımıyla bir şeyi içine çek anlamında emir. 9. Bir şeyin yere bakan yanı. - Bir şeyin kenarına koşut olarak yapılan süs. 10. Yük çekme ya da taşıma gibi hizmetlerde kullanılan bir hayvan. -İnatçı. 11. (Tersi) Dikme. - Avrupa kıtasında bulunan büyük bir nehrin adı. 12. Sahnenin aydınlanma işini yapan kişi. -Artan.

ÇİFTE ÇETREFİL

TURGUT ONGUN

NASIL

ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.

2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler cümle sonlarını gösterir.)

3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)

4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir şairimizin bir şiirinden dizeler bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu dizelerin şairinin adını göreceksiniz.

1 B	2 F	3 N	4 C	5 B	6 A	7 D	8 D	9 N	10 C	11 D	12 A	13 J	14 B	15 A	16 E	17 E
18 G	19 F	20 C	21 A	22 A	23 A	24 C	25 A	26 B	27 A	■	28 F	29 B	30 G	31 A	32 H	33 B
34 D	35 B	36 B	37 B	38 G	39 B	40 H	41 H	42 F	43 G	44 G	45 K	46 C	47 C	48 G	49 A	50 C
51 I	52 F	■	53 F	54 J	55 L	56 G	57 G	58 J	59 F	60 M	61 A	62 C	63 M	64 K	65 A	66 J
67 H	68 D	69 D	70 F	71 C	72 K	73 L	74 F	75 H	76 K	77 K	■	78 E	79 K	80 J	81 J	82 L
83 K	84 L	85 L	86 M	87 I	88 E	89 I	90 K	91 F	92 L	93 K	94 I	95 A	96 N	97 M	98 E	99 N
100 K	101 G	102 K	103 K	104 L	105 M	106 N										

Tanımlar

A) 16. - 17. yüzyıllarda yaşamış, aynı adı taşıyan baba- oğul Flaman ressamların adları, soyadları — 61 31 12 6 15 22 49 27 95 21 65 23 25

B) Sav ileri sürmek, sözünde direnmek (İki kelime) — 33 37 39 35 1 26 14 36 29 5

C) Can Yücel'in en son şiir kitabı — 47 46 20 71 4 62 50 24 10

D) Gülten Akın'ın bütün şiirlerinin toplandığı kitabının adı — 11 68 8 69 7 34

E) Medeni — 98 16 78 17 88

F) Hallaç'ın, Gecede'nin, Tuhaf Bir Kadının ve Eski Sevgili'nin yazarı kadın öykücümüzün adı soyadı — 2 70 28 42 19 74 91 53 52 59

G) Acı mı tatlı mı olduğuna baktırdım, anlamına bir fiil — 18 38 30 48 44 101 43 56 57

H) İçkiye düşkün, içkici — 40 67 75 41 32

I) Arapça ok — 51 87 94 89

J) Yunanistan'da bir yarımada — 54 80 81 66 13 58

K) İlk ve ortaöğrenimde bir dersin adı (İki kelime) — 103 90 45 93 64 100 83 72 102 76 77 79

L) El ya da sözle birbirini hırpalama — 73 82 92 84 55 85 104

M) Ege bölgesinde bir ilimiz — 63 86 97 60 105

N) Tersi, ikiden bir fazla lisan (iki kelime) — 96 106 99 3 9

(Çözümler 10. sayfada)

KISA KISA

DOKTORUNUZ, Dr. Lester Coleman, Sungur yayınları, yardımcı kitap 1983, 440 s. 650 Lira.

Amerikalı bir operatör doktor olan yazar, çeşitli ABD gazetelerinde ve televizyon programlarında kendisine yöneltilen sorulara verdiği yanıtların en önemlilerinden 600 kadarını derlemiş bu yapıtında. Özellikle hasta-hekim ilişkilerinin düzenlenmesinde yararlı olabilecek olan bu klavuzda; yaşlı-genç, kadın-erkek herkes için her konuda bilgiler var.

Kitabın özellikle kalp, kadın hastalıkları, beslenme, kanser ve benzeri rahatsızlıklara ilişkin sorunları da içermesi önemli...

ŞARKILAR SENİ SÖYLER, Muzaffer Buyrukçu, öyküler, Adam yayıncılık, 1982, 281 s. 375 Lira.

Sekiz uzun öyküden oluşuyor Buyrukçu'nun son kitabı. Yapıta adını veren öykü daha önce Yazko Edebiyat'ta yayımlanmıştı.

Son yıllarda günlükleriyle dikkati çeken- sonuncusu **Sıcak İlişkiler**- Muzaffer Buyrukçu **Şarkılar Seni Söyler**'deki öykülerinde çağımızı saran tedirginliği, insan ilişkilerinin son derece karmaşık yapısını, ruhsal boyutu da ihmal etmeden gözlemliyor.

ÜZME TATLI CANINI, Savaş Büke, mizah öyküleri, Zoyak yayınları, 1983, 117 s. 150 Lira.

Zonguldak'ta yeni kurulan yazarlar kooperatifi Zoyak'ın yayını olan Büke'nin yapıtı 23 öyküden oluşuyor. Birçoğu haftalık Gırgır dergisinde yayımlanmış olan bu yapıtta tatlı bir mizah anlayışı seçilebiliyor. Aynı zamanda gazeteci de olan yazarın bu beşinci kitabı.

YAZIN KURAMI, R. Wellek- A. Warren, inceleme, Çev: Yurdanur Salman- Suat Karantay, Altın kitaplar, 479 s. 500 Lira.

Salt notlar ve kaynakça bölümü bile 100 sayfadan fazla olan bu yapıt, 1949 yılında ABD'de yayımlanmış. Etkileri ise günümüze değin sürmüştür. Bugün bile tartışılan birçok yazınsal sorun için

ÖKMEN'İN TEK HİKAYE KİTABI: "KÖPEĞİN BİRİ"

Necdet Ökmen'in, hikayenin yanısıra edebiyatın diğer alanlarında da uğraşı var. Yazdığı özgün yapıtlarla çeşitli ödüllerin sahibi olan Ökmen'in "Köpeğin Biri" adlı kitabının ikinci basımı yapıldı. Aşağıda Necdet Ökmen'le yapılan bir konuşmayı veriyoruz.

TUNCER UÇAROL

İkinci basımını yeni yaptığınız "Köpeğin Biri" adlı kitabınızdaki öyküler, ayrıntıları çok seven bir klasik öykücünün kitabı. Güçlü dış görüntü ayrıntılarından insanın iç evrenine yönelen duru bir öykücülüğünüz var. Kitabınızdaki 9 öykünün genel görünümü bu bence. Ne dersiniz bu görüşe: Ayrıntıcılık, klasik öykücülük, dış görüntüye ağırlık verme, toplumsal aksaklıkların vurgulanması özelliklerine?

Benim için özellik sayılabilecek denli ayrıntılara girebilmişsem bunu kendim için başarı sayarım. Çünkü her sanatçı küçük ayrıntıları, hatta ayırtıları sezmek, görmek, yakalamak, derlemek; bunların içinden yapıtına uygun birini seçmeye ve ayıklamaya girişmek, en sonunda da estetik bir bireşime varmak zorundadır. Dış görüntü ayrıntılarına ağırlık verişim, söylemek istediklerimi en iyi bu yolla belirtebildiğim olsa gerektir.

Hikâyenin abece'sini Çehov'dan söktüğüme göre "klasik öykücü" nitelemeniz yerinde bir saptama. "Toplumsal aksaklıkların vurgulanması" konusuna gelince: Gerçekçi hikâye kuşkusuz toplumun aksaklıklarını da yansıtacaktır. Ben sanatın toplumsal işlevini yerine getirmesinden yanayım.

Kitabın en güzel öyküleri, bence "Merhametli Bir Kadın" ile "Epiroğlu Çiftliği". Merhametli Bir Kadın'ı nasıl yazdınız? Nasıl kazandı 1950 Hikâye Yarışması'nı?

New York Herald Tribune Gazetesinin düzenlediği "1950 Dünya Hikaye Yarışması"na Türkiye'den katılacak iki hikâye Yeni İstanbul Gazetesinin açtığı yarışmada seçilecekti. Orhan Kemal gibi birçok hikâyecinin katıldığı yarışmayı Samim Kocagöz ve ben kazandık. Sabahattin Eyuboğlu, Orhan Veli Kanık, Ahmet Hamdi Tanpınar, Memdub Şevket Esendal, Refik Halit Karay'ın da içlerinde bulunduğu bir seçici kuruldan ilk hikâyemle birincilik ödülü almak, bir yarışma kazanmanın ötesinde bugün bile heyecanını duyduğum bir onurdur.

Dünya Yarışması aşamasında Türkiye derece alamadı ama Kocagöz'ün ve benim hikayelerim 23 ülkenin diline çevrilerek en büyük gazetelerde yayımlandı. "Merhametli Bir Kadın" Fransa, İngiltere, ve Hindistan'da yayımlanan antolojilere alındı.

Öykülerinizin altısını 1950-1953 yıllarında yazmışsınız. Son öykü ise, sanırım 1980 yılında yayımlandı. Bugüne değin kaç öykü yazdınız, kaçını yayımladınız?

Bugüne değin yirmiden fazla hikâye yazdım, sanırım on beşini yayımladım, bunlardan sadece dokuzunu kitabıma aldım.

Neden az öykü? Bir öykü üzerinde çok mu çalışırsınız?

Sayın Uçarol, bir hikâye üzerinde pek çok çalışmak bile bu denli kısırlığın özrü olamaz. Ekmek paramı kazandığım avukatlık ve toplumsal bir sorumluluk gereği yıllarca sürdürdüğüm particilik uğraşlarım yoğunluk kazanarak yazarlığımı hep geri planda tuttular. Ağırlık merkezini edebiyata kaydıramadım. Sonunda kendimi emekli ederek bu uğraşlardan kurtuldum ve edebiyata döndüm.

Başka türlerde de yazar mısınız?

Radyo oyunu yazdım, Ankara Radyosunda iki kez oynandı. 1961 yılında Havadis Gazetesi Fıkra Yarışmasında birincilik kazandım, gazete sahip değiştirinceye kadar günlük küçük fıkra yazdım. 1965 yılında Milli Eğitim Bakanlığı "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması" açmıştı. "Evlere Şenlik" adlı oyunumla birincilik ödülünü aldım. Bu oyun Ankara Devlet Tiyatrosunda, sonra da İstanbul'da bir özel tiyatroda oynandı.

Nazım Timuroğlu

Necdet Ökmen (solda), arkadaşımız Tuncer Uçaroğlu'nun sorularını yanıtladı.

Öykülerinizin çoğunluğu bir kasabada, Muğla'da geçiyor gibi. Eskiden bu tür köy, kasaba öyküleri çoktu. Bugün yok diyebilir miyiz, neye bağlayabiliriz bunu?

Gerçekten kitabımdaki hikâyelerden çoğu Muğla'yla ilgilidir ve kasaba hikâyesidir. Oysa günümüzde, Muğla'nın ilçesi olan Bodrum'la ilgili pek çok hikâye ve roman var ki bunlara kasaba hikâyesi diyemeyiz. Çünkü olayın geçtiği yer değil, hikâyede ele alınan kişiler ve bunlara yazarın yaklaşım biçimi önemlidir. İsterseniz sözü uzatmamak için bugün köy, kasaba hikâyesi ve romanı yok demeyelim de, kentsoylu aydın modası var diyelim.

1950 öykücülüğüyle 1980 öykücülüğü arasında ne gibi farklar görüyorsunuz?

Bunun yanıtı, biraz yukardaki sorunuza verdiğim karşılıkta var. Başkaca farklılıklardan da söz edilebilir kuşkusuz. Ama ben, izin verirseniz, farkı değil de ortak yanı belirtmek istiyorum: 1950 öykücülüğü, 1980 öykücülüğü, ya da öteki yıllar öykücülüğü her zaman öteki yazın türlerinden daha başarılı olmuştur. Türkiye'de basketbol hiç olmamıştır ama, hikaye hep vardır.

Şiir için bu görüşünüze katılırım ama, roman, inceleme ve deneme için katılmıyorum. Bunlardan da ilerde midir öykücülüğümüz?

Kuşkusuz, asıl bu saydıklarınızdan ilerdedir.

Peki!.. Şimdilerde neler yazıyorsunuz?

Elimde bitmiş birkaç hikâye, başlarında biraz zorlandığım bir roman, henüz kâğıda dökülecek kadar biçimlenmemiş iki oyun taslağı var. Bunca yıl sonra hâlâ yazmayı umut edebilmek ve buna kalkışmak ne ilginç değil mi?

Paylaşılamayan güzel rubaînin gerçek sahibi kim?

RUBÂÎ: ٣١

باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ
گر کافر و گبر و بت‌پرستی باز آ
این درگه ما درگه نومیدی نیست
صد بار اگر توبه شکستی باز آ

Yine gel yine gel her ne olursan yine gel
Eğer kâfirsen ateşe tapansan puta tapansan yine gel
Umutsuzluk kapısı değil bizim kapımız
Eğer yüz kez tövbenden dönmüş olsan yine gel

Suhenân-ı Manzûm, s.4 ve no: 21
Yazarı: Prof. S. Nefîsî

SADIK DENİZ

Mevlânâ denince akla gelen, söylenince hemen Mevlânâ'yı akla getiren, evrensel güçte bir öze sahip yukardaki güzel rubâîyi ilk söyleyen kim? Kimdir böylesi dörtlüğün gerçek sahibi?..

Edebiyat tarihi açısından son yıllarda tartışılan ilginç konulardan biri de bu.

Biz önce televizyonumuzda, tarihçilerin konuştuğu bir oturumda Türk Tarih Kurumu... Türkçeleştirdik, onayladılar. Kuşku yok ki rubâî, Mevlânâ'ya ait olduğu bilinen dörtlüğün aynısıdır

Bundan sonra çalışmamızı iki esasa göre tasarladık. İlki, uygun bir yazı oluşturarak gerekli kanallardan Tahran Üniversitesine ulaştırmak ve yararlı belgeleri almaktı. Çünkü **Şuhenân-ı Manzûm** yani kısaca Şiirler diyebileceğimiz eser, bu üniversitede basılmıştı ve yazarı Prof. Saîd Nefîsî ölünceye dek bu üniversitede hocalık yapmıştı. ... bir yazıyı Tahran Üniversitesine yollamak kacınılmaz oldu.

Tahran Üniversitesinin yanıtı yazık ki vaktiyle sayın Profesörün bize gösterdiği kitabtan ibaretti! Özellikle istediğimiz eski yazma ilgili eserlere dair ne bir fotokopi ne de herhangi bir bilgi vardı.

Prof. Saîd Nefîsî, eserini hazırlarken pek çok kaynaktan yararlanmış. Fakat adı geçen rubâî için yararlandığı en eski kaynak 18. yüzyıla ait, yani konumuz için bu bile yeterli eskilikte sayılamaz. Bu kaynağın dayandığı daha eski bir kaynağın olup olmadığı ise belirtilmemiş.

Bu gerçekler karşısında, adı geçen rubâî, eserinin çok iyi bir yeri olan baş sayfalara konmuş olsa bile insanı kesin bir karara vardıramıyor. Zaten gerek Türk gerekse İranlı uzmanlar henüz kesin bir ortak görüşe varamamışlardır dersek bizce en tarafsız sözü söylemiş oluruz.

Böylece her iki esasa göre yılları aşan çalışmanın özet birleşik yorumuna geliyor sıra. İnceleme sonucu zıtlık gösteren görüşle...

2. Benzer dünya görüşüne sahip şairlerin Halk Şiirinde ayıp sayılmayan aynı şiirlere bazan sahip çıkmalarına karşın Sanat Şiirinde de ilgi belirtilmeden bu işin yapılması ayıp sayılır. Örneğin rubâînin kelimesi kelimesine birden fazla şair tarafından söylenmesi rastlanan bir olay olmayacağına göre ilgi göstermeden benimseme yoluyla alıntı yapmak da bir tür hırsızlık sayılmalıdır. Edebiyat Tarihinin bu konuda da böyle bir düzeye ulaşması gereklidir.

3. Rubâî Ebû Saîd Ebû'l-Hayr'a aittir. Çünkü onun sanat felsefesine ve dünya görüşüne tamamen uymaktadır. Ayrıca nasıl düşünülürse düşünülsün Tahran Üniversitesi gibi dünya çapındaki İran şiirinin sözcüsü olan bir kurum güvenmeseydi ve emin olmasaydı ağırbaşlı bir yeterli yanıt olarak Prof. Saîd Nefsî'nin eserini Türkiye'ye asla göndermezdi.

4. Rubâî Mevlânâ'ya aittir. **Dîvân-ı Kebîr'**-in en sonunda iliştirilmiş gibi durması bunu değişik kuşkulara götürmez. Bu konuda

HAFTANIN KİTAPLARI

DENEME/İNCELEME ARASTIRMA

Uluslararası Şirketler
Nuri Yıldırım, Kaynak yayınları, 216 s. 450 Lira.
Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu
İlber Ortaylı, Kaynak yayınları, 160 s. 425 Lira.
Türkiye'de Tek Parti Yönetimi
Doç. Dr. Çetin Yetkin, Altın kitaplar, 320 s. 400 Lira.
Konuşma Sanatı ve Güzel Sözler Antolojisi
Şerif Okturk, 2. cilt, Kastaş yayınları, 900 s. 400 Lira.
Yöre Yöre
İnsanıyla Sazıyla Sözüyle, Nail Güreli, 2. basım, Gür yayınları.

ROMAN

Gerçek
Emile Zola, (Çev: Erdoğan Alkan) Altın Kitaplar 568 s. 550 Lira.
Eroin Örgütü
Evelyn Anthony (Çev: Belkıs Çorakçı) Cep Kitapları, 262 s. 300 Lira.

SİİR

Uzun Vuran Gölge
Gültekin Samanoğlu, 78 S. 150 Lira.

YARDIMCI KİTAPLAR

Türkçede Eş ve Karşıt Anlamlar Sözlüğü
Ülkü Yalım-Özcan Yalım, Bilgi yayınevi, 606 s. 750 Lira.
Satranç Öğrenelim / 5
Kahraman Olgaç, Bilgi yayınevi, 174 s. 350 Lira.
Tüm Yönleriyle Akvaryum
Tuncel Altınköprü, Altınköprü yayınları 180 s. 1000 lira
Sözlü ve Yazılı Anlatım
Arif Hikmet Par, Serhat yayınevi, 458, s. 400 Lira.

GÜLMECE

Karikatür
Emre Senan, Metis yayınları, 250 Lira.
Tonguç
Tonguç Yaşar, Metis yayınları, 175 Lira.
En Güzel Cimri Fıkraları,
Deniz Kitapları, 112 s. 150 Lira.
En Güzel Anadolu - Kayseri Fıkraları
Deniz Kitaplar 112 s. 150 Lira

ÇOCUK

Tom Sawyer
Mark Twain, (Çev: Gönül Suveren), Altın Kitaplar, 172 s. 225

kaynak kitap olarak başvurulan bu çeviri, kimi yüksek okullarda ders kitabı olarak okutulmaktadır. "Yeni eleştiri" denen bir anlayışla kaleme alınan **Yazın Kuramı**, getirdiği kapsayıcı yorumlarla konunun uzmanları için yeni perspektifler oluşturuyor.

munda da görevli olan bir sayın Profesör, söz arasında yukarda adı geçen rubâînin Mevlânâ'ya ait bulunmadığını söyledi. Bu açıklama yeniden alevlendirdi ortalığı... Yazılı ve sözlü tartışmalar tazelendi.

Duyduğumuz ilgi sonucu sayın profesörle tanıştık ve bizi Türk Tarih Kurumunda iki uzmanın da bulunduğu özel bir toplantıya aldılar. Orada bir kitap getirerek yukardaki rubâîyi gösterdiler. Yine üstteki şekliyle

Gerçi **Şuhenân-ı Manzûm**'un şairi Ebû Saîd Ebû'l-Hayr, Mevlânâ'dan (1207-1273) iki yüzyıl kadar önce yaşamıştı ama, Prof. Saîd Nefîsî'nin eseri 20. yüzyıla ait çok taze bir eserdi. Oysa aynı rubâî, Mevlânâ'ya ait 15. yüzyılın bir yazma eserinde vardı. Edebiyat tarihi açısından işin püf noktası buradaydı. Böyle tartışmalı konularda eski yazma eser fotokopileri en önemli ispat belgelerdir gerçeğine sadık kalarak ayrıntılı

ÖZETLE

1. Edebiyat tarihinde birden çok sahibi çıkan ilk akla gelen koşuk türü rubâîdir. Sözgelimi Ömer Hayyam'a yer veren en eski yazmalarda bile Hayyam 'a ait gösterilen öyle rubâîlere rastlanır ki, onun dünya görüşünü iyi bilenler bunların ona ait olmadığını düşünürler de yine de kesin sonuca varamazlar.

bugün için dünyada bilinen en eski yazma da Mevlânâ'ya aittir. Aksi tam belgesel ispat edilinceye kadar rubâî Mevlânâ'nındır.

5.Rubâî, başka biri tarafından söylenmiş olamaz mı? Belki de rubâînin aslı bir kutsal kitapta ya da bir yazıttadır da oradan alınmıştır.

Sözümüzü bitirirken yine de başlıktaki soru takılıyor aklımıza: Paylaşılamayan güzel rubâînin gerçek sahibi kim?..

Lira.

ÇOCUK OYUNLARI
Erdoğan Tokmakçıoğlu, Esin yayınları, 176 s. 125 Lira.
Zaliha
Seçme öyküler, Esin yayınları, 192 s. 125 Lira.

İLANLAR

HÜRRİYET BİLDİRGELERİ
MAGNA CHARTA'DAN AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİNE
(Derleme)

İKTİSAT POLİTİKALARI VE BÖLÜŞÜM SORUNLARI
POLİTİK İKTİSAT YAZILARI (1969-81)
Korkut Boratav

DAHA SESİMİZİ DUYURMADIK
avrupa'da türk işçi çocukları
Gündüz Vassaf

ULUSLARARASI YENİ İŞ BÖLÜMÜ VE SERBEST BÖLGELER
Fröbel/Heinrichs/Kreye

TÜRKİYE'DE SERBEST BÖLGE GİRİŞİMLERİ 1923-1982
M. Sönmez

FRİEDMAN MODELİ KISKACINDA ŞİLİ
calderon/ensignia/rivera

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE BUNALIM
M. Sönmez

Portekiz, İspanya ve Yunanistan'da GEÇİŞ SÜRECİ
Nicos Poulantzas

berlin - bağdat
ALMAN EMPERYALİZMİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ
Lothar Rathmann

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE İHRACATA YÖNELİK SANAYİLEŞME
Taner Berksoy

Genel Dağıtım — Cemmay
Ankara Dağıtım - Adaş
İzmir Dağıtım - Datic

GABRİEL GARCİA MARQUEZ
YAPRAK FIRTINASI
İngilizce'den Çeviren: Yaşar Anday

"'Yaprak Fırtınası' yazdığım ilk kitaptır. Sanırım, o zamandan beri yazdıklarımın çoğu bu kitaptan kaynaklanıyor. En sınırlı teknik olanaklarla,en büyük güçlüklerle ve tam içimden doğduğu gibi yazılmış tek kitaptı o. Öteki yazdıklarımda bulunmayan doğal bir içtenliği vardı."

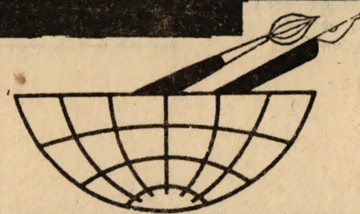

Genel Dağ. · Cemmay
Ankara Dağ. · Adaş
İzmir Da. · Datic

---

somut

İlk 26 sayısı
İki bölümde ciltlendi.
1.inci cilt - 1/12 sayılar
"YENİ YAZARLAR ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.
...
2.nci cilt - 13/26 sayılar
"12 MART HİKÂYELERİ ÖZEL SAYISI"
ile birlikte.
Her bir cild 1000.- TL.dır.
P.K. 14 - ÜSKÜDAR adresinden
ödemeli istenir.

500'e Yakın Kitabı ve 7 Milyonu Aşan Tirajıyla Başlıbaşına Bir Kütüphane

bilgi YAYINEVİ

ÜNLÜ YAZARLARIN EN GÜZEL KİTAPLARI

BİLGİ YAYINLARI/ŞİİRDİZİSİ

Nâzım Hikmet
Bu Memleket Bizim. . . . . 200.—
Mapusluk Zor Zanaat. . . . . 200.—
Sevda Ateşten Gömlek. . . . . . . 200.—
Gurbet Ölümden Beter. . . . .
Bir Hazin Hürriyet. . . . .
Herkes Kendi Payına Ölür. . . . .
Sonuna Kadar Kavga. . . . . 200.—

Ceyhun Atuf Kansu, Sakarya
Meydan Savaşı. . . . . 250.—
Sabahattin Kudret Aksal, Eşik. . . 150.—
Turgut Uyar, Divan. . . . . 125.—
Cahit Külebi. . . Türk Mavisi. . . 175.—
Salâh Birsel, Haydar Haydar. . . . 125.—
Bedri Rahmi Eyüboğlu,
Dol Kara Bakır Dol. . . . . 300.—
Behçet Necatigil, Kareler Aklar. . 150.—
Ali Püsküllüoğlu
Türk Halk Şiiri Antolojisi. . . . . . 600.—
Unutma Onları. . . . . 150.—
Yaz ve Yağmur. . . . . 100.—
Ali Yüce, Boyundan Utan Darağacı200.—
Erdoğan Özer, Melez Zaman. . . . 150.—
Erol Çankaya, Cehennem Biziz. . . 150.—

Hasan Hüseyin
Acıyı Bal Eyledik. . . . . 175.—
Oğlak . . . . 250.—
Kızılırmak. . . . . 150.—
Temmuz Bildirisi. . . . . 150.—
Kelepçenin Karasında
Bir Ak Güvercin. . . . . 250.—
Ağlasun Ayşafağı. . . . . 400.—
Koçero Vatan Şiiri. . . . . 400.—
Haziran'da Ölmek Zor. . . . . 250.—
Filizkıran Fırtınası. . . . . 200.—
Acılara Tutunmak. . . . . 200.—
Işıklarla Oynamayın. . . . . 250.—
Kavel . . . . 150.—
Kızılkuğu . . . . 250.—

• Siparişlerinizin tutarını HAVALE POSTA ya da DAMGA PULU olarak gönderebilirsiniz.
• Ödemeli siparişlerinizde posta masrafları ödemeli masrafına eklenir.
• Kitapçılara % 25 indirimli ödemeli satış yapılır.

bilgi yayınevi
Meşrutiyet Cad. 46/A ANKARA
Tel: 31 83 22 - 31 16 65

---

yazko edebiyat

NİSAN SAYISINDA
TV-EDEBİYAT İLİŞKİSİNİ İNCELEDİ
●
TV ROMANI ÖLDÜRÜYOR MU?
Yazı ve İncelemeler
Ünsal Oskay, Ertuğrul Özkök
Ahmet Cemal, Tomris Uyar

---

yazko çeviri

MAYIS-HAZİRAN SAYISINDA
Tennessee Williams
YAŞADIĞIM DÜNYA
●
Arthur Koestler
KRAL ÖLDÜ, YAŞASIN KRAL
●
M. Bachtin
SÖZ ESTETİĞİ ÜSTÜNE
ROMANDA SÖZ DOKUSU
●
Dil Yazıları
ANDRE MARTINET
VE
İŞLEVSEL DİLBİLİM
●
Yazko Çeviri Dil Çalışmaları Eki:
TÜRK DİLİNİN YAPISI

---

mavera
aylık edebiyat dergisi
● Ücretsiz örnek sayı isteyiniz
/P.K. 382 Sirkeci/İstanbul

Şiir dizisi

PABLO NERUDA
Yirmi Aşk Şiiri ve
Umutsuz Bir Şarkı
●
ŞÜKRAN KURDAKUL
Bir Yürekten
Bir Yaşamdan
●
Varlık Şiirleri Antolojisi
1933 - 1983 (50 Yıl)
Derleyen: ÜLKÜ TAMER

Varlık yayınları

Gülseren Südor
Teoman Südor
Resim sergisi
7-28 Nisan 1983
URART SANAT GALERİSİ

ESANDAL SORUŞTURMASINA GELEN YANITLAR

"150 sözcükle Esendal"

CEVDET KUDRET

Memduh Şevket Esendal, kendinden önce yetişen yazarlarla olduğu gibi, kendi çağdaşı olan yazarlarla da benzer yanı bulunmayan; kendi yolunu kendi çizmiş bir sanatçıdır. Her şeyden önce, yalın söyleyişin gizini yakalamış bir anlatım ustasıdır o. İşte, kendinden önceki kuşağın ünlü yazarı Halit Ziya'nın bir öykü başlangıcı:

...Yaz akşamlarına mahsus yorgun bir sükûn havası içinde uyumaya başlayan bahçede çıngırağın billûr kahkahası bir hayat eseri uyandırarak yuvarlandı. (Bir Şiir-i Hayal) (Dili sadeleştirilmiştir)

İşte, çağdaşı Yakup Kadri'nin en ünlü öyküsünün başlangıcı:

Karşı sahilin hulyadâr ve duakâr hurma dalları arkasında gittikçe artan ziyasıyla, insana gittikçe yaklaşıyor vehmini veren hummalı, canlı bir ay çıkıyor... (Bir Serencam)

Esendal'ın aynı yıl içinde (1912) yazılan en eski (belki de ilk) öyküsü şöyle başlar:

Yazın tatlı ılık günlerinden bir cuma sabahı, İstanbul'da, Boğaziçi iskelesinden birinde, Hurşit Efendi'nin kahvesi önündeki set üstünde, yıllanmış iki çınarın altında oturulur, kahve içilir, konuşulur. (El Malının Tasası)

Görüyorsunuz ya, burada "uyumaya başlayan bahçe", "çıngırağın billûr kahkahası", "bir hayat eseri uyandırarak yuvarlanması", "hulyadâr ve duakâr (hulyalı ve dua eden) hurma dalları" yok; onların yerine, "yazın tatlı ılık günleri", "yıllanmış iki çınar" var.

Yakup Kadri, aynı öyküde, bir gemiyi şöyle anlatır:

Tâ ötede, salipvâri yelken direkleriyle esâtiri bir mahlûk gibi kollarını açıp yarı karanlıkta sendeleyerek kendine yol arayan daima sessizce kayan... bir gemi...

Esendal'ın gemisi ise şöyledir:

O sırada, Romanya posta gemilerinden biri, karşı kıyıdan sularda süzülüp limana giriyordu.

Yazarımız, bu ilk denemesinde, "süzülüp" demiş ya; daha sonraki öykülerinde o yoldaki sözcükleri de atmıştır. Sözgelimi:

Temmuz. Öğle vakti. Komşuda bir kadın sesi... (Hayat Ne Tatlı)

gibi cümlelerle en kestirme yoldan girer öyküye ve öyle sürdürür.

"Edebiyat yapmadan yazmak" görüşünü ileriye süren Ömer Seyfettin bile, arasıra kendini tutamaz, öykülerinden birine şöyle başlar:

Akdeniz'in esâtir yuvası nihayetsiz ufuklarına bakan küçük tepe minimini bir çiçek ormanı gibi idi. (Forsa)

Esendal ise, ilk öyküsünden son öyküsüne kadar, bu "şairane" anlatımdan bilinçli olarak kaçınmıştır.

Bu yalınlık, onun öykülerinin kurgusunda da kendini gösterir. O zamana kadar edebiyatımızda hep Maupassant öyküleri örnek alınıyor; başı, ortası, sonu belli olan, acıklı,ya da gülünçlü bir olaya dayanan, şaşırtıcı ve çarpıcı sonuçlarla biten eserler yazılıyordu; Esendal ise, öykülerinin konularını yaşamın sivri noktalarından almıyor, günlük yaşayışın en sade, en silik olayları üzerine kuruyordu; hattâ, giderek, olayı en aza indirme denemelerine girişmiştir; sözgelimi, en güzel öykülerinden birinin **(Hayat Ne Tatlı)** kişisi, evinden çıkıp şöyle bir dolaştıktan sonra yine evine döner, başından hiçbir olay geçmez...

Bu kadarını günümüz öykücüleri bile göze alamıyor. Bu demektir ki, onun kendinden önceki ve kendi çağındaki yazarlardan başka, kendinden sonraki kuşaklardan da ayrı ve özgün bir yeri var. Taklit etmemiş ve taklit edilememiştir.

Esendal'ın dünya görüşü, ele aldığı çevre ve kişiler üzerinde ayrıca durmak gerek. Bu yazının çerçevesi içinde, oralara kadar uzanma olanağı yok. Bizden, "150 kelimeyi geçmemek üzere" bir anma yazısı istendi. Oysa, daha şimdiden 450 sözcüğü geçti. Ne yapalım! En çapraşık konuları bile Esendal'ın en kestirme yoldan anlatma gücü bende yok...

"Esendal'ın hikayeleriyle"

RAUF MUTLUAY

... M.Ş.E.'nin hikâyelerinin ana niteliklerinin; dil ve anlatım doğruluğu, edebiyatsızlık, yerlilik, canlılık, kısalık, özlülük, süssüzlük, içtenlik ve iyimserlik... olduğunda birleşilir. Esendal'ın hikâyeleri ya monologdur, ya diyalog; hiçbir ekleme yapmadan hemen sahneleyebilirsiniz: **Hasta, Mebus Olursa, Otlakçı, Kayışı Çeken, İnsafsız, Çaya Giderken, Pazarlık, Bildim, Tıraş, Temiz Sevgiler...** Bunlarda konuşmalarıyla kendilerini açığa çıkaran, deneysel psikolojinin de kabul ettiği doğru yöntemle bize canlılıklarını aşılayan kişilerin doğru dünyalarını görürüz: Sevecenliğe susamış insan zayıflığı, düzen içinde susarak rahata kavuşan edilginlikler, başkalarından geçinip üste çıkan asalaklar, ev külfetine yenilmiş akşamcılar, kendini düş dünyasında avutan çarpıklar, dalga geçen gençlik, gelişigüzel sohbette abartıyı ölçüsüzce kullanan gevezeler, sabırsız tahminciler, nutuk atan avantacılar, "el malının tasası"nı çeken gönüllü severler...

Esendal'ın birçok hikâyesi mahalle kahveleriyle küçük meyhanelerdeki dost sohbetlerinden doğar: **Mebus Olursa, Kayışı Çeken, İnsafsız, Aptal, Sen de, Pazarlık, Bildim, Temiz Sevgiler...** Emeğiyle geçinen kişilere saygı duyan, lükse yatkın rahat kadınlara zıtlanan, yobazlığı eleştiren, köy ağalarının haksızlığıyla devlet bürokrasisinin işlemezliğini yeren **(Yirmi Kuruş, Mülâhazat Hanesi, İşin Bitti, Asılsız Bir Sözün Esası...)** yazar, içten sevgilerden — karı koca eşitliğinden, iş emeğinden yanadır: **Şimdilik Dursun, Bir Mektup ve Cevabı, İki Kadın.** En çok kızdığı da koca emeğini sömüren işsiz kadın yanlışlığıdır: **İki Ziyaret, Kızımız, Karısının Kocası.**

Esendal'ın yazdıklarını tekrar tekrar gözden geçirerek — bir şiir gibi — gerekli ve ölçülü biçime dönüştüren emek çoğaltımını bu hikâyelerin hepsinde görmek mümkün. Bu açıdan yaşayan yazarlarımızdan birine, Necati Cumalı'nın çalışkanlığına benzetebilirim çabasını. Gerçekten **Hovarda, Halim Gelecek, Selim'i Anarım...** gibi hikâyelerinde büsbütün göze çarpan Cumalı iyimserliği, iyi niyetliliği, iyi dünya görüşü... Esendal'ın hikâyelerinin de önde gelen niteliklerinden biridir. **Hayat Ne Tatlı, Gençlik, Haşmet Gülkokan, Ev Ona Yakıştı, Ana Baba...** hikâyelerindeki aydınlık bakış, insanımızın özündeki gerçek yanlardan birine, yaradılışından mayası iyi kişiliklerin kirletilmemiş, bozulmamış cevherine dürüst bir yöneliştir.

Son aylardaki aramalarım sırasında Sait Faik'in eserleriyle birlikte Memduh Şevket Esendal'ınki; eskimemiş, değerden düşmemiş, vakti geçmemiş... göründü bana. **Komiser, Şapka, Rüşdiye, Hâmid İçin Bir Yazı...** gibi hikâyelerinin yer almadığı bu iki cildin yarattığı okuma gereksemesini Esendal hikâyelerinin üçüncü cildinin, açığa çıkmamış romanlarının... gidereceğini düşünerek bekliyorum. Çünkü bir sanatçının yarattığını — ne kadar üstün olursa olsun — başka hiçbir sanatçı aynen yaratamaz.

(Cumhuriyet, 29 Ağustos 1972)
(Bende Yaşayanlar, 1977)

"Aydın, zeki, sıcakkanlıydı"

NECATİ CUMALI

Esendal'ın hikayelerini okuyalı uzun yıllar oldu. İki cilt öyküsünden belleğimde kalan sadece "Gençlik", şiir dolu bir hikayedir. Ayaşlı ile Kiracıları'nı Ataç çok sever, örnek roman olarak gösterirdi. Ben tadına varamadım. Esendal'ı 1946 yılında evinde ziyaret etmiş, Milli Eğitim Bakanlığındaki görevim dolayısıyla öykü istemiştim.. O aralar CHP genel sekreteriydi. Bende bıraktığı izlenim; aydın, çok zeki bir insandı, çok da sıcak kanlıydı. 1920'lerde, 1930'larda yazdığı öyküler, öykü sanatını iyi bilen Batılı öykücüleri okumuş bir yazar izlenimi bırakır. Nitekim sözünü ettiğim hikayede Çehov tadı vardır. Yazıldığı yıllara göre edebiyatımızda ileri bir aşamadır. Sık sık yeteneğine bağlı kalmamasına, edebiyat dışı işleri daha ön plana almasına üzülmüşümdür.

"Özentisiz yalın bir dil"

TALİP APAYDIN

Memduh Şevket Esendal, kendisini yazar bile saymayan, yani yazarlık cakası satmayan bir yazar. Sanırım böylesi az bizde. Bir amatör tutumu içinde alçakgönüllü ama kendi dünyası gözönünde tutulursa gerçekten

"M.Ş.E.'nin keşfi gerekiyordu"

TARIK DURSUN K.

Ilginç olsundiye söylemiyorum, çağdaş Türk hikâyesi "çağdaşlık"ını Sait Faik'le kazanmıştır ama bunun gerçek değerlendirilmesi (bence) Memduh Şevket Esendal'ladır. İki hikâyeci arasında yaşama bakış bile çok değişiktir. Özellikle anlatım biçimi de... Sait Faik'i bugün yeni baştan okumaya kalkanlar dil sorunuyla karşı karşıya gelirler. Sait Faik'in dili, şaşılacak bir olgudur; olağanüstü bir hızla eskimektedir. Ama Memduh Şevket Esendal'ın dili, tam tersine, daha bir tatlanmakta, daha bir "lezzet"e varmaktadır.

Sait Faik hikâyesinde "hikâye", hikâye ögelerine sahiptir. Klasisizme demesem de yine de uzak yakın bir ilişki kurar klasik hikâye ile Memduh Şevket Esendal buna boşverir. Herşey onun hikâyesinde bir "dilim"dir, bir yaşam kesitidir. Bunu allayıp pullamaz, süsleyip püslemez, olduğu gibi aktarır okura. "Haşmet Gülkokan" adlı hikâyesi, bu Memduh Şevket Esendal hikâyesinin örneklemesinde doruktur.

Memduh Şevket Esendal'ın yeni eski kuşaklarca yeniden "keşfi" gerekiyordu, buna sevinmemek elde değil. Darısı Sadri Ertem'in, Bekir Sıtkı Kunt'un, Umran Nazif Yiğiter'in, Kenan Hulusi'nin, Ahmet Naim Çıladur'un, İlhan Tarus'un başına diyelim.

"Kendimi onun ironisine kaptırırım"

AFET MUHTEREMOĞLU

Avam"dan biri istendiği için "Azerbaycan'a elçi olarak gönderildiğinde, en çok sevindiği şeyin "avamdan bir kişi sayılmak" olduğunu söyler. Sonra da "marifetsiz olduğu için öykülerini süsleyemediğini, marifetli kişilerin öykülerini ne güzel süslediklerini" anlatarak "edebiyat"la tatlı tatlı eğlenir. Bu çelebi kişiliğin altında, öykülerini okuyunca kendini yavaş yavaş duyuran, kabul ettiren bir kültür, zeka, ireni ortaya çıkar. İyi bir anlatıcıdır MŞE. Sinemaları anlatır, sinemaların içindeki karmakarışık İstanbul'u, mütareke yıllarının efendilerini, hanımlarını, memurlarını, yosmalarını, evkadınlarını, işçilerini, esnafını, ustalarını, evişleri ve çoğunluk sözü edilmeye değmez gibi görünen sıradan mutluluklarıyla...

Onun öykülerinde, her şeyin farkında olan, sağlıklı düşünen ve davranan erdemli kişiler, genellikle kadınlardır. Aileyi, toplumu bu kadınlar ayakta tutar. Yalana, ayakoyunlarına, ihtikara, rüşvete, kaba sabalığa karşı bu kadınların erdemleri, kimi zaman sessiz, kimi zaman dirençli erdemleri karşı koyar. MŞE için ailenin ayakta kalması çok önemli gibidir. Dönüp dolaşıp erdemlice kurulması ve sevgiyle, incelikle sürdürülmesi gereken aileleri, aile içi ilişkilerini anlatır. Gene de ailenin kendi iç çelişkisini, bütün ince ve derin duygusallıklarıyla. Tolstoyvari bir incelikli alayla yakalamasını bilir. Kimbilir belki de "yurdu boydan boya kaplayacak rahat,

"Bir ters bağıntı"

HİLMİ YAVUZ

Tahir Alangu, **Cumhuriyetten Sonra Hikaye ve Roman**'ın birinci cildinde Esendal'ın "pek dikkati çekmeden ,uzun müddet gölgede kalan eserleri ve edebi kişiliği, ancak 1945 yılından sonra siyasî hayattan ayrılmasıyla **birdenbire** (abç. HY) ortaya çıktı" diyor. Ilginç bir olgu: Esendal, resmî kimliğiyle tek parti yönetiminin seçkinlerinden biriyken yazınsal kimliğiyle arkalarda kalıyor; resmî kimliğini bırakınca da yazınsal kimliğiyle öne çıkıyor. Bu ters bağıntının gönderme yaptığı gerçeklik üzerinde durulmalı. Esendal, kendi deyimiyle, 'sâde' yazıyor. Öyleyse yalınlıkla ('sâdelik''le) iktidar arasında bir karşıtlık mı Esendal'ı yazınsal kimliğiyle arkalarda tutan? Onun, 'sâde'likten sözederken, 'köylülük' benzetmesine başvurması da, bu bağlamda, önem kazanıyor: "Edebiyatı bilmediğimden, marifetsizliğimden sâde yazmışımdır. Bilsem, öyle düpedüz yazar mıyım hiç? Köylü bir şeyi söylerken dikine, olduğu gibi söyler. Neden?.. (....) anlatmasını bilmez de ondan."

Esendal'ın bizi alaya almasını bir yana bırakalım; bu sözlerin vurguladığı gerçek şu: yalınlık, okuru katılmaya, anlatıyı anlamaya götürüyor. Esendal'ın yöneticileri arasında bulunduğu iktidarın kipi ise (burada Kafka'yı anımsayalım), anlaşılmaz olınaktır. Esendal, resmi kimliğiyle iktidar seçkinleri arasındadır; yazınsal kimliğiyle yönetilenler arasında. Sözünü ettiğim ters bağıntının yapısı bu. Bana öyle geliyor ki, Esendal'ın siyasal/yazınsal yaşam öyküsünü bu karşıtlık ekseninde yazmak (ya da okumak) gerekir.

"Yeniden keşfedilecektir"

PINAR KÜR

Esendal, çağının toplumsal çalkantısını, en iyi yansıtmış yazarlarımızdan biridir, kanımca. Cumhuriyete geçiş yıllarının sarsıntısını, büyük bir toplumsal değişmenin bireyler ve kurumlar üstündeki etkisini, yarattığı değerler karmaşasını yapıtlarında çok güzel ve **doğru** vermiştir. Ancak onu yalnızca belirli bir dönemin tanığı olarak görmek yeterli değil.. Günümüzde, yeni bir değerler karmaşası yaşayan, bir başka sarsıntı geçiren toplumumuzun kişilerine bugün için söyleyeceği pekçok şey olduğu inancındayım. Yalnızca 100. yıldönümünden dolayı değil, bir kez daha **güncelleştiği** için okurlarca "yeniden" keşfedilecektir.

"İyi incelenmesinde yarar var..."

MURAT BELGE

DERGİLERDE NE VAR NE YOK

ÖNER KEMAL

BİLİM VE SANAT

28. sayısında iki ana konu işleniyor ağırlıklı olarak: İş kazaları ve köy Enstitüleri...

Derginin önsözünde "bilim yaşamının sanat yaşamından kopukluğu ve koparılma çabaları özünde topluma karşı ideolojik bir tutum ve göstergeyi olusturmaktadır" deniyor.

Gerçekten bu sözlere sadık olarak Bilim ve Sanat; bilimsel gelişmelere, toplumsal sorunlara ve kültürel tartışmalara sayfalarını açmakta...

Bu sayıda ayrıca Aziz Nesin'in şiirlerine yer verilmiş. Eski dergilerimizden "Yığın", gene Remzi İnanç'ın kaleminden tanıtılmakta.

GÖSTERİ

29. sayısının özel bölümü "İletişim Araçları ve Sanat". Emre Kongar, Ferit Edgü, Ertuğrul Özkök, Mahmut T. Öngören, Bilgin Adalı, Ünsal Oskay, Ahmet Oktay, Özdemir Nutku konuya ilişkin görüşlerini açıklıyorlar.

Atilla Dorsay, Aydın Sayman, Burçak Evren, Selim İleri, Ziya Metin, Mehmet Basutçu ve Fatih Özgüven ise sinema yazıları ile görünüyorlar, dergide...

Geçtiğimiz ay ölen Koestler'i Ahmet Cemal, T. Williams'ı da Ara Güler yazıyor.

Atilla Özkırımlı'nın yazısı ise "Gösteri"ye çok yakışmış. İlgilenenler için söyleyelim, bu yazı derginin tam da 31. sayfasında yer alıyor.

MİLLİYET SANAT

Yeni bir abone kampanyası başlatan Milliyet Sanat 429. sayıya erişmiş. Kutlarız. Yeni biçimiyle ise 69. sayı elimizde. Ana konu olarak "Nisan 1" olayına değiniliyor ve Can Yücel, Melih Cevdet, Salâh Birsel, BedriRahmi, B.Necatigil, Cahit Sıtkı, Orhan Veli ve Metin Eloğlu'ndan bilinen şiirlere yer veriliyor. Aziz Nesin'in öyküsü "Damda Deli Var" adlı kitabından aktarılmış.

İç sayfalarda ise, Yankı gibi M.Sanat da TGS'nin paneline yer ayırmış. Ferit Edgü ise 'Yazarlar' başlıklı yazısını şöyle bağlıyor:

"Diyeceksiniz ki, nerden çıktı şimdi Tolstoy, Turgenyev, Dostoyevski? Hiçbir yerden çıkmadı. Büyüklerden, en büyüklerden örnek vereyim dedim. Küçükleri anlamak ve hoşgörmek için."

ilginç öyküler vermiş. Özentisiz yalın bir dil. İnce ve duyarlı gözlemler. Özellikle bürokrat keşimi iyi anlatmış.

Hepsi değil belki ama bazı öykülerini unutamam. İkide bir canlanır belleğimde.

Bunların hepsi mahallelidir. Küçücük dünyaları, sevimli kişilikleri, kendilerine göre hesapları, yanılgıları, kimi zaman büyük büyük, kimi zaman incir çekirdiğini doldurmaz konuşmaları, tartışmaları, tavla oyunla-

çalışkan, uygar, mutlu'' insanların yaratacağı kasabalar ütopyasının çekirdeğini oluşturacak insanca bir bağlılığa duyulan bir özlemdir bu. Bizim bugün özlemini duyar göründüğümüz inceliğin, gelişmişliğin, terbiyenin, kısaca çağdaşlığın yaratılmasının önemini kavrayan-yatay uygarlık der buna-bunu öykülerinde özlemle belirtmeye ve varsa özenle yakalamaya çalışan bir öykücüdür MŞE.

MŞE'nin öykülerini okurken kendimi onun ençok sevdiğim yanına, ironisine kaptırırım. Tatlı tatlı, alçakgönüllüce, hep o bıyık altından güler haliyle anlatıp dururken okuyucusuna tatlı küçük bir şaşırtmaca hazırladığını bilir heyecanlanırım. "Hayat Ne Tatlı''nın sonundaki o şaşırtmacayı tekrar tekrar okuduğum olmuştur gülümseyerek Çünkü ben de Hafız Nuri gibi, bazen ortada hiç bir şey yokken "Hayat ne tatlı" diye düşünürüm. "İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı.''

MŞE'den önce Türk hikayesi Ömer Seyfettin'in getirdiği klasik olay örgüsünün dışına çıkamamıştı. Karşılıklı orantılar arasındaki farklılık şüphesiz saklı kalmak kaydıyla, Esendal'ın Türk hikayeciliğinde yaptığı yenilik, Çehov'un dünya hikayesinde yaptığı değişimle kıyaslanabilir. Anlatıda "gerçeğe-benzerlik" kavramının ele alınışında Esendal bir dönüm noktasıdır. Sanatçı olarak —Türkiye ölçülerinde— bu "yenilikçiliği", dünya görüşünün kendine özgü "tutuculuğu" ile tuhaf bir ilişki içindedir.

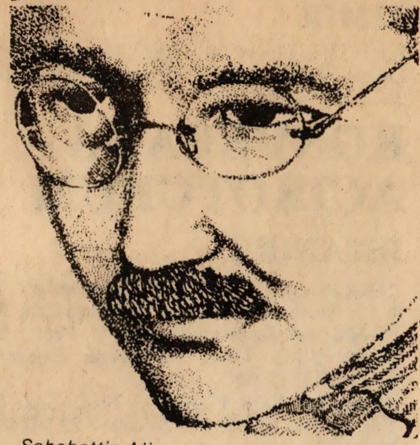
Her bakımdan iyi incelenmesinde yarar olan bir yazar olduğuna inanıyorum.

SABAHATTİN ALİ İÇİN...

HAYATİ ASILYAZICI

Sabahattin Ali, (12 Şubat 1906-2 Nisan 1948), yetmişyedi yıl önce doğdu, otuzbeş yıl önce öldürüldü ve toplumcu gerçekçi bir yazar olarak yazın dünyamızdaki yerini aldı. Her geçen yıl, bu toplumcu gerçekçiliği yazın dünyamıza tüm gücüyle yansıdı. Toplumsal özellikleri, ruhsal durumlarıyla ve çözümleyici bir gerçekçilik perspektifiyle yansıttı. Öykü ve romanlarında gerçekçi anlatımıyla, Türk toplumunun çağcıl yaşamını betimlemede yetkin bir anlatım gücü kattı. Betimlemeleri, imgelem doluydu. Olay kurgusunda etkindi. Olayın ve anlatımın temel ilkelerini, çağdaş toplumun oluşmasında toplum ile bireyler arasında uyumsuz çelişkileri saptamada sağlam bir dünya görüşü ile hareket ediyordu. Konuları, işlediği olayları, çatışmaları ve sorunları yansıtıyordu öykü ve romanlarında.

Yazınımızın gerçekliğini yansıtmada gerçeği bütünselliğiyle belirliyordu. Modern Türk yazınındaki gerçekçiliğin habercileri olan; Sadri Ertem'den, Memduh Şevket Esendal'dan, Bekir Sıtkı Kunt'tan, Selahattin Enis'ten, Osman Cemal Kaygılı'dan farklıydı Sabahattin Ali, yeni öykücülüğümüzde geleneksellikten gerçekçiliğe yöneldi. Estetik kaygıyla birlikte, çağdaş öykü ve roman anlayışında gerçekçiliği diğer öncülerden ağır basan ürünler veriyordu. Bireyi, zamanın toplumsal ortamında görece bir yaklaşımla ele alıyordu. Bu nedenle, karakterleri çizmede, olayları betimlemede çağdaşlarından ayrılıyordu. Toplumcu dünya görüşü, onu gerçekçilik açısından öne çıkarıyordu. Gerçekçiliğin temel ilkesini kesin bir biçime yöneltmiyor; "İnsan" imgesi, öze inişte ağırlık kazanıyor, daha geniş ölçüde insan çabalarını ve kişiliğin belirli yönlerini iki yanlı geliştiriyordu. Coşumculuk yüzeyseldi ama gerçekçilik onu duraksatmaksızın sürekli bir başarı düzeyine yükseltiyordu. Gerçekçi anlayışla burjuva ideolojisini, insan özgürlüğü anlayışını, ruhbilimsel çelişkiler içinde veriyordu. Burjuva kahramanlarından biri de **Kürk Mantolu Madonna**'da simgelenir. Gerçekçi roman anlayışında **Kuyucaklı**

Sabahattin Ali

Yusuf özgün bir yönelişi simgeler. Toplumsal içeriği, Anadolu insanına eğilişinde yansıttığı gerçekçiliği leit-motif gibi kullanmaz. Düpedüz yoğunluk kazanır. Bu yaklaşımı burjuva yazını ile gerçekçi roman ve öykü anlayışında tarihsel özü doğru kavradığını gösterir. Burjuva toplum ilişkilerinin doğuşu ile ortaya çıkan çelişkileri kendi yaratıcılığında yansıttı. Bilinçli aydın tipi ile ayrıntılı bir çözümleme getirir **İçimizdeki Şeytan**'da. Buna karşın bir sevi romanında görülen estetik inişler ve çıkışlar dikkati çeker. Daha öznel nitelikli etkenlerin söz konusu olduğu söylenebilir. İnsan kişiliğini bu soy bütünlük ve bölünmezlikle öznel açıdan gerçekleştirdiği görülür.

Sabahattin Ali, gerçekçiliğin yaratıcı bir yöntem olduğuna inanıyordu. Gözlem ve gözlemleme toplumsal bir doğru olarak nesnelleşiyordu. Gerçekçi yöntemin gücünü daha önceden kavramıştı. Batıya gidişi, bu süreci çabuklaştırmıştı. Gerçeği bütünselliğiyle yansıtan Sabahattin Ali, Burjuva yazınındaki çöküntüyü, gerçekçiliğin özlü yanını, Türk yazınındaki tüm çağdaşlarından daha bilinçle kavradığı söylenebilir.

Sabahattin Ali'nin **Değirmen**, **Kağnı-Ses**, **Sırça Köşk**, **Yeni Dünya** adlı öykü kitapları birbirinden değişik gelişmeler gösterir, yapıtlarını betimleme, konuşturma (dialog), açıklama, anlatım biçimleri ile öykülüyor. **Kağnı-Ses** adlı öykü kitabı daha yetkindir. Gerçekçilik, toplumsal ilişkiler ve öykülerine bu türü yerleştirme yöntemi belirgin olarak görülür. **Yeni Dünya**'daki öykülerinde aşamayı büyük ölçüde üst düzeye götürüyor, değişik boyutlarıyla yaşam serüveni içinde bütünselliğe götürerek veriyor. **Sırça Köşk**, masallar ve öykülerden oluşuyor kitapta yer alan allegorik taşlamalar genellikle siyasal içeriklidir.

Kaynakça:
Tahir Alangu- Cumhuriyetten sonra Hikaye ve Roman (Antoloji I cilt: 1)

Atilla Özkırımlı- Sabahattin Ali Bütün eserleri: (1-4 cilt)

ÖZÜR

Dergimizin geçen sayısında Esendal soruşturmasına gelen yanıtlar arasında değerli hikayeci ve romancı sayın Samim Kocagöz'ün ismi bir dizgi hatası sonucu yanlış çıkmıştır.

Okuyucularımızdan ve sayın Kocagöz'den özür dileriz.

"Sevginin, hoşgörünün yazarı"

KONUR ERTOP

Geçenlerde TV'de onun Komiser öyküsünden kaynaklanan bir yapım gösterilmiş. Bana anlatan yakınım konuyu özetlerken sıcak insan sevgisiyle, hoşgörüyle dolu, yapmacıksız sözler kullanıyordu. MŞE'nin anlatımı da, yapıtının içeriği de tam budur. İttihat ve Terakki müfettişi, elçi, milletvekili, CHP genel sekreteri yazar bütün yaşamında, düşüncelerinde, eyleminde yerli, kendi tarihine ve toprağına özgü kalmayı başarmıştı. Edebiyatı'nın bütün dokusunu da bu nitelikler örer. Kasabalarda, küçük kentlerde, kenar mahallelerde yaşayan insanların gelişigüzel alınmış bir yaşam kesitine yansımış gibi görünen serüvenleri onun iddiasız yapıtının önemli bir yanını oluşturur. Bunları gerçekçi edebiyatımızın bellibaşlı örnekleri daha ortaya konmadan ve hiç de büyük savlara yönelmeden başarmıştır.

Kendi yaşamını kuşatan aydın-bürokrat çevresi onun yapıtının önemli bir başka yanını biçimlendirmiştir. Gerçeklerden, yaşamdan, kendi halkından kopan bu çevre insanlarını gene hoşgörüden uzaklaşmadan çelebicesine eleştirir.

Yakınlarının onun için yazdığı yazılarda onun resim yaptığını, besteleri olduğunu okumuştum. Nerdeyse bu çalışmaları gibi edebiyat çalışmaları da gölgede kalacakmış! Gösterişli savlara girişmeden, şu ya da bu takıma yanaşmadan, mütevazı bir takma ad altında yayınladığı yapıt, küçük bir külliyat oluşturur. Gene de yeterince okunmuş, kavranmış değildir bu yapıt. Onu bugün okuyanlar bizim kendi dünyamıza ait dikkatli gözlemlerin bir halk bilgesinin bakışıyla ve insancıl çizgilerle ne kadar ustaca birleştiğini farkedeceklerdir. Gerçekçi edebiyatımızın bu yaklaşımdan bugün de öğrenecekleri vardır.

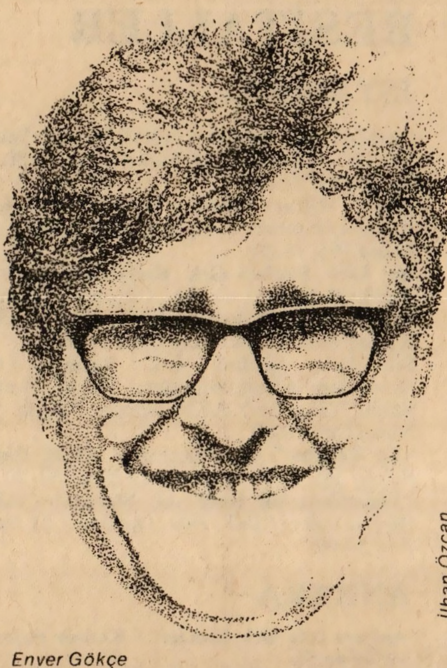
"Hakettiği saygınlığın geri verilmesi gerek"

MUSTAFA BALEL

Usta gözlemciliği, yalın ve duru anlatımıyla kaleme aldığı öyküleri okudukça, ince bir duyarlığın, sıcak bir yaşam sevgisinin tıpkı bir has nane gibi ferahlattığını seziyorum. Ve böylesine güçlü, böylesine önemli bir öykücü olan Esendal'ı tanımakta geç kalışımın nedenlerini düşündükçe, onun gibi Türk öyküsünün nirengi noktalarından biri olan büyük ustayı birtakım sahte değerlerin gölgesinde unutulmaya iten belli güçlere kabarıyor öfkem. Yerli yabancı pek çok şişirme değerlerin bazı çevrelerce ağız birliğiyle ayyuka çıkarılıp yığınların ilgisi çekilmeye çalışılırken, bu toprağın insanlarına, bu toprağın sorunlarına her türlü süs ve savsözden uzak içten anlatımıyla yüzlerce öyküsüyle eğilen bir sanatçının gözardı edilmeye çalışıldığını görmek bu üzüntünün, bu öfkenin başlıca kaynağı oluyor. Doğaya ve insanlara sevgiyle bakmanın inceliğiyle yumuşamış, konuşur gibi yalın bir anlatımdan dökülen, köyden kente, kadınından erkeğine, yoksulundan varsılına, üst düzey yöneticilerinden, kuruluş dönemi Türkiyesinin "gelene ağam gidene paşam" diyen dalkavuk, çıkarcılarından, batılılaşma özentisi içerisinde kendi ulusal değerlerine yabancılaşıp bürokratlara varıncaya Türkiye'nin topoğrafyasını çizen bu sanatçıyı yakından tanıdıkça Türk öyküsüne gönül vermiş her kişinin ona olan saygı ve hayranlığının büyümemesi olanaksız. En bölgesel öykülerinde bile yerel dilden kaçınan, fakat kullandığı deyimlerin zenginliğiyle bu yerel havayı yaratmasını bilen bir büyük usta Memduh Şevket Esendal. Doğumunun yüzüncü yılında bile olsa gün ışığına çıkarılarak hak ettiği saygınlığın kendisine geri verilmesinin heyecanını yürekten duyuyorum.

Enver Gökçe'nin

EĞİN TÜRKÜLERİ

Enver Gökçe

ALAETTİN BAHÇEKAPILI

"Gurbete gidenleri ben kınar idim,
Demirden yay oldu, geçti boynuma."

Eğin Türküleri'nin ağırlık noktası: gurbet. Çoğu Anadolu türkülerinin, Anadolu insanının yaşam serüvenini dile getiren türkülerin baş konusu: gurbet. Gurbet öyle "uzaklar" da değil: "hasırın ardı gurbet." Şimdilerde eskidi bu niteleme. Şimdi gurbet uzaklar: Almanyalar, Hollandalar, Avusturyalar, Libyalar, Arabistanlar. Anadolu halkı türkülerinin baş konusu olarak gurbeti seçmekle uzağı mı görmüş ne? Eğin türkülerinde gurbetin kendini, "önünden kaçılmaz bir mukadder akıbet" olarak kabul ettirişi Türk toplumunun gelişim çizgisini mi gösteriyor ne?

EĞİN TÜRKÜLERİ, Kasım 1981'de yitirdiğimiz değerli ozan öğrencilik günlerinin bir çalışması. 1947 yılında yapılmış bu çalışma. Ancak 1982 yılı Martında kitaplaşabilmiş. Pertev Naili Boratav'ın dediğince: "EĞİN TÜRKÜLERİ konusu, kültür sosyolojisi, folklor, karşılaştırmalı halk ve aydın edebiyatları alanlarında araştırmalara girişecek olanlar için (...) bir çıkış noktası değerindedir."

Yaba Yayınları arasında çıkan **Eğin Türküleri**'nin başında P.N. Boratav'ın konu hakkında bir incelemesi var. (Bu inceleme Boratav'ın yeni baskısı Adam Yayınları arasında iki cilt olarak çıkan **Folklor ve Edebiyat** adlı geniş kapsamlı ve önemli yapıtında da yer almamış.) **Eğin Türküleri**'nde Boratav'ın "Eğin Türkülerinin Başlıca Temleri" başlığı altındaki 20 sayfalık incelemesinden sonra konu hakkında çok geniş, ayrıntılı bir özgün araştırması yer alıyor. Enver Gökçe'nin: Bir öğrenci çalışması olduğunu unutturacak kapsamda ve yetkinlikte. Konuya yakın olanların keyifle, yakınlaşmak isteyenlerin yararlanarak okuyacakları bir yapıt. **Eğin Türküleri**'nin sonundaki "Bibliyografya" başlı başına bir gömü. Yedi sayfa tutan bu kaynakçaya ne yazık ki, incelemenin yapıldığı tarihten sonrası için eklenebilecek pek az çalışma var. Bu, halk yazınımızın tümü için böyle. Neyse ki son yıllarda bu alanda yeni kıpırdanmalar var.

1) Eğin Türküleri, Enver Gökçe, Yaba yay. 6 120 s. 150 Lira. 1982

2) Folklor ve Edebiyat- 1-2, Pertev Naili Boratav. Adam yay. 1982

Milliyet Sanat'ın bir önceki 15 Mart sayısında Nedim Gürsel'in yazısını da anmak gerek diye düşündük.

TÜRK DİLİ

Yazılar arasından Mehmet Seyda'nın "Yaşlandıkça" adlı denemesi, Behzat Ay'ın günlüğü ve Türker Acaroğlu'nun incelemesi ilgimizi çekti.

SÖZCÜKLER

"Yazın seçkisi" alt başlığı taşıyan "Sözcükler" Ankara'da yayımlanıyor. Ahmet İnam yeniden yazın dünyasına getiriliyor. Sanırız 69'lardan bu yana dergilerde görünmüyordu İnam. Olumlu bir gelişme. Nedim Gürsel'in, Ekrem Işın'ın yazıları seçkinin ilk sayısını güzelleştiriyor.

YANKI

626 sayıdır yayımlanan haftalık haber dergisi YANKI'da bir yönetim değişikliği oldu. Baskı düzeninde de yenilikler ve özen göze çarpıyor. Derginin incelediğimiz 626. sayısında gazeteci Cengiz Çandar'la yapılan konuşma ilginç özellikler taşıyor. "Kitap sayfası" da genişletilmeye ve canlı hale getirilmeye çalışılmış.

Geçtiğimiz günlerde TGS'nin "Basın Özgürlüğü ve Basının Sorumluluğu" adıyla düzenlediği panel, geniş olarak yer alıyor Yankı sayfalarında. Konuşmacılardan Hasan Cemal, "Türk basını birlikte hareket edebildi mi, ortak çıkarları için" diye sorarken, Mümtaz Soysal "basın özgürlüğünün getirdiği sakıncaları yok etmek için en etkin yol, basın özgürlüğünü genişletmektir" diye ünlü bir sözü tekrarlıyor..

YARIN

Derginin 20. sayısı Bengalli ozan Ş.Rahman'ın şiirleriyle başlıyor. "Siyah Halkın Belleği" başlığı altında bir konuşmaya yer veriliyor. Orta sayfalarda ise portre fotoğrafçılığından örnekler var. "Uyarlama sorunsalında üç film" yazısında ise yerli yapımlar konu ediliyor. Refik Durbaş'ın yanı sıra Zerrin Taşpınar Şahin'in şiirleri dikkat çekiyor.

Yarın'ın sunuş yazısında ise Türkiye'de "feminizm"in yeniden gündeme geldiğine değinilerek, konuya ilişkin yayın yapılacağı duyuruluyor.

YAZKO EDEBİYAT

Derginin bu sayısında Edebiyat-TV ağırlıklı yazılar var.

Necati Cumalı ile Metin Demirtaş'ın Edip Cansever ile Haydar Ergülen'in şiirleri kimi özellikleri ile ayrımsanıyor.

Sunullah Arısoy'un "bir anı"sı ilgiyle okutuyor kendini. Zeyyat Selimoğlu ise, kısa değinilerle yeni bir çeşni katıyor anlatımına...

Füsun Akatlı, yanılmıyorsak ilk kez görünüyor Yazko Edebiyat'da: **Kısmet Büfesi** adlı kitap için değerlendirmesini getiriyor: "Deneyselliğin Yazınsallığı".

Sonuç olarak 12 uzun inceleme yazısı, 20 şairden şiirler, 4 öykü ve 6 kitap yazısı 152 sayfa boyunca sürüyor...

Gandi: Yakın tarihe görkemli bir dönüş

İngiliz ve Amerikan film çevreleri Gandi'nin barışın öncüsü olduğunu, filmin de onun barışa özgürlüğe ve sevgiye olan tutkusunu tüm dünyaya yaydığını söylüyor

Bir önemli eleştiri, filmin, Gandi'nin bireyselliğine, iç ödeşmelerine girmekte yetersiz kaldığı, böylece sağlam bir dramatik çerçeve kuramayarak Gandi'yi mitoslaştırdığı yönünde

Derleyen:
İBRAHİM ALTINSAY

Bu kez beklenen gerçekleşti ve Richard Attenborough'un **Gandi**'si en iyi film Oscar'ını aldı.

Altı milyonunu Hindistan hükümetinin sağladığı, 30 milyon dolar gibi büyük bir paraya çıkan film, 300 bin kişinin yeraldığı, Gandi'nin görkemli cenaze töreniyle açılıyor. Sonra hemen, 1893'ün Güney Afrikasına dönerek, daha 28 yaşında genç bir avukatken, renklilere ayrılan ikinci mevki vagona binmeyi reddedince trenden atılışından alıp, 1948'de vurulup, o görkemli cenaze töreni sonunda külleri Ganj'a savrulana dek izliyor Gandi'yi. Yakın tarihin kuşkusuz en önemli ve kendine özgü kişilerinden biri olan bu düşünür ve halk önderinin, yaşamı boyunca verdiği mücadeleler, 188 dakikalık dev yapımda bir bir perdeye geliyor.

Geçen yıl en iyi film Oscar'ı için yarışan Warren Beaty'nin **Kızıllar**'ını, bir ölçüde Peter Weir'in **Gelibolu**'sunu, ve İngilizlerin Jack Gold yönetiminde şimdilerde çekmekte oldukları, henüz çapı ve yaklaşımı konusunda bir bilgimiz olmayan, Stalin'in son yıllarını ele alan **Kızıl Monark**'ı da düşünürsek, yakın tarihin sivrilmiş kişileri ve olayları üzerine yapılan filmlerin son yıllarda artmakta olduğunu söyleyebiliriz. Bu filmlerin, oldukça geniş bütçeli seyirlik yapımlar olmaları yanısıra, ele aldıkları tarihsel kesite belli ölçülerde yorum getirdikleri, günümüze anıştırmalarda bulundukları gözleniyor. Dünyamızın, tarihsel gelişimi içinde bir tıkanma ya da salınım içine girmiş gözüktüğü günümüzde, sık sık yakın tarihe dönüp, gelişimi oradan alıp deşmek gerekiyor belki de kim bilir?

GANDİ HAYRANI BİR İNGİLİZ

Gandi, bu yeni tarihsel türün birçok bakımdan ilginç bir örneğini oluşturuyor.

Bir İngilizin, hem de "Sir" unvanlı bir İngilizin İngiliz emperyalizminin boyunduruğundan yıllardır kıvranmış bir halkın önderi üzerine film yapması belki biraz garip. Ama Batılı aydınların karizmatik doğulu kişilerin ve toplumların çekiciliğine tutulmaları alışılmadık bir şey değil. Önceki filmleri, **Young Winston, A Bridge Too Far, Oh! What a Lovely War**'da belli bir düzeyin altına düşmeyen Attenborough da, Gandi'nin sadık bir hayranı. O kadar ki, filmde Gandi'yi fazlaca idealize ettiği, çözümleyici bir bakış getirmediği yolunda eleştiriliyor bile. Elliyedi yaşındaki Attenborough, bu büyük düşünü gerçekleştirmek için 20 yıl beklemiş. Beklemesin neden olarak da, gerekli parayı ödün vermeden toplamaya çalışmasını gösteriyor. Attenborough'un özellikle, cenaze töreni, Amritsar katliamı, Tuz Direnişi gibi kalabalık bölümlerde son derece başarılı olduğu, özenli ve eli açık bir çalışmayla görkemli bir film yarattığı belirtiliyor. Attenborough öyle titiz davranıyor ki, Gandi'nin cenaze töreni ayrımını, gerçek olaydan tam 33 yıl sonra sonra, aynı gün, aynı yerde ve aynı saatte çekiyor.

HİNTLİLER TARTIŞIYOR, BATILILAR YÜCELTİYOR

Ulusal kahramanları, "Bapu"larının filmine Hintlilerin gösterdikleri tepkiler çeşitli. Köklü bir sinema geleneğine sahip Hintlilerden henüz büyük bir tepki gelmiş değil. Çoğu filme temkinli yaklaşıyor. Kimi, "Böylesine dev bir filmi bizim yapmamızı beklersek onu çocuklarımızın çocukları bile göremez" derken, sinemacılar olayı, "Gandi tüm dünyanın malıdır. Lincoln üzerine film yapmak için bizim de ille Amerikalı olmamız gerekmez" diyerek olgunlukla karşılıyorlar ama **Gandi**'ye kolaylıkla 6 milyon dolar sağlayan hükümeti, kendilerine karşı aynı anlayış ve eli açıklıkla davranmadığı için kıyasıya eleştiriyorlar. Ama hükümet filmden herhalde memnun. Yardımcıları, Başbakan İndra Gandi'nin, filmin senaryosunu okuduğunda gözyaşlarını tutamadığını söylüyorlar. Pek sulu gözlü birine benzemeyen Bayan Gandi'nin ağlayıp ağlamadığını bilemeyiz ama, filmi savunmak için parlamentoya bir özel temsilcisini gönderdiği kesin. Attenborough'u da, filmi biraz yüksek perdeden eleştiren muhalefeti, filmde figüran olarak kullandığı 30 bin Hintliye geçici de olsa iş sağladığını, böylece gördüğü desteği fazlasıyla geri ödediğini söyleyerek yanıtlıyor.

Batılılar ise filmi büyük bir sempatiyle karşıladılar. İngiliz ve Amerikan film çevreleri Gandi'nin barışın öncüsü olduğunu, filmin de onun, barışa, özgürlüğe ve sevgiye olan tutkusunu tüm dünyaya yaydığını söylüyorlar.

Filmden etkilenenlerin başında da **Apocalypse Now**'dan tanıdığımız Martin Sheen geliyor. Daha Güney Afrika'dayken Gandi'yle ilişki ve dostluk kuran ve onu dünyaya tanıtan, filmde bir bakıma, Gandi'nin mistizizmine ve atılganlığına karşı batılı pragmatizmin temsilcisi konumunda gösterilen Amerikalı gazeteci Walker'ı oynayan Sheen, Gandi'nin düşüncesinden etkilendiğini, böylece kendi benliğini daha derinden tanıma olanağı bulunduğunu belirtiyor. Sheen, ayrıca Hindistan'ın yoksulluğundan öylesine etkileniyor ki, filmde aldığı parayı yardım kurumlarına bırakıyor.

"HAMLET"TEN "GANDİ"YE

Gandi'nin düşüncesinden etkilenen bir başka oyuncu da, bizzat Gandi'yi oynayan Ben Kinsley. Babası Hintli, annesi İngiliz olan ve genellikle Shakespeare oyuncusu olarak tanınan **Kingsley** Attenborough'un dikkatini de **Hamlet**'i oynarken çekiyor. Gandi'yi 28 yaşından alarak, 78 yaşına dek büyük bir benzerlik ve ustalıkla götüren 36 yaşındaki oyuncunun olağanüstü bir oyun verdiği konusunda herkes birleşiyor.

Bu başarıya ulaşabilmek için aylarca Gandi'nin yaşamını, düşüncesini inceliyor, yoga yapıyor **Kingsley**. Ve Gandi gibi sadece sebze yiyerek altı haftada 8 kilo zayıflıyor film için.

GANDİ MİTOSU MU?

Gandi'nin, Shakespeare'i anımsatan yanı yalnızca baş oyuncusu değil. Atteborough'un tarihe karşı tavrı ile Shakespeare'in tavrı arasında benzerlikler kurulabilir mi? Shakespeare'in, zamanının dev dönüşümünü, kimi kez, tarihsel kişiler ya da uzamlar üzerinde deşmeyi yeğleyen tutumuna Attenborough ne ölçüde yaklaşıyor? Ya da böyle seçilmiş bir tutumu var mı?

Ayrıca yakın tarihe eğilmek, eğilinilen süreçler tazelediğini koruduğundan, çok yönlü ve karmaşık dokular çıkarır insanın önüne. Film, bu karmaşıklığı yeterince kavrayabiliyor mu? Çağı ve çağ insanın daha geniş ölçekte sorgulamak için sık sık yakın tarihe dönen ve daha kapsamlı ödeşme çerçeveleri sunan Polonya ve Macar sinemalarının geleneğine ne ölçüde yaklaşabiliyor **Gandi?**

Gandi, tarihi sadece seyirlik bir fon olarak alan, bir zamanların süper prodüksiyonları "Ben Hur", "Kleopatra" türünden bir film değil kuşkusuz. Bizim işgüzar TV'cilerimizin marifetiyle başaşağı edilip, tümüyle anlamsızlaştıran, o sığ ve vakanüvis tavırlı "Docu-Drama"lardan olmadığı da kesin.

Yaratılarınca, özetle, "sevgi ve barış için şiddete dayanmayan mücadele" olarak belirtilen seçilmiş bir bildiri taşıyor **Gandi**. Film, Gandi'nin barışçıl mücadele biçimlerini temel alıyor ve bunları ayrıntılarıyla vurguiuyor. Bu da, bugün batıda gelişmekte olan, siyasal yönü zayıf, pasifist hareketlerle bir koşutluk oluşturuyor bir bakıma.

Filme yöneltilen eleştiriler de burdan sonra başlıyor. Gandi'ye tek yanlı yaklaşıldığı, pasifist mücadele biçimlerinin idealize edildiği (bu mücadele biçimlerinin Hitler Faşizmi ve İngiliz sömürgeciliği karşısında yetersiz kaldığı anımsatılıyor bu arada), sonuçta ortaya duygusal dozu yüksek bir "Gandi Destanı" çıktığı belirtiliyor. Bir önemli eleştiri de, filmin, Gandi'nin bireyselliğine iç ödeşmelerine girmekte yetersiz kaldığı, böylece sağlam bir dramatik çerçeve kuramayarak Gandi'yi mitoslaştırdığı yönünde.

Bu arada, Hint ulusuna Batı dışında bir kimlik aradığını bildiğimiz Gandi'nin yaşamını yeniden kurarken filmin, bir zamanlar Rosselini'nin ünlü uzun belgeseli **Hindistan**'da yaptığı gibi Hindistan gerçeğine, buradan giderek de bugün bir olgu olarak varlığını koruyan Üçüncü Dünya gerçeğine ne ölçüde ışık tuttuğu da usa gelen ikincil sorular arasında.

Şimdiye dek çok yankı uyandıran bu görkemli filmi izleme olanağı bulabilirsek, sorularımıza da yanıt arayacağız. Ve yeni birçok soruyla da karşılaşacağız kuşkusuz.

"Gandi" filminin çekim çalışmaları sırasında Ben Kingsley Martin Sheen ile birlikte.

SANAT ÇİZELGESİ

DEVLET

Haftanın Yenileri

İSTANBUL

Akbank Bahariye Sanat Galerisi: **Hayati** Çetin. Özgün baskı (26 Nisan'a kadar)

Konser Salonu: **Konser**/ Şef: Karsten Andersen Solist: İsmail Aşan (Keman) / 22 Nisan

İZMİR

DEVLET TİYATROLARI

İSTANBUL

"BARIŞ GEZEGENİ"/ AKM Oda Tiy. /19 Nisan Sl. - 20 Nisan Çrş. ve 21 Nisan Prş. 14.00
"DAHA DÜN GİBİ"/ AKM Oda Tiy. /16 Nisan Ctsi. 15.00
"İKİ EFENDİNİN UŞAĞI"/AKM Büyük Salon/15 Nisan Cm: 20.30, 17 Nisan Pz: 14.00 - 18.30
"KIRMIZI PABUÇLAR"/AKM Oda Tiy./ 16 Nisan Ctsi. ve 17 Nisan Pz: 11.00
"RİTA"/ AKM Oda Tiy. /19 Nisan Sl. ve 20 Nisan Çrş: 18.30
"ROSMERSHOLM"/AKM Oda Tiy./17 Nisan Pz: 18.30

ANKARA

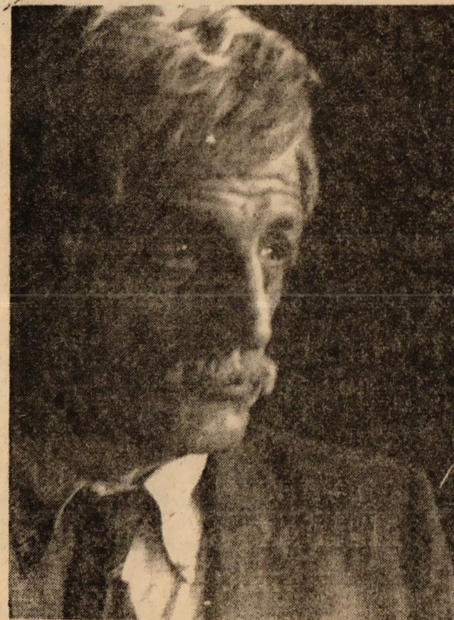
"CİN OYUNU"/ Oda Tiy./ Ctsi. ve Pz: 18.30
"GÖLGE USTASI'/ Altındağ Tiy. / Ptsi. hariç her gün: 20.00
"İMPARATORUN İKİ OĞLU"/ Küçük Tiy./ Ptsi. hariç her gün: 20.00
"KADİFE ÇİÇEKLERİ"/Yeni Sahne/Ptsi. hariç her gün: 20.00
"ÜÇ KIZ KARDEŞ"/Büyük Tiy./Cm: 20.00, Ctsi, Pz: matine
"YA DEVLET BAŞA-YA KUZGUN LEŞE" /Büyük Tiy./Sl: 20.00

ŞEHİR TİYATROLARI

İSTANBUL

"AVANAK" (George Feydeau) /Pz: 15.30 - 19.00/Tepebaşı Ş. Tiy.
"ÇİL HOROZ" (Oktay Rıfat) /Harbiye Ş. Tiy. /Çrş, Prş: 21.", Pz: 15.30 - 19.00
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumalı) / Harbiye Ş. Tiy. / Cm: 21.", Ctsi: 15.30-19.00
"HANSEL VE GRETEL" (Çocuk Oyunu) Harbiye Şehir Tiy. /Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"HAFTA BAŞI" (Fazıl Hayati Çorbacıoğlu) /Tepebaşı Ş. Tiy. /Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"KRALIN KISRAĞI" (Jean Conolle) / Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00, 15.30 - 19.00
"MÜRAİ" (Molier) / Üsküdar Ş. Tiy. / Çrş. Prş: 21.00, Pz. 15.30 - 19.00
"POLLYANNA" (Çocuk Oyunu) / Üsküdar Şeh. Tiy. / Çrş. Prş, 21.00 , Pazar: 15.30 - 19.00

"POLLYANNA" (Çocuk Oyunu) / Üsküdar Şeh. Tiy. / Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"SEVGİLERİN EN GÜZELİ" / Fatih Şeh. Tiy. / Çrş. Prş: 21.00 , Pazar: 15.30 - 19.00
"SEN SEN MİSİN" (N. Howard) / Kadıköy Ş. Tiy. / Ctsi: 21.", Pz: 15.30 - 19.00
"YAĞMURCU"/ Fatih Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

"Savunma" adlı oyunda Müşfik Kenter, yaşamı boyunca başka insanların özgürlüğü için uğraş veren ünlü bir ceza avukatını canlandırıyor.

İSTANBUL

Akbank Osmanbey Sanat Galerisi. **Zeynep Göle, resim** (19 Nisan-6 Mayıs)
Armo: **"Doğal Hayat Koruma Derneği" Yararına, Karma Sergi** (15-30 Nisan)
Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: **Çağdaş Avusturya Tahta Baskı Sanat Sergisi** (16-30 Nisan)
Fransız Kül. Mer.: **"Figürasyonun Yenilenmesi" konulu, Gravür Sergisi** (20-30 Nisan)

İZMİR

Akbank Konak Sanat Galerisi: **Çağdaş İngiliz Resimleri Sergisi** (19-25 Nisan)

AÇT'nun "Demet ile Mehmet" adlı oyunundan bir sahne.

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ADEM İLE HAVVA"/ Taksim Venüs Tiy. / Ptsi, Sl: 21.15, Çrş, Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 15.00 Pz: 18.30
"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu) /Tuncay Özinel Ty. / Ptsi. hariç her gece: 21.15; Ctsi, Pz: 13.15
"ALO ORASI TIMARHANE Mİ"/Nejat Uygur Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00
"ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI" (Bertolt Brecht) / (Ortaoyuncuları) Küçük Sahne/Prş Cm: 19.00, Ctsi: 16.00-19.00
"BABALAR VE OĞULLAR" (Turgenyev) / Kent Oyuncuları/Pz: 14.30-17.00
"BİR GÜNÜN BEYLİĞİ" (S.İzzet Sedes) /T.Gelenbe Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş,Ctsi: 15.30, Pz: 18.00
"ÇÜRÜK ELMA" (Atilla Alpöge) /Dostlar Tiy./Ctsi, Pz: 15.30
"DEMET İLE MEMET" (Çocuk Oyunu) /Hodri Mey.Kül./Çrş,Ctsi,Pz: 11.00
"ELİFBE'DEN ALFABEYE"/(İdil Abla Çocuk Tiy.)/Bakırköy B.Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Ctsi,Pz: 12.00
"EVLİLİK Mİ-KÖREBE Mİ"/ Bakırköy B.Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Sl, Prş, Cm: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30-21.15
"GEL KULAĞINA SÖYLEYEYİM" (Enis Fosforoğlu)/E.Fosforoğlu Tiy./Çrş, Ctsi, Pz:15.30
"HAYVANAT BAHÇESİ" / A. Poyrazoğlu - K. Abay Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctsi, Pz: 19.30, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)
"İNSANLIĞIN LÜZUMU YOK"/ Devekuşu Kabere Tiy. /Ptsi, Sl. hariç her gece: 21:00, Çrş, Ctsi, Pz: 18.00
"KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR" (H. Dormen) /Koca Mustafa Paşa Çevre Tiy. /Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi: 21.00, Çrş: 16,00, Pz: 16.00 - 18.30
"KIRKINDAN SONRA"/ G. Ülkü - G. Özcan Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00
"KELAYNAKLAR" (Bilgesu Eranus) / E. Fosforoğlu Tiy. / Cm, Ctsi: 18.30
"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Z. Diper) /Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy.) /Çrş: 14.30, Ctsi, Pz: 11.00
"ÖLÜMÜ YAŞAMAK" (Orhan Asena) / Kent Oyuncuları / Cm: 20.30, Ctsi: 14.300
"SAVUNMA"/ Kenter Tiy. /Ptsi: 21.30
"SEVGİ ÜLKESİ" (Muharrem Şen) / (Çocuk Oyunu) T. Gelenbe Tiy. / Ctsi, Pz: 11.00

ANKARA

"AYININ FENDİ AVCIYI YENDİ" /AST /Ctsi, Pz: 13.00
"CİMRİ İLE OĞLU"/ AST/Ctsi, Pz: 10.30
"RESİMLİ OSMANLI TARİHİ"/AST/ Ctsi: 15.30 - 18.15
"YAZ MİSAFİRLERİ"/ AST/Prş: 18.15 , Pz. 15.30 - 18.15

SERGİLER

İSTANBUL

Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: **Salih Acar, resim** (19 Nisan'a kadar)
Akbank Etiler Sanat Galerisi: **Jülide Atılmaz Ünal, resim** (29 Nisan'a kadar)
Cumalı Sanat Galerisi: (Nişantaşı) **Selçuk Topuz, resim** (17 Nisan'a kadar)
Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) **Cevat Dereli, resim** (8 Mayıs'a kadar)
Galeri Cep. **Emin Naci Akkuyu, resim** (17 Nisan'a kadar(
Harbiye Garanti Bank Sanat Galerisi: **Ahmet Uzelli, resim** (23 Nisan'a kadar)
İtalyan Kül. Mer.: **Duillio Cambellotti, resim** (20 Nisan'a kadar)
İtalyan Kül. Mer. : **Franco Ottavianelli ve Primo Senesi, resim** (15-28 Nisan)
Maçka Sanat Galerisi: **Mustafa Ata, resim** (30 Nisan'a kadar)
Pangaltı Sanat Galerisi: **Karma Sergi** (18 Nisan'a kadar)
Pangaltı Sanat Galerisi: **Mehmet Ali Resimcioğlu, resim** (18 Nisan - 5 Mayıs)
Parmakkapı İş- Sanat Galerisi: **Yaşar Yeniceli - Mukaddes Saran, resim** (18 Nisan - 6 Mayıs)
Taksim Sanat Galerisi: **Nihat Darcan - Niyazi Toptoprak, resim** (16 Nisan'a kadar)
Tanak Sanat Galerisi: **Nadire Özalp (Hattatoğul) Seramik sergi** (13-20 Nisan)
Tiglat Sanat Galerisi: **Karma Sergi** (Akademi Ustaları) (Nisan ayı)
Urart Sanat Galerisi: **Gülsen - Teoman Südor, resim** (28 Nisan'a kadar)
Yapı Kredi Osmanbey Sanat Galerisi: **Beki Bardavid, "Ağzımda Kül" konulu Deyişler Feride Arditi, "Doğa İzlenimleri" konulu resim sergileri** (Bu gün son gün)
Yapı Kredi Osmanbey Sanat Galerisi: **S. Orhan Günkut, resim** (18 - 4 Mayıs)

ANKARA

"Atlılar Grubu" resim sergisi/ Türk - İngiliz Kül. Der. / (9-22 Nisan)
Vakko Sanat Galerisi: **A. Galip Onat, resim** (30 Nisan'a kadar)

İZMİR

Akbank Konak Sanat Galerisi: **Mustafa Akgün, resim** (19 Nisan'a kadar)
Ege Ünv. AKM: **Fotoğraf Sergisi** (Tiy. ve S. alonu) (21 Nisan'a kadar)
Vakko Sanat Galerisi: **Süleyman Saim Tekcan, resim** (30 Nisan'a kadar)

KONSERLER - RESİTALLER

İSTANBUL

"Attila" (G. Verdi) / AKM Büyük Salon/ İst. Dev. Operası / 16 Nisan Ctsi: 15.30, 20 Nisan Çrş: 20.00
Flüt - Gitar İkilisi/ Thomas Pinschoff-Hochen Schubert / AKM Konser Salonu / 21 Nisan Prş: 18.30
İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: Nezih Seçkin, Solistler: Gülay Uğurata, Mehmet Erten, Cemil Özdoğan, Şafak Mula / AKM Konser Salonu /16 Nisan Ctsi: 11.00
İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: Demirhan Altuğ, Solistler: Verda Erman, Sükan Tangüner/ AKM Konser Salonu / 22 Nisan Cm: 18.00
"La Boheme" (G. Puccini) / AKM Büyük Salon/ İst. Dev. Operası / 19 Nisan Sl: 20.00
"Venedik'te Bir Gece" (J. Strauss) / AKM Büyük Salon / İST. Dev. Operası / 21 Nisan Prş: 20.00

ANKARA

Ankara Oda Ork. Konseri / Konser Salonu / 19 Nisan Sl.
... İsmail Aşan (Keman) / 22 Nisan Cm: 20.30
Türk-İngiliz Kül. Der.: **Oda Müziği Konseri**/ 20 Nisan Çrş: 20.30
Piyano Resital: Muhittin Dürüoğlu / 21 Nisan Prş: 18.00

İZMİR

İzmir Dev. Opera ve Balesi: Manisa Turnesi/ **Çeşme Başı Balesi** ve opera şan konseri/ 21-22- 23 Nisan

KONFERANS - AÇIKOTURUM

İSTANBUL

"Doğa-İnsan"/ Prof. Gazanfer Erim/ Yıldız Ünv. Konferans Salonu/ 20 Nisan Çrş: 15:00
"Doğa ve Davranışlarımız"/ Prof. Maruf Önal/ Yıldız Ünv. Konferans Salonu /21 Nisan Prş: 15.00
"Doğa ve Yapı Fiziği" / Prof. Şazi Sirel/ Yıldız Ünv. Konferans Salonu / 22 Nisan Cm: 15.00
"Federal Almanya'da Türk Sineması İmajı"/ Yön: Rekin Teksoy / Yapı Kredi, Tünel Konferans Salonu / 20 Nisan Çrş: 17.00
Harbiye Kenter Tiy. / **"Aile ve Çocuk"** konulu konferans / Her Sl. ve Prş: 17.00 /26 Nisan'a kadar

ANKARA

"Anadili Öğretimi"/ Emin Özdemir / Türk Dil Kurumu/ 16 Nisan Ctsi: 15.30
"Avusturya Kültürü' konulu konferans / Sanat Kurumu/ 16 Nisan Ptsi: 17.00
"Bremen Mızıkacıları" konulu oyun tartışması / Sanat Kurumu / 19 Nisan Sl: 1700
"Karl Jaspers" konulu Felsefe oturumu/ Sanat Kurumu / 20 Nisan Prş: 18.00
"Önemli Adam" konulu oyun tartışması / Sanat Kurumu/ 18 Nisan Ptsi: 18.00
Ege Ünv. AKM: Ege Tıp Fak. tarafından **"Endokrin Kas.** "konulu kongre/ Tiyatro ve C.D. Salonları / 21-22 Nisan: 09.00 - 17.00

SİNEMA GÖSTERİLERİ

İSTANBUL

"Büyük Umutlar"/ Yön: Joseph Hardy, Oy: Michael Y. Sarah M. /AKM Sinema-TV Birimi/ 15 Nisan Cm: 18.00, 16 Nisan Ctsi: 1500 -18.00
"Die Bitteren Tranen Der Petra Von Kant" / Türk-Alman Kül. Enst. Sinema - TV Birimi/ 16 Nisan Ctsi: 13:00
"Götter Der Pest" /Türk-Alman Kül. Enst. Sinema - TV Birimi / 16 Nisan Ctsi: 16.00
"Handler Der Vier Jahreszeiten" /Türk-Alman Kül. Enst. Sinema-TV Birimi / 16 Nisan Ctsi. 1900
"Kaçak" /Yön: Memduh Ün, Oy: F. Girik - T. Akan / AKM Sinema - TV Birimi / 19.20 Nisan : 18.00
"Kırmızı Balon'un Devrialemi" /Yön: Paul Efrague, Oy: Paskal L. Andre Guille / AKM Sinema-TV Birimi / 22 Nisan Ctsi: 18.00
"Tarka The Otter"/ Yön: David Cobham, Oy: Edward Underdown, Peter Bennett / İngiliz Kül. Sinema - TV Birimi / 15 Nisan Cm: 14.30 - 19.00, 16 Nisan Ctsi: 14.30 - 19.00
"Victor Victoria"/ Yön: Blake Edwards, Oy: Julie Andrews, James Garner, Robert Preston/ Amerikan Kül. Mer. / 19 Nisan Sl: 18.00

Ist. Uni, Mediko- Sosyal Merkezi / **Saydam** Gösterisi: Yılmaz Kaini / 21 Nisan Perş: 17.00

ÇÖZÜMLER

ÇİFTE ÇETREFİL

A) PİETER BRUEGEL
B) İDDİA ETMEK
C) RENGAHENK
D) SEYRAN
E) UYGAR
F) LEYLA ERBİL
G) TATTIRDIM
H) AYYAŞ
I) NEBL
J) ATTİKA
K) BEDEN EĞİTİMİ
L) DİDİŞME
M) AYDIN
N) LİDÇÜ

1 B A	2 F L	3 N Ç	4 C A	5 E K	6 A T	7 D A	8 D Y	9 N Ü	10 C K	11 D S	12 A E	13 J K	14 B T	15 A E	16 E Y	17 E A
18 G T	19 F A	20 C N	21 A E	22 A R	23 A E	24 C N	25 A L	26 B E	27 A R	■	28 F Y	29 B E	30 G T	31 A İ	32 H Ş	33 B İ
34 D N	35 B İ	36 B M	37 B D	38 G A	39 B D	40 H A	41 H A	42 F L	43 G D	44 G I	45 K D	46 C E	47 C R	48 G T	49 A B	50 C E
51 I N	52 F İ	■	53 F B	54 J A	55 L Ş	56 G I	57 G M	58 J A	59 F L	60 M I	61 A P	62 C H	63 M A	64 K N	65 A G	66 J İ
67 H Y	68 E E	69 D R	70 F E	71 C G	72 K İ	73 L D	74 F E	75 H Y	76 K İ	77 K M	■	78 E G	79 K İ	80 J T	81 J T	82 L İ
83 K Ğ	84 L İ	85 L M	86 M Y	87 I E	88 E R	89 I L	90 K E	91 F R	92 L D	93 K E	94 I B	95 A U	96 N L	97 M D	98 E U	99 N D
100 K E	101 G R	102 K T	103 K B	104 L E	105 M N	106 N İ										

"Alçakta yüksekte yatan erenler
Yetişin imdada aldı dert beni
Başım alıp hangi yere gideyim
Gittiğim yerlerde buldu dert beni"
(...)

SATRANÇ

Kombinezon 1 : DOROSKEVIC-FEDOROV
1.Ve5! Fd5 2.Kc2 Vd7 3.Kc8+Ke8 4.Vc7! ve kazanır. Beyaz arka arkaya Vezir ve Kalesini veriyor. Kaleyle 'Şah' çektikten sonra Veziri yine boşa bırakıyor fakat siyah için yapacak hamle yok.
Kombinezon 2 : HORNER-P.LITTLEWOOD
1.... Ad6!! 2.g5 Ae4! 3.Ad5 + Şd4 4.Ab4 Şc3! ve kazanır. Eğer 5.Aa2 Şb3 kazanır. Eğer 5.Ad3 a2 kazanır.
Siyahın At manevrası beyaz için adeta zorunlu bir kayıp oluyor.

ÇAPRAZ BULMACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Y	A	Ş	A	M	A	S	A	N	A	T	I
2	I	Ş	I	L	A	M	A	■	■	T	U	Ş
3	K	A	R	A	S	E	V	D	A	■	M	I
4	I	R	A	K	■	S	U	A	L	M	A	K
5	M	■	K	A	N	■	N	■	T	U	■	Ç
6	G	■	A	D	A	N	M	A	■	A	Ç	I
7	Ü	■	Y	A	R	■	A	R	A	N	■	■
8	N	D	■	R	İ	Ş	■	■	■	N	A	K
9	L	İ	M	O	N	■	M	İ	S	İ	N	A
10	E	R	O	L	■	T	İ	■	U	D	U	L
11	R	E	■	M	U	S	A	M	■	■	T	A
12	I	K	N	A	S	■	T	E	İ	N	■	N

YANILMA PAYI

CEMAL SÜREYA

KOESTLER'İN SÖZLERİ

Mezartaşınıza ne yazılsın isterdiniz?

— "En iyisini yapmaya çalıştı; baktı ki ortaya çıkan yetersiz."

Geçenlerde eşiyle birlikte intihar eden Arthur Koestler, 1979'da, kendisiyle yapılan bir konuşmada yöneltilen soruya bu karşılığı veriyordu. Komünizmle birlikte siyasadan da kopmuştu Koestler. Kendini daha çok psikolojiye, biyolojiye vermiş, ayrıca metafiziğin sınırlarında dolaşmaya başlamıştı. İnsanlığın geleceği konusunda bazı soruları yanıtlarken, kendi hayatından da örnekler getirdiği bu konuşmanın ilginç bulduğum yerlerini özetle aşağıya alıyorum. Sanırım yazarın intihar düşüncesi dört yıl önceki sözlerinde de saklı. Hiç değilse böyle bir düşünce dışta değil.

— 73 yaşındasınız; bu yaşta hayatınızın bilançosunu nasıl yapıyorsunuz?

— XVIII. yüzyılda yazılmış İngilizce bir kitabı anımsarsınız herhalde: **Pilgrim's Progress** (Hacı'nın İlerleyişi). Mistik bir çeşit istiareye başvurularak, bir yolculuğun ileri doğru açılışı anlatılır o kitapta. Ben de **Hacı'nın Gerileyişi** adlı bir kitap üzerinde çalışıyorum. Hayatımın bilançosu belki de bu sözcük oyununda saklı. Kesinliklere doğru ilerleme yerine, belirsizliklere doğru gerileme söz konusu olmuş bende.

— Ne gibi belirsizlikler?

— Gençlik dönemim olan 29 yıllarında, evreni matematik formüllerle yazılmış açık bir kitap olarak görüyordum; fizik denklemlerin, toplumsal dinamizmlerin diliyle yazılmış bir kitap. Bugünse, o kitap görünmez mürekkeple yazılmış gibi geliyor bana.

— Ama insan ve evren üstüne bilgilerimiz…

— Bir gün bütün soruların karşılıklarını bulabileceğimize inanmıyorum. Usçu bir kuruntudan başka bir şey değil o inanç. Sonsuzluk, sonsuz küçükler, sonsuz büyükler gibi kavramlara hakim olacak güçte değiliz. Kafamızdaki bilgisayar onlara göre programlanmamış.

— Bugün geriye baktığınızda hayatınızda başka bir doğrultunun da olanaklı olduğunu görüyor musunuz?

— Herkesin hayatına uyan bir soru bu. Raslantılar ya da bazı dramlar araya girmese, hayatımız çok mu başka olurdu? Yoksa yazgımız çok önceden mi belirlenmiş; o raslantıların, dramların etkisi temel çizgiyi değiştiremeyecek kadar küçük mü kalmakta?

— **Janus** adlı yapıtınızda serbest iradeden ve gerekircilikten söz ediyorsunuz…

— İnsan tanrıların oyuncağı olmadığı gibi kromozomların tutsağı da değildir. Felsefi görüşü ne olursa olsun, bir adam, kişisel sorumluluğuna inanmaksızın günlük hayat içinde devinemez; bu sorumluluk da seçme özgürlüğünü gerektirir. Özgürlüğün ise ancak görece bir tanımı yapılabilir: özel bir baskı ya da güçlük karşısında özgürüzdür. Özgürlüğün öznel deyimi, rengin algılanması, acının duyulması gibi bir veridir. Ama bu deneyim, bizi otomatlaştıran **alışkanlıklarla**, göreneklerle aşınır. Baskı ve **serbest irade** bir terazinin iki kefesi gibidir. **Ama** bu terazinin başkası için bir ahlak yargısı taşımaya izin veren oku yok. Söz konusu ikilem karşısında en güvenceli yöntem iki ayrı ölçü sistemini de kullanmaktır: serbest iradeyi en küçük oranda başkalarına, en büyük oranda kendine karşı uygulamak: "Herkesi anlayacak, kendini bağışlamayacaksın."

— Yazar olarak kendinizde bulduğunuz yanlışlar ve erdemler nelerdir sizce?

— Karmaşık, güç bilimsel kavramlara görece bir yalınlık getirdiğim sanısındayım; yüzeysel olmadığını umduğum bir anlaşırlık. En soyut kavramlara görsel bir imge kazandıran güzel iğretilemeler kullanırım. Ayrıca bazı eleştirmenlerin "gazete üslubu" olarak değerlendirdikleri açık, akıcı bir anlatımım vardır. Kusurlarıma gelince, fazla tekrar var bende. Yeniden okuduğum zaman belirsiz bulurum bazı yerleri; metne daha bir açıklık getirmeye çalışırım. Romancı olarak büyük kusurum, eleştirmenlerin de altını çizdikleri gibi, kişilerden çok düşüncelere önem vermemdir.

— Hayat öykünüzü anlattığınız **Hiérogliphes** adlı yapıtınızın son cildi 1940'ta bitiyor. Daha sonra kısa bir ekle bu tarihi 1952'ye getirdiniz. Sonra da sürdürmediniz işi. Neden?

— Otobiyografimi, tipik bir öykü olduğu için yazdım: yüzyılın başında doğmuş, Orta Avrupa entelektüel sınıfından gelme, Komünizmin, Nazizmin, Totalitarizmin doğuşunu yaşamış bir adamın öyküsüdür. 1940'ta İngiltere'ye yerleştim. O tarihten sonraki hayatımda ilginç bir yan yok.

— Bütün hayatınızda tek amacınızın, başka biri değil de, kendi kendiniz olmak olduğunuzu yazmıştınız. 46 yaşınızda, bu amaca on yıl içinde ulaşacağınızı söylüyordunuz. Ulaştınız mı?

— İnsan bilinci kademeli bir piramit gibi; doruğunda da "ben" dediğimiz şey duruyor Kişi yukarı baktığı zaman sanki orda kişiliğinin çekirdeği varmış, bütün kararlar ordan çıkıyor sanır. Oysa aldatıcı bir durumdur bu. Piramitteki "ben"e hükmedemezsiniz.

— İnsanlığın yıkılmaya mahkûm olduğu kanısındasınız…

— Uygarlığımız kendini yok edebilecek silahlara sahip. Hiroşima'dan bu yana tür olarak yokolma tehlikesi çok belirgin. Atom bombası günümüzde insanlık durumunun bir parçası oldu. İcat edilmiş şey, icat edilmemiş hale gelemez. Ayrıca homo sapiens'in bütün tarihi paranoyak ve kıyıcı çılgınlıklarla doludur. Bunlardan ötürü, dediğim mutlaka olacaktır. Kendi türünü öldüren tek hayvan insandır.

— Ay'a gidiyoruz da…

— Ay'a gidiyoruz ama, Doğu Berlin'den Batı Berlin'e geçemiyoruz. Gerçekte katiller bireyler değil, gruplardır. Birey, grupla özdeşleştiği zaman adam öldürüyor. Askerler birbirlerinden nefret ettikleri için vuruşmazlar; grubun (kabile, ulus, din, ideoloji) kurallarına boyun eğdikleri için yaparlar bunu.

— Dil olmasa, savaş da mı olmazdı?

— Dil olmasa, sloganlar, gösteriler, savaş çığlıkları da olmaz. Savaşmak için sözcüklere bağlı bir anlaşmazlık gerek. Bakın, Japonya'da göçebe maymun kabileleri vardır; alışkanlıkları birbirine benzemez; kimisi o gruptandır, kimisi bu gruptan; bir grup meyveyi yıkayarak yer, bir grup yıkamadan. Ama gruplar karşı karşıya geldikleri zaman birbirlerini şaşkınlıkla seyrederler, o kadar. İnsanlar olsa, oracıkta hemen savaşmaya başlarlardı. Başka gezegenlerde bizimkinden daha az kıyıcı türler olduğuna inanmak isterdim.

OKURKEN YAZARKEN

AHMET OKTAY

UCUZ FIKRACILIK VE OSCAR WILDE

Gazetelerin Pazar ekleri'nin "okur beğenisine" **göre** hazırlandığı, amacın tatil gününde "can sıkmamak" olduğu söylenir hep. Bu, aslında, ekleri hazırlayanların düşüncesidir ama, uzun yıllar süren bir **koşullandırma** sonunda, okurun beklentisi durumuna dönüştürülmüştür. Kurumlaştırılmış satış (tiraj) **standartları;** foto-roman, fıkra, araştırma adı altında paketlenerek; **boş zaman değerleri** saydırılmıştır: En karmaşık düşünceler basitleştirilmekte, üretildikleri bağlamdan soyutlanmaktadır, Toplumsal/insanal yaşamın bütünü dıştalanmıştır, bir "andır" öngörülen. Sunulan içerik, okuru reel-yaşamından koparmayı, ona **sıkıntılarını** unutturmayı istemektedir zaten. Böylece, boş zamanını **özgürce** değerlendirmesini sağlayacak her türlü olanaktan yoksun bulunan okur kitlesi, önüne başka bir **seçenek** çıkarılmadığı için, başkalarının önkabullerini kendi öz beklentisi saymaktadır. Profesyonel gazeteciyi bir kötü niyet simgesi gibi görmediğimi ya da bir gözbağcı saymadığımı söylemek bile fazla elbet. O gerçekten de **mesleğinin** gereklerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Çünkü, gazeteci önceden var olan bir **aygıtın** içine doğmakta, bir **gelenek** devralmakta ve bir **pratiği** sürdürmektedir. Gelgelelim, önvarsayımlarının iyi niyeti işlevinin **sonuçlarını** önleyememektedir, çünkü aygıt, gazeteciye aşkındır.ˣ

Bu kısır-döngü, zamanla kimi yazarları alabildiğine sorumsuz kılmaya da yetmektedir elbet. Okur düzeyinin düşüklüğü varsayımından yola çıkan bu türden yazar, biçemini alabildiğine "**laubalileştirir**" okuruyla içli dışlı olduğuna inandığı için. Düşünce tutarlılığı aramaz olur ve aklına geleni söylemeye başlar. Çünkü, dediğim gibi, **eğlencelik** arayan okurun hiç bir bilgiyi, savı ve yorumu araştırmayacağına güveni tamdır. Bu güvenle, yarım yamalak bilgilerle yetinmeye, en saçma sapan düşünceleri "paradoks" diye öne sürmeye, kısaca saçmalamaya başlar.

Hürriyet'in 26 Mart 1983 tarihli Kelebek ekinde yayınlanan Aydın Boysan'ın "Çarpık İlişkiler" başlıklı yazısı, **ucuz fıkracılığın** baş yapıtlarından biri sayılmalıdır. Firavun Keops'un kızını fuhşa sürüklediğinden başlayan Boysan, Amerikan bahriyelilerin Abanoz sokağını şenlendirişine sıçramakta, verginin cinsel temas sayısı üzerinden alınması gibi "adına" yaraşır öneriler yapmakta, fahişelerin vesikaya bağlanmalarına değindikten ve Orhan Veli'nin geleneksel bir izleği tersine çeviren, "fahişe" denileni insan olarak algılayan güzelim şiirini bu sululuğa kattıktan sonra sözü Oscar Wilde'a getirmektedir.

Boysan'ın beldenaşağı "malûmat furuşluğu" üzerinde durmayacağım, ama Wilde'a ilişkin üç beş söz zorunlu. Okura Wilde'ın çevresini küçümsediğini, onlara hakaret ettiğini **bildiren** yazar, bu küçümsemenin nedenlerini ve yöneldiği çevrenin aktörel ve kültürel yapısını vurgulamak gereğini nedense duymuyor. Çünkü, Boysan **meddah**'ı oynamaktadır ve fıkrasının başlığını destekleyecek ayrıntılara, daha doğrusu **süslere** gereksinim duymaktadır. O zaman gelsin **eşcinsel** olan Wilde. "Sonunda cezasını buldu" diye yazarken Boysan daha o zamanda içinde pek çok eşcinsel bulunan İngiliz aristokrasisinin Wilde'ı mahkum edişinden zevk duyuyor gibidir. Egemen düşünce biçiminin dışına çıkan her şeyin ancak cezayla düzeltilebileceğini imliyor aslında yazar. Hırsızın eli, eşcinselin organı, muhalifin kafası kesilmeli. Doğrusu çok etkili bir tedavi yöntemi.

Aydın Boysan, yalnızca Andre Gide'ın Wilde'a ilişkin notlarından yararlandığını belirtmemekle kalmıyor, onun sonuna kadar bu İngiliz şairinin **yanında** yer aldığını da gizliyor okurdan. Eşcinsel lordu yargılamayan ama Wilde'ı mahkum eden çifte standartlı adalet karşısında sözcüklerinden başka hiç bir şeyi olmayan şair, "bir kürek mahkûmu olmanın çekiciliğine dayanamıyorum" demekten başka ne yapabilirdi? Ama zamane meddahı, şairin kara-alayındaki toplumsal/siyasal **eleştiriyi** sezemez elbet. Ya da sezer, ama açıklamaz.

"Espri" yeteneğiyle kendinden geçen yazar, birden yazının uzadığını farkedince, eşsiz bir **gazeteci özetlemesi** yapar: "İki yıl hapse mahkum oldu. Gidiş o gidiş. Sanki bu dünyadan o gün yok oldu Wilde. Sonrasını doğru dürüst bilen yok". Var sayın Boysan. Yabancı yapıtlara falan bile başvurmak gerekmiyor. B. Toprak'ın çevirdiği **De Profundis**'e bakmanız yeter. Wilde zındandan çıktıktan sonra Fransa'ya gitti, başka ülkeleri dolaştı, ama değerleriyle asla **uzlaşmadığı** İngiltere'ye dönmedi. Zından yaşamından esinlenen **Reading Zındanı Baladları**'nı yazdı Fransa'da. İçerdeyken de **De Profundis**'i. 1900'de Paris'te bir otel odasında sekiz saat can çekiştikten sonra öldü. Mezarı şimdi Pére-La-chaise'de.

Aydın Boysan konuyu bağlarken şunları yazıyor: "Belki de Oscar Wilde'ın yüzü de sonunda Dorian Gray'ın Portresi'ne benzemiştir." Burada Pazar eki okurundan gizlenmiş olsa da emin olabileceğimiz tek şey var: Boysan'ın yüzü Gray'in yüzüne, daha kitabın yayımlandığı1891 yılında yenik düşmüştür.

ˣ *Ama bu, sorunları yansıtmayı, okurlara doğru bilgi vermeyi öngören gazeteciler olmadığını, basının da kitlelere olumlu hiçbir şey sunmadığını söylemek değildir elbet.*

MİZAH

MİM UYKUSUZ'LU GÜNLERDEN BİRKAÇ ÇİZGİ...

PLASTİK SANATLAR

BU AÇIKLAMA GEREKLİDİR

SEZER TANSUĞ

19. Yüzyıl sonu ressamlarının fotoğrafla ilişkilerinin belirlenmesi süreci aynen aşağıda sıralandığı gibidir:

1. Dr. Necdet Göze'nin A.B.D.'den getirdiği, Abdullah Erenes orijinal fotoğraflarını kapsayan albüm, 1980 yazında elime ulaştı. İlk farkına vardığım olgu, Galeri Baraz'da bulunan bir resimle albümdeki bir fotoğrafın aynı oluşu idi.

2. Adnan Çoker'e birçok resimlerin

4. Ertesi günü albümü Akademiye götürdüm ve söz konusu örnekten başka, eski M.E.B. takvimlerinde basılmış, uzaktan Yıldız Camiini gösteren primitif resmin fotoğrafını da albümde saptadık.

5. Daha çok örnek olması gerektiği hususundan hareket ederek, o sıralarda Yıldız Sarayının onarım işinde görevli Mukaddes Hanım'a Yıldız sarayından eski fotoğraflar saptayıp saptamadıklarını sordum. Mukaddes Hanım, Yıldız sarayında görevli olan bir arkadaşının İstanbul Üniversitesi kitaplığın-

işin görevlisi Erdal Aksoy yaptı.

7. Adnan Çoker, konuyu yayımlayacağımı öğrenince telâşlandı ve beni yönlendirmekte çaba gösterdi. Hele özel bir galeride tuval örneği bulunan ilk bulgudan söz etmememi özellikle rica etti. Ben de "sarsma"dım. Konu imzamla ilk kez bilindiği üzre ve bilindiği biçimde Sanat Çevresi Dergisinin Eylül 1980, 23. sayısında yayımlandı. Daha sonra ben bu konuyu kitap yayınına da geçirdim. Fakat Adnan Çoker DGSA arşivine kendi malı gözüyle baktığı ve bana çekilen fotoğraflar-

Mizahın görevi çağının çizgili çizgisiz yergisini yapabilmekse, Uykusuz bu işi Türkiye'mizde başaran ilk ustalardandı

RIFAT ILGAZ

O yıllarda, elime kalemi alıp da hangi yazınsal türü denedimse ya arkamda bir polis görürdüm, ya karşımda bir savcı... Sonra gelsin yargıçlar... Ağırceza, asliye ceza, daha olmazsa ticaret mahkemesi yargıçları...

Hele mizahtan çektiklerim!.. Diyeceksiniz, mizah da bir yazınsal tür mü? Değil ama siz kimin evini soruyorsunuz! Polis değil, savcı değil, yargıç değil, bu kez de karşınıza bakan bile değil de, başbakan dikilir.

Yıl 1950... Aylardan Mayıs... Günlerden pazartesi... Başbakan Adnan Menderes Büyük Millet Meclisi'nde yeni hükümetin yeni programını okuyor... Koskoca bir hükümet başkanı.. Memleketin çözüm bekleyen yüzlerce sorunu dururken bakın sayın Başbakan neler söylüyor:

"Bugün aşırı sol cereyanlara mensup olanların, mücerret bir fikir ve kanaat sahibi olmaktan ziyade, yıkıcı cereyanların aletleri olduklarına şüphemiz yoktur. Fikir ve vicdan hürriyeti perdesi altında, bütün hürriyetleri kan ve ateşle yok etmekten başka bir maksat gütmeyen bu ajanları adalet pençesine çarptırmak için icap eden kıstasları vuzuh ve katiyetle tespit etmek zaruretine inanıyoruz. Ancak bu zaruretledir ki, mizah ve siyasi tenkit kisvesi altında ayakta tutulmak istenen ve hakikatte düpedüz aşırı sol cereyanların eseri olan neşriyatın tahribatından memleketi korumak kabil olabilecektir."

O günlerde Mim Uykusuz'la Hür Markopaşa adında bir mizah dergisi çıkardığımızdan, Meclis'teki bu konuşmaya ister istemez kulak kabartıyoruz. Söylevde "mizah" geçtiği için... Kala kala iki mizah dergisi kalmıştı piyasada o günlerde... Aziz Nesin'in Medet adlı mizah dergisi, bir de bizim Hür Markopaşa... Medet'in karikatürlerini Eflatun Nuri çiziyor, Hür Markopaşa'nınkini Mim Uykusuz... Cezaevinden, içerdekilerin sağlığı nedeniyle bir senelik hava tebdiliyle çıkarıldığım için, Hür Markopaşa'nın ne sahibi görünüyorum, ne sorumlu müdürü... Gelgelelim tüm yazılarını ben yazıyorum... "Markopaşa dert dinliyor"una kadar...

(Kendimden söz edecek değildim bu yazıda. Size Uykusuz'u anlatmak istiyordum... Gelgelelim, ölümü nedeniyle yazılan inceleme yazılarında, Markopaşa dizisinden o türlü adlar sıralandığı halde, Hür Markopaşa'nın adı anımsanmadı. Konu Mim Uykusuz olunca iki kez yirmişerden kırk sayı olarak birlikte çıkardığımız bu derginin adının geçmemesi ve Mim Uykusuz'un, Medet'te çizdiğinden söz edilmesi, ister istemez gerçeklerin ortaya çıkması için en canlı tanık olarak araya girmeme neden oldu. Bağışlayın!)

Evet Sayın Başbakan Meclis'te bizim Mizah dergilerini suçlarken biz Fındıklı sırtlarındaki evimizin yer yatağında uzanıp Mustafa'yla dergimizi hazırlıyorduk geceleri. Yazılar bitmiş, bir manşet arıyordum bir gece. Tam manşeti bulup yazısını yazacağım sırada baktım Mustafa kestirmeye başlamış. Yazıyı okumadan gözüme uyku girmeyeceği için:

"Hişşşt! Mustafa!" dedim, "Manşeti buldum. Yazısını da yazdım. Dinle! Celal Bayar'ın demokrasinin kuş uçmaz, kervan geçmez yollarında..."

Uykusuz Mustafa gözlerinin kapağını aralayarak:

"Eeee?" dedi, "Uzatma da manşeti oku!"

"Celal Bayar'ın hanı var!"

"Yok... bilmem nesi var!.. Sonra?"

"İşte bu kadar... Beğenmedin mi?"

Homurdanarak sağından soluna dönerken gülüyordu. İktidara geldikleri gün yazdığım yazılardan birine de şöyle bir başlık koymuştum:

"Giden paşam ama, gelen ağam değil!"

Üç arkadaştık Fındıklı yamaçlarındaki bu evimizde. Üçüncü arkadaş, Tütün Yolu'nu çeviren Fikret Uray'dı. Taksim'deki o dik yokuştan inerdik evimize. Sanırım Kazancılar Yokuşu... Sabahları yokuşu dikine çıkmamak için hep Fındıklı'ya iner tramvayla gideceğimiz yere giderdik. "Taksimdeki Ev" adıyla bir çok serüvenlerimiz, dergilere geçmiştir.

Bir gece eve erken dönmüştüm, çoğu zaman evde yazı yazdığım için anahtar bende olurdu. Ceplerime baktım, yok! Fikret Uray'ın karşıdan geldiğini görünce sevindim.

"Anahtar!" dedim.

"Yok mu sende?" diye sorumu yineledi.

"Mustafa'da demek... Ne yapacağız!"

Bekledik kapının önünde uzun süre. Mustafa görünürlerde yoktu. Akşam da görmemiştik, Lambo'da. Derken uzaktan bir karaltı... Geldi, geldi önümüzde durdu, o değildi. Üç katlı evin bir katında kiracı olmalıydı. Dış kapıyı açarsa hiç olmazsa sokakta beklemekten kurtulacaktık. Ceplerini yokladı. Bir anahtar çıkardı. Umutlandık. oysa iç kapının anahtarıymış. Üst katın ziline bastı. Kimse yoktu, bu katta da...

"Baylar!" dedi, "Birinci katta oturuyorsunuz değil mi?"

"Evet!" dedik.

"Bu anahtar iç kapının!"

"Bizde ikisi de yok!" dedik.

Baktık, Mim Uykusuz karşıdan sökün etti. Sallana sallana geliyor.

"Kimi bekliyorsunuz, beni mi?" dedi.

"Seni! Aç da girelim!" dedik.

Aradı ceplerini, bulamadı, anahtarı. Evin arkasına dolandı adını bilmediğimiz kiracı.

"Tamam baylar!" dedi, "Pencereniz açık kalmış. Girebiliriz!"

Birinci katta da otursak yokuşun üst başındaydı evimiz, pencere yüksekteydi.

"Hanginiz girersiniz pencereden, omuzlarıma basıp da?"

Bir göz attı üçümüze.

"Ben!" dedi, Mustafa.

Adam şöyle bir baktı, sallandığını görünce, ikimize kaydırdı bakışlarını. Cezaevinden yeni çıkmıştım raporlu olarak. Bende iş yoktu. Fikret bir yanıyla Teknik Üniversitede asistan, bir yanıyla çevirmen. Tam masa adamı. Mustafa'ya döndü yeniden:

"Evet, sen!" dedi, "Bas omuzlarıma!"

Mustafa ayakta zor duruyordu. Onu ayaklarından kavradığı gibi aldı omuzlarına. Uzattı açık pencereye. Hooop! Bizim Uykusuz içerde!

Çok geçmeden kapılar açılmış, yeniden bir araya gelmiştik evin önünde. Fikret:

"İyi geceler bayım!" dedi ikinci kattakine, "Ben Fikret Uray!"

"Ben Rıfat Ilgaz!"

"İyi geceler! Ben de Mustafa Uykusuz!"

"Ben de Kemal!" dedi komşumuz, "İngiliz Kemal derler bana! Hepinize iyi geceler!"

Böyle karikatüriste böyle polis!

Mustafa'yı tanıtmaya çalışan yazar arkadaşların büyük unutkanlığı çizdiği dergileri sayarlarken sahibi olduğu dergiyi unutmaları! 27 Mayıs'tan sonra Doğan Can'la birlikte "Külah" adlı bir mizah dergisi çıkarmadan önce beni de ortaklığa çağırmışlardı. Yazılarını ben yazacak, karikatürlerini Mustafa çizecek, sekreterliğini ve yönetmenliğini de Doğan Can üstlenecekti. Patron olmaktansa işçiliği yeterli gördüm. Salıdan salıya haftalığımı alacaktım, o kadar...

Alacağım haftalık, satışa göre olacaktı. Dergi on bin satarsa haftalık yüz lira... Yirmi bin satarsa iki yüz lira... Otuz binde üç yüz... Bizim haftalık beş yüz liraya kadar çıktı. Birinci patron Doğan'dan haftalığımı alıyor, ikinci patronum Uykusuz'la içmeye gidiyordum. Mustafa patron olduğu için derginin sermayesinden para çekip meyhanelerde harcayacak değildi ya!.. Derginin satışı durmadan arttığı için kağıda gidiyordu paralar! O dergiden belleğimde kalan, bir fıkracıktır bir de. Hemen bir dize bulup "Külah" adının altına kondurdum:

"Kelle sağ olsun, cihanda hiç külah eksik değil!"

1950'lerin ünlü mizah düşmanı Menderes, kahve tiryakilerinin de düşmanıydı! İktidarı sırasında kahve bulamayan tiryakilere şöyle çıkışlar yapmıştı bir meydan söylevinde:

"İçmeseniz şu kahveyi ölür müsünüz!"

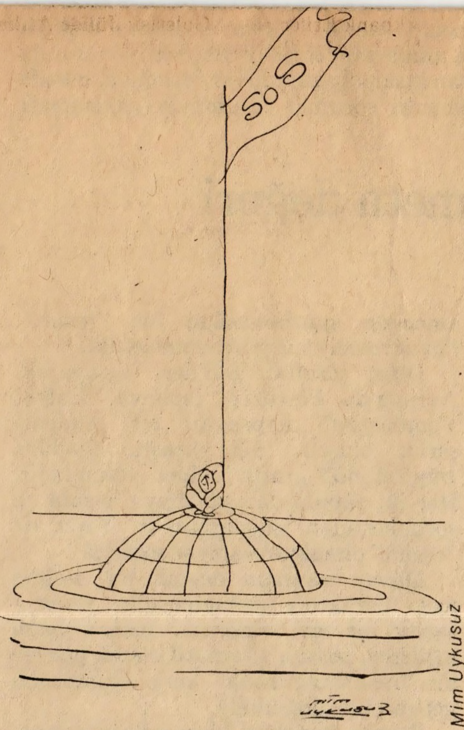
Külah'ın yazılarını hazırlarken anımsamıştım onun bu öfkesini. Devir değişmişti. Sayın Başbakan Yassıada'da efkardan kahve üstüne kahve içiyordu. "Mizah", kendisine, Meclis kürsülerinden "şüphe"yle bakanlardan hıncını almalıydı. Aldım elime kalemi...

— Sayın Başbakan, dedim, biz tiryakiler şu kadar yıl kahve bulup içemedik... Dediğin gibi, ölmedik! Peki sen neden içiyorsun! Niyeti bozdun mu yoksa!..

İç de öl mü diyelim sana! Bu benim yanıtım değil kuşkusuz. Mizah mantığının yanıtıydı!

Mustafa'nın yanıtı da daha başka olmuştu. Tam Uykusuz'a yakışır bir yanıt. Söylevlerinde nurlu ufuklar vaadeden Sayın Başbakanı yükseklere çıkarıp nurlu ufukları seyrettirmişti, hem de ayaklarını yerden keserek... Sorgular bile başlamamıştı henüz. Bu da çizgili mizahın yanıtı olmuştu o yıllarda.

Mizahın görevi çağının çizgili, çizgisiz yergisini yapabilmekse, Uykusuz bu işi Türkiye'mizde başaran ilk ustalardandır.

fotoğraftan yapılmış olabileceğini söylediğim zaman, kendisi kısa bir süre önce dört yıl müzenin müdürlüğünü yürüttüğü halde, böyle bir husus üzerinde durulup düşünülmemiş olması yüzünden intikali geç oldu ve bir aya yakın bir gecikmeyle bu uyarıma uyandı.

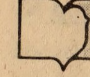
3. Uyanmasıyla birlikte uykusunda keşifte bulunmuş olarak bana telefon edip resimler fotoğraftan yapılmış olabilir dedi. Ben de söylemiştik ya birader, dedim. Adnan Çoker albümü görmek istediğini, mümkünse Akademiye getirmemi rica etti.

da bulunan Yıldız Sarayı kitaplığı albümlerinden, onarımın orijinal olması amacıyla eski fotoğraflar çektiğini söyledi. Rica ettik, bu arkadaş çektiği fotoğrafları getirdi. Ancak bu arkadaş işi pek amatörce yapmıştı; fakat getirdiği fotoğraflarının pek çoğu primitif tuvallere geçmiş görünümlerdi.

6. Aynı kitaplıktan aynı fotoğrafları temiz çekmek üzere izin kâğıdıyla gidildi ve albümlerde Ahmet Şekin ve Hüseyin Zekâi Paşa'nın tuvallerine model olan başka fotoğraflar da saptanıp çekildi. Bu işleri usta ve duyarlı bir fotoğrafçı olan, DGSA'da bu

dan vermediği için özel koleksiyondan örneklerle resimlendi. Daha sonra ben konuyu gene Dr. N. Göze'nin A.B.D.'den getirdiği bir yazıda belirtilen Hindistan'da yapılmış bir araştırma ile başka yönlerden de vurgulayan yazılar yayımladım. (Varlık, Ocak 1983 - Yazko - Somut 11 Şubat 1983).

Görüldüğü gibi olay son derece açık seçik ve patetik olan bir yönü de yok. Sadece dediğimiz gibi "sarsmadık". Hepsi ondan ibaret. Fakat biz hırslı davranmayınca karşı tarafı hırs arzetti

TİYATRO

İZMİR'DE KÜÇÜK BİR HAFTA BÜYÜK BİR ADIM...

ERDOĞAN AYTEKİN

Oyun yazarı adayları küçük oyunları ile geleceğe, oyun yazarlığının bu gün içinde bulunduğu bunalımı aşma açısından yeşil ışık yaktılar.

22 Dünya Tiyatro Günü İzmir'de "Hafta" olarak kutlandı. Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü Tiyatro Ana Bilim Dalı'nın gerçekleştirdiği hafta tam bir sanat şöleni görüntüsünde sürdü. Özellikle Sahne ve Görüntü Sanatları Bölüm Başkanı Prof. Dr. Özdemir NUTKU'nun yılların deneyimi ile çıktığı yolda genç asistanlarının ve altmışa yakın öğrencisinin uyumlu bir düzen içindeki çalışmaları bu başarılı haftanın altına atılan somut imzalardı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Nezihe SÖNMEZ'in 27 Mart günü yaptığı açış konuşmasını Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İng. Doğan TUNA ve Prof. Dr. Özdemir NUTKU'nun konuşmaları izledi.

Bugünün içimizi burkan en anlamlı yanı Tiyatro Ana Bilim Dalının tatbikat sahnesine, değerli tiyatro adamı, unutulmaz insan Suat TAŞER'in adının verilmesi idi. Bu karar haftaya katılan izleyiciler tarafından uzun uzun alkışlanarak paylaşıldı.

G.S.F. nin yanında, Haftaya, Devlet Opera ve Balesi, Ege Ordu Komutanlığı Orkestrası, İzmir Devlet Konservatuarı, eğitim filmleri ile Büyükelçilikler katıldı. Kendisi bir sanat kurumu olmakla birlikte haftayı izleyen ama katılmayan tek kuruluş Devlet Tiyatrosu idi.

Atatürk Kültür Merkezi'ndeki tiyatro salonunda hafta boyunca konferanslar sürerken, fuayede Tiyatro Ana Bilim Dalı "Sahne Tasarımı" öğrencilerinin, hocaları Öğ. Gör. Talay TOKTAMIŞ'ın önderliğinde açtıkları Dekor-Eskiz-Maket sergisi halka açıldı. Sahne Tasarımı öğrencilerinin birbirinden değerli yaratıcı çalışmaları ilgi ile izlendi.

Prof. Dr. Özdemir NUTKU "Türk Tuluat Tiyatrosu Üzerine." ve "Eski Şenliklerde Dramatik Gösteriler." konulu iki konferans verirken Onu Öğ. Gör. Hülya NUTKU'nun "Tarihsel Dram Üzerine." Doç. Dr. Ali Rıza BALAMAN ın "Anadolu'da yaşayan yarenlikler.", Öğ. Gör.Erdoğan AYTEKİN'in "Köy Seyirlik Oyunları ve Çağdaş Tiyatro İlişkisi", Öğ. Gör. Murat TUNCAY'ın "Tiyatro Anekdotlarında gülüp geçmenin ötesinde neler var?" ve Öğ. Gör. Talay TOKTAMIŞ'ın "Başlangıçtan Günümüze Dekor " konulu konferansları izledi.

Haftanın en güzel etkinliklerinden birisi de "Dramatik Yazarlık Dalı" öğrencilerinin yazdığı 5 küçük oyunu idi. Aynı bölümün diğer öğrencileri bu oyunların sahnelenmesi işini, hocaları ile birlikte, belli bir kolektif anlayış ve disiplin içinde paylaştılar. Oyunculuk dalı öğrencileri sahnede oynarken, sahne tasarımı öğrencileri de dekor-kostüm işlerini üstlendiler. Genç oyun yazarı adaylarının yazdıkları oyunlar 4 kez yinelendi. Suat TAŞER Tatbikat sahnesi yaklaşık 300 kişilik olmasına karşın her oyun gene yaklaşık 500 kişi tarafından izlendi. İzmirliler hafta boyunca, hızlı bir trafik içinde, tüm etkinliklere yetişebilmenin tatlı telaşını yaşadılar.

Oyun yazarı adayları küçük oyunları ile geleceğe, oyun yazarlığının bugün içinde bulunduğu bunalımı aşma açısından yeşil ışık yaktılar. Ülkemiz tiyatrosuna taze bir kan olacak bu gençler ve aynı eğitimi paylaşan arkadaşları bizleri umutlandıran güzel işler yaptılar.

Deniz ÜSTÜNGEL "DOSTUZ", F. YÜKSELEN "ÖLÜMDEN ÖNCE" K. Rafet GÜÇOĞLU "ÇARK" ve Sonkan DAMCIOĞLU "YAZMANIN DRAMI, BURÇLAR YER DEĞİŞTİRDİYSE." oyunları ile tiyatro severlerin karşısına çıktılar. Oyunların her biri kendi içinde değerli, her biri belli ağırlığı olan önermeleri ve içerikleri ile oldukça ilgi derledi. Dileğimiz tüm genç öğrenci arkadaşlarımızın yazma işini ayni ışçilik ve disiplinle yürütüp gelecekte daha büyük oyunlarını yaşama geçirebilmeleridir.

Ege Ordu Komutanlığı Orkestrası "Müzikaller Dünyasından Seçmeler.". İzmir Devlet Opera ve Balesi "Gianni SCHİCCHİ, Uyuyan Güzel, Meddah Opera"yı sunarken diğer yandan batı sanat müziği dinletilerini gerçekleştirdiler.

İzmir küçük bir hafta yaşadı. Bu küçük hafta etkinlikleri ile bir çok İzmirliye yetmedi. Konser ve tiyatro salonlarının dışında kalanlar yani yer bulamayıp izleme şansını yitirenler içerdekilerden daha çoktu. G.S.F. Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü bir küçük haftaya bir büyük olayı sığıştırdı. Bu küçük hafta iyice irdelendiğinde ileriye doğru atılmış bir büyük adımdı da. Sanatın kurumlaşması ve yığınlara ulaşması ülkemiz koşullarında eğitim kurumlarınca olası. Sanat; eğitim kurumlarımızın böylesi çabaları ile süreç içinde yaygınlaşıp, nitelik kazandıktan sonra kendi işlevini sürdürecektir. Bugün için önemli olan bir kurumun, özellikle tiyatro sanatının yaygınlaşma görevini üstlenmiş olmasıdır. Bu küçük hafta yarın daha büyük organizasyonlarla dalga boylarını genişletecek ve gerçekten bir büyük adım olacaktır. Prof. Dr. Özdemir NUTKUoldukça başarı ile gerçekleştirilen bu "KUTLAMA HAFTASI"nın gelecekte genişletilmiş bir şenlik biçiminde kutlanması için düşünce platformunda olsa bile çalışmalara başlamış bile.

"Sanatsız kalmış bir millet, hayat damarlarından biri kopmuş gibidir." diyor Mustafa Kemal Atatürk. Ve gençleri, o hayat damarlarının kan dolaşımındaki sağlıklılığı sağlamak için bilinçle, bilgi ile, özveri ile, cesaretle çalışıyorlar. İzmir'deki 22. Dünya Tiyatrolar Günü Kutlama Haftası bunun en somut kanıtıdır. Ne mutlu bu güzel uğraşı gerçekleştirenlere.

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Duvar resmi bizde neden gelişmedi?

NİMET TUNA

İnsanlığın anlamını koskocaman duvarlarda görsel değerler katarak öykülemek sanatçılarımıza yepyeni boyutlar kazandırır elbette. Böylesi bir yeni olgunun gelişmesinde sanatçıya düşen sorumluluk oldukça yoğun olacaktır. Bu konuda şimdiye kadar olanaklar elverdiğince çalışmalar yapmış bazı sanatçılarımıza öğretim görevlilerine danıştık. Türkiye'de duvar resmi neden gelişmedi diye sorduk. Gelişmesinin nelere bağlı olduğunu anlattılar.

"İnsanlığımıza görünmez yararlar sağlayacaktır"

EROL ETİ
Marmara Üniv. G.S.A. Dekoratif Resim Bl.

Duvar resmi, akla gelecek her türlü malzeme ile içine zaman boyutunu da katarak çok etkin bir propaganda aracı olarak sanatçılar tarafından yüzyıllardır uygulanmıştır. Duvar resminin insanlar üzerindeki etkili bir uyarıcı ve yönlendirici olduğunun bilincine varan kültürlerde, yöneticilerin bu konuya verdikleri öneme göre, duvar resmi uygulamalarının o toplum içinde az ya da çok yer aldığını görüyoruz. Batı'da duvar resmi uzun süre kiliseden dışarı çıkmış ve insanların yaşadıkları ortama girmiştir. Kamu ya da özel sektör desteği görmektedir.

Bizde ise bugüne kadar yapılmış olanlar çok önemli örnekler olarak karşımıza çıkmamaktadır. Günümüzdeki duvar örnekleri bireyci girişimlerin sonucunda oluşmakta, hiçbir örgüt tarafından faydaları sezinlenmediği için desteklenmemektedir. Toplum yaşamına girecek olan duvar resimlerinin özellikle devlet tarafından yaptırımlar konularak desteklenmesi, insanımıza görünmez faydalar sağlayacaktır. Oysa Türkiye'de kimse, duvar resminin misyonunun bilincinde değil. Bu olayın insanın peynir ekmeği kadar önemli olduğu kanısındayım.

Geriye doğru baktığımızda, tüm kültürlerden sanat yapıtlarını kaldırdığımızı var sayalım. Karşımıza çıkacak olan dünyanın görünümünü bilmem anlatmaya gerek var mı?

Türkiye'de yapılmakta olan yapılarda mal sahibi, mimar, teknik sorumlu, statikçi, tesisatçı ve diğer ekipman ruhsat levhasında yer aldığı halde, hiçbir sanatçının gözükmemesi de üzücüdür.

Emily Young, İngiltere Westway oto-yolu üzerinde çevreyi yumuşatmak amacıyla yapılan bir dizi duvar resminden görüntü

"Bu bir mimar-sanatçı çalışması olmalıdır"

METİN ŞAHİNOĞLU
Marmara Üniv. G.S.A. Dekoratif Resim Bl.

Türkiye'de konu, temelde bir devlet politikası olarak geliştirilmemiştir. Batı'da ise, örneğin Fransa, Almanya gibi ülkelerde devlet sektörü yapılarında % 2 oranında sanat yapıtı bulundurulması koşulu getirilmiştir. İstanbul'da Tarabya Oteli'nin yapımı sırasında, girişimlerimiz sonucu bir duvar resmi yarışması açtırıldı. Diyebilirim ki bu, duvar resmi konusunda atılan ilk adımdır. Yarışma "pentür" kapsamında değildi, ama yapıt bir duvar resmi çalışmasıydı.

Bugün okulda 400'den fazla öğrenci var. Diyelim ki 100 tanesi duvar resmi çalışması yapmak isteyecek.. Nasıl gerçekleşir bu olgu? Bürokratik engellerin bu denli yüklü olduğu bir ortamda, nereye yapacak sanatçı resmi? Örneğin biz okulun duvarlarına bile resim yapamıyoruz. Tahsisat sorunu, boya ve diğer giderleri kim karşılayacak? Diğer taraftan kamu ve özel sektör binalarının duvarlarını değerlendirecek sanatçıya kaç mimar gelip düşüncesini soruyor? Bu bir

"Temelde yatan insan olgusudur"

HÜSAMETTİN KOÇAN
Marmara Üniv. G.S.A. Dekoratif Resim Bl.

Türkiye'de duvar resminin gelişmemesinin üç ana nedeni vardır. İlki, bizim duvar "resmi" konusunda kökleşmiş bir geleneğimiz olmamasıdır. İkincisi, finans sorunudur. Şöyle ki: duvar resmi bir tuval resmi olmadığından, sanatçının birey olarak üstesinden gelemeyeceği, bir finansı ve ekip çalışmasını gerektirir. Finansör, kurum ya da başka bir birey olabilir. Bu noktada finansörün toplumla ilişkisi öne çıkıyor. Çünkü duvar resmi konumu gereği toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin eleştirilerine açıktır. Eleştiriler finansör durumundaki kişi ya da kurumları olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla finansörün, bu konudaki eleştirilere karşı koyabilecek inançlılıkta olması ya da muhtemel tepkilerin berraklaştırılması gerekir.

Diğer bir neden eğitimdir. Yaşanan koşullar bu tür yapıtların yaygınlaşmasına uygun olsa da, yetkin eleman yoksa, sonuca ulaşmak güçleşir. Türkiye Cumhuriyeti kurulurken devletin resmi ideolojisini anıtlaştırma çabalarında yabancı sanatçılardan yararlanıldı. Bugün durum gerçi çok farklı, ancak çağın dinamik devinimi içinde varılan noktayı yeterli saymadan, bu konuda geliştirici ve yaygınlaştırıcı bir tutum içinde olmamız gereklidir. Eğitimi salt sanatçı yetiştirilmesi olarak değil, toplumun kültür düzeyinin yükseltilmesi çabaları olarak ele alıyorum. İnsanı daha yaşanılır, daha anlamlı bir konumda görmektir sanatçının temel sorunu.

Meksika'da belli ilişkiler sonucu, sanatçı yaratıcı gücünü insanın politik sorununa yöneltiyor. Bugün Avrupa'ya bakınca son dönemlerde alıştığımızın tersine, ummadığımız mekânlarda, biraz da romantik biçimde karşımıza çıkan bir

"Duvar resmi çevreye katılan büyük bir olaydır"

NEVZAT YÜZBAŞIOĞLU
Marmara Üniv. G.S.A. Dekoratif Resim Bşk.

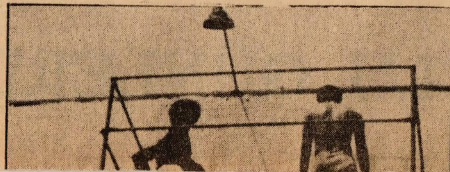
Büyük boy resim, toplumla kaynaşan, her türlü toplum katına görsel değerler, anlatımlar getiren, sanatçının önemli bir iletişim kaynağıdır. Sanatçı bir eğiticidir o anlamda. Duvar resmi bir mekâna, ya da bir çevreye katılan büyük bir olaydır. Ruhsal yapıyı besleyen bir olgudur.

Bazen kırmızı ya da yeşil bir leke, kişide uyandırdığı çağrışımlarla, bireyde, giderek toplumda bir tazelenmeye, gelişmeye, farklılaşmaya neden olur. Bir mimari yapıyı, bazı renk lekeleriyle başından sonuna statikliğinden kurtarabiliriz. Duvar resmi sosyal içerikli konuları da yansıtabilir elbette. Duvar resmi bir afiş ya da bir reklam aracı olmamalıdır. Yalnız günün politik mesajını vermekten başka, estetik ve görsel değerler de taşıması gerekir. Bu değerler yoksa nitelikli bir resim olmaz. Resmin klasik değer ölçülerini içeren, belli bir ülkenin ya da belirli toplumların değil, evrensel boyutlarda entegre bir toplum için yapılmalıdır.

Bir ülkede sanatçı dışında başkaları da vardır çevreyi oluşturacak. Kültür Bakanlıkları, Belediyeler, Kaymakamlıklar, kanunları yapan ve uygulatan bir yönetici sınıf vardır. Onlar bilmelidirler ki, çevre ne kadar gelişirse ona katılacak estetik değerler de o kadar gelişir. Türkiye'de çağdaş anlamda duvar resmini gerçekleştirecek bir alt kadro kaç kişidir? Çağdaş anlamdaki duvar resmi çağdaş teknik malzeme gerektirir.

Özetlersek, çevre, mimari, eğitim, kadro, malzeme gibi önemli konuları kapsayan bir büyük olgudur duvar resmi. Türkiye'de kaldırım yapımına para harcanabiliyor ama duvar resmi çevre düzenlenmesi kapsamına alınmıyor.

Kaldırım bir gereksinimdir, doğru, ancak en az onun kadar önemli bir olgu da, insanımıza bir bakış, bir düşünce, bir eğitim getirebilmektir.

GÖRECE

MEMET FUAT

"SAMUR HIRKA"

İkinci Yeni şiir akımının yeniden sözü edilir oldu. Kimi, yirmi beş yıl öncesinin bu akımına haksızlık ettiğini söyleyerek günah çıkartıyor, kimi de, "Biz size söylememiş miydik!" gibi bir havaya giriyor. Aşırı uçlar adına yapılan - daha çok da yapanları hırpalayan - ters çıkışlar, kıskançlıklardan kaynaklanan yergiler, ya da yerini kaptırma telaşı içindeki dolaylı övünmeler bir yana, İkinci Yeni'nin yanlış değerlendirilmiş olduğu söylenemez.

Ayrıca, bu akım günümüzde sanıldığı kadar uzun da sürmedi. Örnekse, 1960 yılı başlarında şöyle diyebiliyorduk:

"İkinci Yeni bir saman alevi gibi parlayıp söndü, dayandığı güçsüz ilkeler şimdi çok geride kaldı; ama kapalılığın anlam alanında da önemli olabileceği kanısına onun yardımıyla vardık. Ece Ayhan, Cemal Süreya, Kemal Özer gibi genç şairleri o getirdi; Turgut Uyar'ın, Edip Cansever'in yenilenmesini, güçlenmesini o sağladı. Çözülüşü, değerini yitirişiyle de bize yeni umutlar verdi."

Bu gibi sözlere o günlerde kimse karşı çıkmıyordu. Dahası, kendini İkinci Yeni akımı içinde gören de kalmamıştı.

Şu sözler Metin Eloğlu'nun:

"Bu samur hırkayı üstüne alıp, övünen bir ozana rastlamadım daha. Bu ilkesiz, gerekçesiz akımın belli başlı savunucuları, örnekçileri de yok." (Yeditepe, 1960)

Oysa gelişmeleri uzaktan izleyen okurlar, Metin Eloğlu'nu da İkinci Yeni şairler arasında görüyorlardı...

İşin ilginç yanı - buna günümüzde pek değinilmiyor - "İkinci Yeni" - nin bir adı da "Anlamsız Şiir"di. "Anlam rastlansaldır!" deniyordu.

Şu sözler de Turgut Uyar'ın:

"Bu yıl, geçen yıllarda şiirimizi bir hayli oyalamış bulunan 'anlamsızlık' sorunu, bana kalırsa (verilen örneklere bakarak) 'anlam' yararına çözülmüş, şimdilik bir sonuca bağlanmıştır." (Dost, 1960)

Gene 1960 yılı başlarında durumu şöyle özetleyebiliyorduk:

"İkinci Yeni denilen şiir anlayışı ortaya çıktı, doğru yanlış ilkeleri kondu; sonra gelişti, o ilkeleri aştı, etkilediği şairler çoğaldı; anlamsızlık-

değerlendirecek sanatçıya, kaç mimar gelip düşüncesini soruyor? Bu bir mimar-sanatçı çalışması olmalıdır. Bina projelendirildikten sonra "buyur gel, sen de bir şeyler yap" demek, sanatçıyı köşeye sıkıştırmaktır.

Ülkemizde duvar resmi gelişecekse, değerli görsel yapıtlar verebilecek elemanların üzerinde çalışabilecekleri alanlara gereksinim vardır. Yönetici kadroların duruma önemle eğilmelerini sağlamalıyız.

olgu durumunda duvar resmi. Kentleşmenin üzerine çıkmaya, insanı doğaya ulaştırmaya çalışan bir tavır. Gerektiğinde mimarinin temel konstrüksiyonunu da parçalıyor, inkâr ediyor hatta. Temelde yatan insan olgusu, duvar resminde, nerede yapılmış olursa olsun, sanatçının her zamanki sorumlu tutumuyla yaklaşması gereken bir olgudur.

"Önemli bir özelliği meta değeri taşımamasıdır"

ORHAN TAYLAN

Ressam

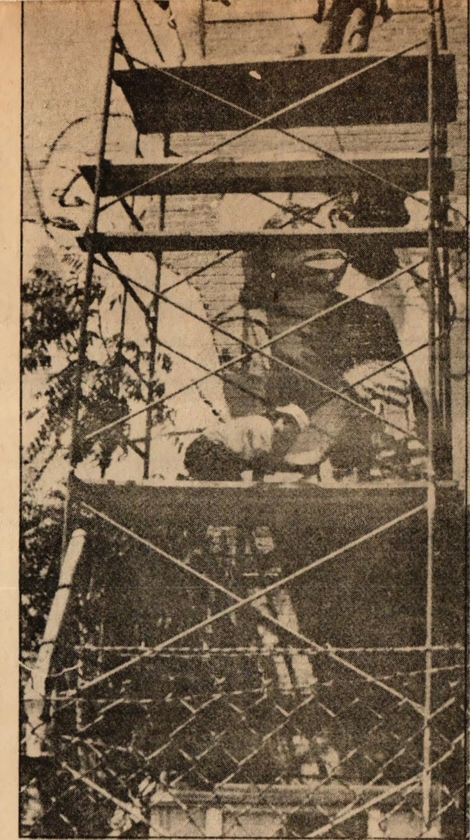
Avrupa'daki duvar resmi olgusu, demokratikleşme hareketinin bir sonucudur. Sosyalist ülkelerden bazılarında ise kültür politikalarının bir sonucu olarak gelişen bir sanat türü, bir resim hareketidir. Ancak yeni bir olgu değildir. 1930'larda Meksika'da Siqueiros, Orozco ve Rivera üçlüsünün başlattığı olay, K.Amerika'da "New Deal" hareketinin sosyo-ekonomik düzeye yansıması sonucu Amerika'yı da etkin biçimde kapsar. Oluşumunun yığınlarla iç içe olması, konularının kitleleri ilgilendirmesi bakımından demokratik bir resim türü yaygınlaşırken, karşı 'antitetik' hareketler de gelişiyor. Kısaca sağ sapma: süsleme alanına çekme ve sol sapma: yalınkat anlatımlı, daha çarpıcı grafik alana çekme eğilimi geliştirilmekte.

Çağın en önemli resim hareketi olan "demokrat resim", evcilleştirmek ve etkisizleştirilmek isteniyor. Süsleme resmi Avrupa'da yaygınlaştırıldı. Karanlık yüzlü duvarları iç açıcı bir hale getirme amacıyla sınırlandırılan bir "resim", duvar resmiymiş gibi benimsetildi.

Diğer taraftan Şili'den başlayarak, Avrupa'da Portekiz, İspanya, İtalya, Yunanistan'ı kapsayan bir Akdeniz şeridi oluştu. Şili örneği, özellikle "büyütülmüş grafik" olma yolundadır. Her iki sapma da, sanatçıyı resmin öz sorunlarından uzaklaştırıyor. Yapıt da "resim" olmaktan sapıyor sonuçta.

Duvar resminin önemli bir özelliği meta karakteri taşımamasıdır. Alınır - satılır bir mal olmayışı, pazara bağlı kişilerce, pazara alternatif olarak gelişen bir "resim olgusuna" karşı olunmasını getirecektir doğallıkla.

Bugün demokratikleşme ile eş zamanlı gelişen duvar resminin bizde gelişememesinin nedeni, Türkiye'nin bu zamanlamanın uzağında kalmasında yatar kuşkusuz.

Dolar ödüllü ilk sanat yarışması

Uluslararası Simavi I. Karikatür yarışması 27 Haziran 1983 de İstanbul'da yapılıyor. Türk ve yabancı sanatçı ve uzmanlardan oluşacak olan yarışma jürisi, 20 Haziran'da toplanıyor. Her iştirakçi yarışmaya iki karikatürle katılabilecek. Katılan karikatürlerin yarışma öncesi yayınlanmış olması katılmaya engel oluşturmamakla birlikte, orijinal olması bir koşul olarak getiriliyor. Ayrıca, fotokopi fotoğraf ve basılmış eserler yarışmaya kabul edilmeyecek. Renkli ve siyah - beyaz olabilecek olan karikatürlerin 35x50 boyutta olması gerekiyor.

Dolar olarak da ilk kez ödüllendirilen yarışmanın ödülleri şöyle:

1'inciye: 5 bin ABD Doları ve altın plaket
2'inciye: 3 bin ABD Doları ve gümüş plaket
3'üncüye: 2 bin ABD Doları ve bronz plaket

İFSAK'ın yarışmasını İstanbul Belediyesi ödülle destekliyor

İstanbul Belediyesi İFSAK tarafından düzenlenen 3. Uluslararası Fotoğraf Yarışması'na üç ödül ile destek olacak.

Yarışmaya katılma süresi 16 Mayıs'ta sona eriyor. Sonuçlar, İstanbul Festivali programında olarak, Yapı ve Kredi Bankası Kazım Taşkent Galerisi'nde 11 Temmuz'da sergilenecek.

"Sanatçının duvarı yok ki resim yapsın"

GÜNGÖR GÜNER

Marmara Üniv. G.S.A. Seramik Bl. Bşk.

Ben Türkiye'de "duvar resminin" uygulandığında, halk tarafından son derece olumlu karşılanacağına inanıyorum. Sorun kültür meselesi değil. İnsanımızın, köy-kent ilişkisi içinde yerleşik bir düzeni olmayan insanımızın, güncel sorunlarından başını kaldırıp çevresinde güzellik yaratmaya pek zamanı yok.

Sanatçılara gelince, bu her şeyden önce bir mekân sorunudur. Sanatçının duvarı yok ki üstüne resim yapsın. Duvar resmi kolektif bir çalışma ister. Finans sorunu çıkar böylece hemen karşısına sanatçının. Bir dağ köyünde bile evinin duvarına resim yapıyor insanımız. Ancak önemli olan o duvarın var olması. Kendi kültürünün renklerini taşıyan, özgün resimler çiziyor, boyuyor duvarını.

Kentlerde ise durum ortada. Arada bir açılan bir yarışma sonucu sanatçı fırsat bulup yaratıcı gücünü halkın hizmetine sunacak. Bireysel girişimlerle nasıl gerçekleşir duvar resmi?

Yusuf Taktak, 1976, Antalya Belediye Mezbahası, Akrilik, 54 m2

tan kurtulma, yeni anlamlar getirme çabası göstermeye başladı; derken Muzaffer Erdost'un, İlhan Berk'in ileri sürdükleri ilkelerden öylesine uzaklaştı ki Metin Eloğlu'nu bile içine aldı. Bugün kimse o 'samur hırkayı üstüne alıp' övünmüyorsa, bunun tek nedeni o ilkeler. Başlangıçta da onlara kılı kılına uyan yoktu belki, ama önemli oldukları sanılıyordu. Gerçekte ilkeleri değil de, birbirini kolluyordu herkes."

Bu gibi sözlere de kimse karşı çıkmıyordu. Çünkü bir bütün olarak ele alındığında, ilkeleri değerlendirilmeye kalkıldığında, savunulacak gibi değildi "İkinci Yeni" akımı, ya da öbür adıyla "Anlamsız Şiir" akımı...

Yirmi beş yıl sonra günah çıkartmayı gerektirecek bir "yanılma" varsa ortada, bu, o akımla geldikleri, ya da o akımla yenilendikleri söylenen şairlere sonraki kuşaklarca yöneltilmiş "kuramsal" saldırılar çerçevesinde aranmalıdır.

Bugün ilkeleri açısından Garip Şiiri'ne de, İkinci Yeni'ye de yakınlık duyulamaz. Ama Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Kemal Özer, beğenilen ya da beğenilmeyen yapıtlarıyla, Türk şiirinin başarıları tartışılmaz, büyük ustalarıdır.

Siyasal eylemlere çok yakın durulan dönemlerde şiire başlayan sonraki kuşakların, bu sanatçıları beğenmemiş, küçümsemiş olmaları - bir yanılgıysa da - doğaldı. Slogan şiiri yazacak kadar uçlarda dolaşan kişilerin, söyledikleri sözlerin çekiciliğine kapılarak sanatsal kaygılardan uzaklaşmaları yadırganacak bir şey değildir; böyle "çetin" bir işin, ancak sanatsal kaygılara önem vererek, gerçek bir ustalığa ererek başarılabileceğini anlamaları uzun zaman alabilir. Toplumsal kaygılarla yazılan şiirin kestirme, kolay, doğru sözler söylemeye dayalı bir yolu bulunmadığını sezmek, "uyanmak" - hele eylem içinde - çok güçtür.

Ne var ki bu güçlüğü aştığı, sanatsal yetkinlik aranışına yöneldiği noktada şair bir açmaza düşebilir; ustalaşmak, sanatının inceliklerini öğrenmekle, biçimsel oyunlara kapılmak arasındaki kıl payı ayrımı gözden kaçırabilir; biçimsel oyunların kolay çözümleriyle oyalanarak toplumsal kaygıları şiire gereksiz bir yük saymak gibi çağdışı düşüncelere yönelebilir.

Sanat tarihinin çeşitli dönemlerinde, geleneksel anlayışların etkileri altında, sanatların belirli içeriklerle sınırlandırıldıklarını biliyoruz. Çağdaş sanatların özelliği ise bu yapay sınırları kırmış olmaktır. Örnekse, günümüzde, toplumsal kaygıların şiire girmemesi gerektiğini ileri süren bir görüşe, ancak "özel" bir görüş, bir "savunma" diye bakılır. Bugün herkes istediği gibi şiir yazmakta, yazdığını savunmakta özgürdür, ama kendi özel görüşünü, kendi savunmasını "ortak görüş" gibi sunmak boşuna bir çabadır.

Toplumsal sorunlar içinde şiire başlayan genç sanatçıların, daha ileri bir aşamaya geçerlerken aldatıcı bir dönemeçe geldiklerinin bilincine varmaları, kolaya kaçmaktan sakınmaları şiirimizin yararına olacaktır.

Şiir alanında, "yaygın" bir coşkuyla, böylesine zorlu günler yaşanırken, tam yirmi beş yıl sonra, İkinci Yeni diye ortaya çıkılmasını ise, nasıl yorumlamak gerektiğini bilemiyorum.